תלמוד בבלי · ראשונים · רש״י · סדר מועד

רש"י על ביצה

רש״י

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רש"י על ביצה

רש״י

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשי-על-ביצה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 6
דף ג. 7
דף ג: 8
דף ד. 10
דף ד: 12
דף ה. 14
דף ה: 16
דף ו. 17
דף ו: 18
דף ז. 19
דף ז: 21
דף ח. 23
דף ח: 24
דף ט. 26
דף ט: 27
דף י. 28
דף י: 30
דף יא. 32
דף יא: 34
דף יב. 36
דף יב: 37
דף יג. 39
דף יג: 40
דף יד. 42
דף יד: 44
דף טו. 45
דף טו: 47
דף טז. 49
דף טז: 50
דף יז. 52
דף יז: 53
דף יח. 55
דף יח: 56
דף יט. 58
דף יט: 60
דף כ. 61
דף כ: 63
דף כא. 64
דף כא: 66
דף כב. 67
דף כב: 68
דף כג. 70
דף כג: 71
דף כד. 73
דף כד: 74
דף כה. 76
דף כה: 78
דף כו. 79
דף כו: 81
דף כז. 84
דף כז: 86
דף כח. 87
דף כח: 89
דף כט. 91
דף כט: 93
דף ל. 94
דף ל: 96
דף לא. 98
דף לא: 99
דף לב. 101
דף לב: 102

דף לג. 104
דף לג: 106
דף לד. 108
דף לד: 110
דף לה. 111
דף לה: 113
דף לו. 115
דף לו: 117
דף לז. 119
דף לז: 121
דף לח. 123
דף לח: 124
דף לט. 126
דף לט: 128
דף מ. 130
דף מ: 132

דף ב.

ביצה לא תאכל - בו ביום בגמרא מפרש טעמא:
שאור בכזית - משום דהני תלת מילי הוו מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל גבי יו"ט תנא להו גבי הדדי ובגמרא מפרש טעמייהו:
בככותבת - תמרה:
יחפור בדקר - פיל"א בלע"ז:
ומודים שאם שחט כו' - כדמפרש טעמא בגמ' כשיש לו דקר נעוץ מבעוד יום:
שאפר כירה מוכן הוא - בגמרא בעי מאי קאמר:
גמ' העומדת לאכילה - שאינה מוקצת:
אוכלא דאפרת - אוכל שנפרד וחבירו במנחות חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמו וכן בשחיטת חולין (דף עג.):
לית להו מוקצה - דדלמא כר' שמעון סבירא להו דאמר בפרק [כירה] (שבת דף מד.) מותר השמן שבנר ושבקערה אסור (דברי רבי יהודה) ור"ש מתיר:
קא סלקא דעתין - להכי פרכינן מאי טעמייהו דבית שמאי דקא סלקא דעתין דאפי' לר' שמעון דשרי במוקצה בנולד אסיר דאילו במוקצה סבירא ליה לא מקצי איניש מדעתיה מידי דחזי ליה אבל נולד לא הוה ידע דנהוי דעתיה עלויה:
ומי אמר רב נחמן הכי - דבית הלל כר' יהודה:
מגביהין - בשבת מעל השלחן עצמות שאינן ראוין לאכילה וקליפי אגוזים ולא חיישינן למוקצה:
ובית הלל אומרים - אין מטלטלין אותן בידים שמוקצה הן:
אלא מסלק הטבלא - שיש תורת כלי עליה ומנערה:
ואמר רב נחמן אנו אין לנו - בשיטת משנה זו לפי שמוחלפת שיטתה אלא כך שמעתי מרבותינו דבית שמאי כרבי יהודה ומחמרי ובית הלל כרבי שמעון:
מחתכין דלועין - תלושין לפני הבהמה ולא אמרינן טרחא דלאו צורך הוא:
ואת הנבילה לפני הכלבים - ואע"פ שנתנבלה בשבת דבין השמשות לא היתה עומדת לאכילת כלבים אפילו הכי שרי דלית לן מוקצה בשבת הלכך מגביהין מעל השלחן דמיירי בשבת מוקים לבית הלל דנימרו כר' שמעון כי היכי דלא תקשי הלכתא אהלכתא דקיימא לן הלכה כסתם משנה וקיימא הלכה כבית הלל אבל גבי יום טוב דאשכחן דסתם רבי כרבי יהודה:

דף ב:

דתנן אין מבקעין עצים - בי"ט לא מן הקורות הסדורות זו על גב זו בקרקע ועומדות לבנין:
ולא מן הקורה שנשברה בי"ט - ואע"פ שעומדת מעכשיו להיסק הואיל ובין השמשות לאו להכי קיימא כיון דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא אלמא אית לן מוקצה ביום טוב הלכך מוקי רב נחמן למתני' דאיירי ביום טוב ובית הלל כר' יהודה ובעומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה:
מאן סתם לן למתני' ר' - הוא סדר המשנה וכשראה דברי חכם וישרו בעיניו שנאן סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן כדי שלא יהו שנויה מפי יחיד ונראין כאילו נשנו מפי המרובים ויעשו כמותן:
ולא אתי לזלזולי ביה - אי מקילין בה חדא קולא לא אתי לאקולי בה טפי:
דהתירא עדיף ליה - טוב לו להשמיענו כח דברי המתיר שהוא סומך על שמועתו ואינו ירא להתיר אבל כח האוסרין אינה ראיה שהכל יכולין להחמיר ואפילו בדבר המותר:
ומשום הכנה - דאסרי לה ב"ה כדמפרש ואזיל:
דכל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה - ואף על גב דבידי שמים הוא אסור דבעינן כל סעודות שבת וסעודות יום טוב שיהו מזומנות ומוכנות מבעוד יום של חול:
ורבה - דאסר בהכנה שאינה בידים ממש:
לטעמיה דאמר רבה - בפסחים (דף מז:) ויליף מהכא דמוקצה דאורייתא:
והכינו - והזמינו כגון מכאן אני אוכל למחר דאי משום הכנה בידים ולומר שיאפו ויבשלו מבעוד יום בהדיא כתיב את אשר תאפו אפו אלא הזמנה בפה קאמר וכתיב ביום הששי וסתם ששי חול הוא ואחשבה רחמנא לסעודת שבת שיזמיננה מבעוד יום ובחול:
ואין יום טוב מכין לשבת - ויום טוב נמי קרוי שבת ובעיא סעודתו הזמנה והזמנתה בחול אבל סעודת חול לא חשיבא ולא שייכא בה הזמנה הלכך באחד בשבת בעלמא לית לן למיסר ביצה שנולדה ביה משום דאתכן בידי שמים דסעודת חול לא אצרכה רחמנא זמון מבעוד יום דלא שייך בה מוקצה:
יום טוב בעלמא - שאינו אחר שבת:
שבת דעלמא - שאינו אחר יום טוב:
תשתרי - לגמוע ביצה חיה שנולדה בו:
ומי גזרינן - ומי אחמור רבנן בביצה למגזר היתרא משום איסורא:
[**והתניא וכו'**] - וא"ת הויא לה גזרה לגזרה דהנך דמתילדין ביומיהם נמי אינן אסורות אלא משום גזרה דיום טוב אחר השבת תריץ הא מצי לאוקומי ביום טוב אחר השבת

דהשתא איכא למיגזר אטו דמתילדין ביומיהם ואשמועינן הך מתני' דאפי' בי"ט אחר השבת מותרות הואיל ואינם נולדות ומשום הנך דמתילדן ליכא למגזר דמילתא דלא שכיחא הוא בשם רבינו והא דאמרינן בכולי הש"ס שאין גוזרין גזרה לגזרה מהאי קרא נפקא ושמרתם את משמרתי עשו משמרת כלומר גזרה למשמרתי לתורתי ולא משמרת למשמרת שלא יעשו גזרה לגזרה:

ואין י"ט מכין לחברו - לא גרסינן במלתיה דרבה דהא קרא קא דריש ושני ימים רצופים בתורה לא אשכחן דמספיקא עבדינן להו:

רב יוסף אמר - טעמא דביצה בתרנגולת העומדת לאכילה וכדאוקימנא ובית הלל דאסרי משום פירות הנושרין מן האילן בשבת וקא סלקא דעתך השתא גזרה היא משום פירות הנושרין דלא נכלינהו דהא נמי לפירות הנושרין מן האילן דמיא שאף זו פרי הנושר:

דף ג.

ויתלוש - דהוה איסורא דאורייתא דהיינו קוצר שהוא אב מלאכה:

חדא גזרה היא - לא שתהא זו גזרה דלא ליתי לידי פירות הנושרין אלא כשנמנו וגזרו על פירות הנושרין אף ביצה היתה במשמע ואע"ג דלית בה משום תלישה מיהו מכלל גזרת חכמים היתה שאף היא פרי הנושר:

משום משקין שזבו - דק"ל אסורין לבו ביום כדתנן ואם יצאו מעצמן אסורים (שבת דף קמג:) וביצה נמי דמיא להו שזבה ויצאת ממקום שהיתה בלועה:

שמא יסחוט - וסחיטת פירות תולדה דדש היא שמפרקן מתוך זג שלהן כמפרק תבואה מקש שלה:

חדא גזרה היא - כדפרישית כשגזרו על משקין שזבו אף ביצה היתה במשמע:

כולהו - רבה דאוקי מתני' משום הכנה ורב יוסף ורבי יצחק דאוקמוה משום גזרה:

כרב נחמן לא אמרי - משום מוקצה:

כי קושיין - כדפרכינן לעיל ליפלגו בתרווייהו:

ומשקין לאו אוכלא - הלכך כשגזרו על משקין שזבו לא היתה ביצה במשמע שהרי אינה משקה אבל בכלל פירות הנושרין היתה:

בלועה - בתוך התרנגולת וזבה לחוץ:

ומשקין בלועין - בחרצן וזבין לחוץ:

לאפוקי פירות דמגלו וקיימו - הלכך נשירת הביצה לאו בכלל נשירת הפירות:

ואם יצאו מעצמן אסורין - בו ביום גזרה שמא יסחוט:

אם לאוכלין - הן מכונסין הפירות הללו היוצא מהן מותר בו ביום דכיון דלא ניחא ליה בהני משקין ליכא למגזר שמא יסחוט:
אלמא - מדקאמר אם לאוכלין היוצא מהן מותר כל לאוכלין אמר בדבר היוצא מהן אוכלא דאפרת הוא ואינו בכלל גזרת משקין שזבו:
ועוד אמר ר' יהודה - לעיל מיניה תנן במסכת ערובין ראש השנה שהיה ירא שמא תתעבר ויהיו שני ימים טובים מערב אדם שני ערובין כו' דקסבר שתי קדושות הן אחד חול ואחד יום טוב ולא ידעינן הי חול והי יום טוב:
מתנה אדם על הכלכלה - להא מלתא הוי שתי קדושות היתה לו כלכלה של פירות טבל ושכח ולא עישר מערב יום טוב ותנן אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט מעשר ביו"ט בתנאי ואומר אם היום חול ולמחר קדש יהיו אלו תרומה ומעשרות על אלו ואם היום קדש אין בדברי כלום ונותן בהן סימן ולמחרת חוזר ואומר כן אם היום חול ואתמול קדש יהיו אלו תרומה על השאר ואם היום קדש ואתמול חול הרי נעשה תרומה מאתמול וממה נפשך נתקנו:
ואוכלה בשני - אבל לא בראשון דשמא קדש הוא ואין בדבריו כלום:
וכן לגבי ביצה - הוו שתי קדושות האחד חול והאחד יו"ט והנולדה בראשון מותרת בשני:
בשני אין בראשון לא - אלמא כל מידי דזב ממקומו ביו"ט ואפילו אוכלא אסור:
ומשני רבי יוחנן מוחלפת השיטה - שיטת המשנה דאין סוחטין ואיפוך דרבי יהודה לרבנן:
ומדקא מרמי - רבי יוחנן משקין שזבו וביצה אהדדי:
שמע מינה חד טעמא הוא - ומאן דאסר בהא אסר בהא ודשרי בהא שרי בהא:

דף ג:

רבינא אמר - הא דקאמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה לא תיפוך:
אוכלא דאפרת הוא - וכיון דמשום סחיטה ליכא משום משקין שזבו נמי ליכא בעומדת לאכילה:
לדידכו - דאסריתו לה אף בשני נהי נמי דאית לכו בביצה גזירת משקין שזבו ואפילו בתרנגולת העומדת לאכילה:
אודו לי מיהת דבשני שריא - דחד מינייהו חול הוא:
קדושה אחת היא - ולא דמו לשאר ימים טובים דהנך לאו משום ספקא אתקון דאף בזמן ב"ד היו עושין אותם שני ימים אם באו עדים מן המנחה ולמעלה כדאמרינן בר"ה (דף ל:):

רבינא ברי' דרב עולא אמר - רבי יהודה אדר' יהודה מעיקרא לא תקשי דהא דקאמר בשני אין בראשון לא בעומדת לביצים קאמר ומשום מוקצה ולא משום משקין שזבו:
מיתיבי - אהנך אמוראי קמאי דאפלוג בטעמא דבית הלל דמתני':
לכסות בה את הכלי - פי צלוחית:
לסמוך בה - זוקפה כנגד חודה וסומך בה:
אבל כופה עליה כו' - ואע"ג דהיא אינה ניטלת מטלטלין את הכלי לצורכה ולאפוקי מדר' יצחק דאמר (שבת דף מג.) אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ואיהו מוקי לה בצריך למקומו של כלי:
וספקא - של זו אסורה קא סלקא דעתך ספק נולדה ביו"ט ספק בחול אסורה ביו"ט:
ספק דרבנן היא - דאפי' ודאי משום גזירה הוא דאתסר וכי הויא לה ספיקא הוי ספק במידי דאסור מדרבנן:
לספק טריפה - ספק נולדה מתרנגולת טרפה ולאו ביו"ט קאי ואיידי דאיירי באיסור ביצה אייריי נמי בהא:
שיש לו מתירין - שיכול לאכלו אחר יו"ט בהיתר גמור:
אפילו באלף לא בטיל - ואע"ג דמדאורייתא חד בתרי בטיל דכתיב (שמות כ"ג:ב') אחרי רבים להטות אחמור רבנן הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול:
הניחא למ"ד - לקמן:
כל שדרכו למנות שנינו - במשנת ערלה כדלקמן דלא בטיל משמע כל דבר שיש בני אדם המקפידין עליו מפני חשיבותו למוכרו במנין ביצה נמי הרבה מוכרין אותה במנין:
אלא למאן דאמר את שדרכו - דמשמע את המיוחד לכך שאין אדם מוכרו באומד:
מאי איכא למימר - הרי ביצה הרבה נמכרת באומד בלא מנין:
תלתן - מין קטנית למתק קדירה פילוג"ר בלע"ז:
ידלקו - כדין כלאי הכרם שנאמר (דברים כ"ב:ט') פן תוקדש תוקד אש דאסירי בהנאה:
יעלו באחת ומאתים - אם נתערב אחד מהן במאתים של היתר יעלה אחד מהן וידלק והשאר מותרין וזה שיעור ביטול כלאים ועירלה באחד ומאתים:
שהיה ר' מאיר אומר - כלומר להכי אמר ר' מאיר כולן ידלקו ולית להו ביטול שהיה ר' מאיר אומר הואיל ודרכן לימנות אין בטלין ומקדשין לאסור כל המתערבין בהן:
וחכמים אומרים - כל פירות שבעולם בטלים חוץ מששה דברים הללו המנויין כאן שהן חשובין מאד:
פרך ובאדן - מקומות הן:

קולחי - קלחי כרובין גדולים עם עלין שלהן וכרוב של א"י היה גדול כאילן כדאמרינן בכתובות (דף קיא:):
הראוי לערלה ערלה - אותן שהן מין אילן וערלה נוהגת בהן מקדשין את ערוביהן משום ערלה:
והראוי לכלאי הכרם - כגון חלפי תרדין וקולחי כרוב וככרות שאינן מין אילן מקדשין ערוביהן באיסור כלאי הכרם:
את שדרכו לימנות שנינו - במילתיה דר' מאיר:
הניחא לר' שמעון בן לקיש - איכא לאוקמא לברייתא דלעיל דקתני ביצה לא בטלה כר' מאיר:
האי תנא - דלעיל:
תנא - דאיירי גבי ליטרא קציעות הוא דאמר כל דבר שיש בו מנין אפילו במידי דרבנן כגון ליטרא קציעות דאיירי בתרומת פירות דרבנן לא בטיל כדמפרש לקמיה:
וכ"ש - ביצה טרפה:
ליטרא קציעות - תאנים שנתייבשו בשדה וקצען במקצוע והוא שם כלי העשוי לכך וחותכין בו עוקצי התאנים ואחר כך דורסים אותם בכלי עגול והן נדבקין יחד ונעשין כגבינה והוא נקרא עגולי דבילה וכשבאין למוכרן מפרידן במגריפה ומוכרן במשקל ליטרא:
שדרסה ע"פ כלי - ששמו עגול שבו עושין העגולין:
ואינו יודע באיזה עגול - אבל יודע שעל פיו הוא ולא בתוכו:
רבי מאיר אומר - כן נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע בדבר זה ר' אליעזר אומר אף על פי שאין לטרות תחתונות בספק דמוע מצטרפות התחתונות אל הפומין של כל העגולין הללו:

דף ד.

רואין אותן כאילו הן פרודות - אם אין כאן מאה פומין של היתר שיהא בהן כדי להעלות פי האיסור באחד ומאה רואין כאילו ליטרות של כל הפומין פרודות מעל הפומין ומעורבות בשל שולים ונמצאו כולם בספק הדמוע ומצטרפות התחתונות להעלות את ליטרא שעל הפה דהואיל ותרומת פירות דרבנן מקילים בהעלאתם:
ור' יהושע אומר אם יש שם מאה פומין - של היתר לבד פומין של אסור מעלין אותן באחד ומאה ואם לאו הפומין אסורין ואין השולים מועילין לבטל הפומין הואיל ואינן בספק הדמוע:
רבי יהודה אומר - לא כן נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע אלא כן נחלקו ר' אליעזר אומר כו':

ר' יהושע אומר אפילו יש שם שלש מאות פומין - וכולן בכלל הספק אין מעלין את היחיד הואיל ופומי הכלי דבר שיש בו מנין הוא לא בטלי ואפילו בדרבנן אבל דרסה בעגול כו':

הכי קאמר דרסה בתוך העגול - דעכשיו אינן נכרות שהרי מדובקות ואינו יודע היכן היא אם בצפונו של עגול או בדרומו הואיל והשתא לאו בת מנין היא ולא מנכרא דברי הכל יעלו ותנא דלעיל ר' יהודה ואליבא דרבי יהושע היא:

רב אשי אמר לעולם - הא דקתני וספקה אסור ספק יום טוב ספק חול קאמר ודקשיא לך לרב יוסף ולרבי יצחק ספק דרבנן הוא ולקולא הכא אזלינן לחומרא הואיל ויש לו מתירין למחר:

אפילו בדרבנן - כגון ביצה דגזרת פירות הנושרין היא לא בטלה בתערובתה וכי היכי דבבטולה מחמרינן מהאי טעמא בספקה נמי מחמרינן מהאי טעמא:

ביצה תאכל - אם נולדה ביום טוב:

פשיטא דהיא ואמה שריא - כלומר אם בא לומר כבית שמאי לשמעינן ביצה אמה למה לי פשיטא דשריא:

היא ואמה אסורה - דשמעינן לר' אליעזר דאית ליה מוקצה דתנן בפרק המביא (לקמן דף לד.) ר' אליעזר אומר עומד אדם על המוקצה כו' אלמא הכנה בעי:

אגב אמה - אם אוכלין את אמה היום תאכל אף היא:

שלקחה סתם - תרנגולת זו קנאה סתם:

גוזמא קתני - כאדם שרוצה להחזיק דבריו מדבר יתר ובעומדת לאכילה קאמר ונחלק על בית הלל האוסרים ואמה לא איצטריכא ליה אלא גזים ואמר מילתא יתירא הכל יאכל גם את האב גם את האם:

דר' אליעזר בן יעקב - אוסר אפרוחים שלא נפתחו עיניהם ופליגי רבנן עליה ולקמן מייתי לה בגמרא:

גוזמא - אע"פ דלא אפשר גזים ואמר מילתא דטופיינא גוזמא דבר שנוי שאינו מתקבל:

שבת ויום טוב - הסמוכין והוא הדין ליום טוב ושבת:

קדושה אחת היא - הרי הן כיום אחד ארוך:

ארבעה זקנים אליבא דר' אליעזר - בערובין בפ' בכל מערבין (עירובין דף לח:):

דאמר שתי קדושות הן - ומערב ליום א' למזרח ולשני למערב:

הכנה דרבה - דאמר הכנה בידי שמים מתסרא מיום טוב לשבת דסעודת שבת בעיא הזמנה מיום חול מגזרת הכתוב:

עדיין היא מחלוקת - ב"ש וב"ה בזה כשם שנחלקו לבו ביום:

אושפיזכניה - בעל הבית:
מיו"ט לשבת - היום נולדו והיה רוצה לאכלן למחר בשבת:
לאטווינהו - לצלותן האידנא מי אסירי בטלטול בו ביום או לא:
מאי דעתיך - דפשיטא לך דלמחר מיהא שרו משום דקיימא לן רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן מיהו בטלטול האידנא אסירי דאפילו ר' יוחנן לא שרי לצלותה היום אלא לגומעה למחר אם היה יו"ט קודם לשבת אבל ביומיה לא ואפילו בטלטול:
והתניא - סייעתא:
דרב לא מוקי אמורא עלויה - לא היה מעמיד מתורגמן לפניו לדרוש דרשה לרבים:
מיומא טבא לחבריה - כלומר משעשה היום יום טוב דהיינו לאחר סעודה עד מחר:
משום שכרות - דרב אורויי היה מורי בדרשה שלו כדאמרינן בכריתות ושכור אסור להורות דכתיב יין ושכר אל תשת (ויקרא י':ט') וכתיב להורות את בני ישראל (שם):

דף ד:

איכו השתא - אם הוריתי לך אתמול בשכרותי:
אשתלאי - שכחתי ושגגתי והייתי מורה בו היתר משום דקיימא לן בשאר דוכתי רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן עכשיו יפה דחיתיך עד היום ונזכרתי:
הא אמר רבא - לקמן (דף ה.):
הלכתא כותיה דרב בהני תלת - שאמר לענין ביצה זו משבת ויום טוב ולקמיה בשני ימים טובים של גליות נחלק להקל והשלישי בשני ימים טובים של ראש השנה נחלק להחמיר:
מן הדקל - שנשבר בשבת:
אסור להסיקן ביום טוב - הסמוך לו:
ואל תשיבני ביצה - שאמרתי בה נולדה בזה מותרת בזה דהכא שייך למיסר טפי:
ומאי טעמא ביצה כיון דביומא - אי לאו דאסירא משום דנולדה בשבת הוה חזיא לגומעה חיה שיש בני אדם גומעין כן:
ולא שרי ליה (מר) **עד למחר מידע ידיע** - כי שרית ליה למחר ואתמול לא שרית דבת יומא אסירא אבל עצים דשבת כיון דביומייהו בלאו איסור מוקצה נמי לא חזו שאין מבערין אש בשבת:
אי שרי להו (מר) **למחר אתי למימר** - אם נפלו בו ביום נמי שרו ואתמול שלא בערנום משום דשבת לא חזי להסקה:
והא קא מהפך באיסורא - כשמוליכן בתנור מזוית לזוית:

בהיתרא מהפך - שהאיסור בטל ברוב:
והא קמבטל איסור בידים - ותנן אין מבטלין איסור לכתחלה דאע"ג דאיסורא בטיל ברובא הני מילי היכא דאיערב ממילא אבל לאערובי ולבטולי בידים אסור דהכי תנן במס' תרומות (פ"ה מ"ט) סאה תרומה שנפלה לתוך תשעים ותשעה וחזרה ונפלה סאה של חולין אם שוגג מותר ואם מזיד הפילה לאותה סאה אחרונה כדי להשלים מאה חולין להעלות את התרומה אסור:
בדאורייתא- כגון תרומה:
אבל בדרבנן- כגון מוקצה דהכא:
של גליות- שאין עושין אותו אלא בני גליות הרחוקים מבית דין ואין השלוחין יכולין להגיע אצלם מראש חדש עד יו"ט להודיעם באיזה יום נקבע החודש אם ביום שלשים אם ביום שלשים ואחד ועושין ב' ימים יו"ט מספק ומדאורייתא ביום הראשון שבתון וביום השביעי שבתון ותו לא:
מותרת בזה- דחד מינייהו חול הוא וממה נפשך שריא:
אסורה בזה. כדמפרש ואזיל:
לימא קסבר רב אסי קדושה אחת היא. חכמים קבעום על בני גולה לעשותם לדורות מחמת ספק זה והטילום עליהם כחומר יום ארוך:
והא רב אסי מבדיל- ומברך המבדיל בין קדש לחול דקסבר קים לן בקביעא דירחא ויו"ט שני חול גמור הוא משום מנהג אבותינו שלא ידעו בקביעת החדש כמונו ועשאום מספק מאליהן אנחנו עושין אותם:
ספוקי מספקא ליה- אם חק חכמים הוא שהוטל על הגליות לדורות ואפילו ירבו בהם חכמים יודעי העתים יהיו עושין אותן שנים א"כ הרי הוא מדברי סופרים כיום ארוך או אם הן עשאום מאליהן מספק וחד מינייהו חול ולמאן דקים ליה בקביעא דירחא בעי אבדולי:
כותיה דרב אסי מסתברא- דאסיר:
קים לן בקביעא דירחא. על ידי חשבון שמחשבין תולדתו אנו למדים אם נראה ביום שלשים אם לאו:
ועבדינן תרי יומי - אלמא חק קבוע הוא מתקנת חכמים על ישראל הרחוקים לעשותן ואפילו בלא ספק הלכך כחד יומא אריכא שוינהו:
כותיה דרב מסתברא - שאינו חק אלא מדאגת הספק החמירום עליהם הגליות:
בראשונה- קודם שקלקלו הכותים והשיאו הם משואות ביום שלא קבעו בו החודש כדי להטעות את ישראל:

משיאין משואות- כמו להעלותם משאת העשן מן העיר (שופטים כ) (סימן) תבערה ובראש השנה מפרש להו ובהן היו יודעין כל בני הגליות הקרובים והרחוקים את קביעת החודש ולא היו עושין אלא יו"ט אחד בכל מקום:

שיהו שלוחים יוצאים - ועד מקום שיכול להגיע בתוך חמשה עשר ימים הם מודיעים ועושין יום אחד והשאר עושין שני ימים:

ואילו בטלו הכותים - הדרינן ועבדינן משואות בראש ההרים וידעו הכל:

ועבדי חד יומא - בכל דוכתא והאידנא נמי היכא דמטו שלוחין קודם יו"ט עבדי חד יומא שמע מינה לא קבעום עליהם בתקנה לדורות:

דגזרי המלכות גזרה - שלא יתעסקו בתורה וישתכח סוד העיבור מכם ותעבדו נמי חד יומא ואתי לקלקולי ולעשות חסר מלא ומלא חסר ותאכלו חמץ בפסח:

אסורה בזה - שהם ודאי חוק קבוע להיות כיום ארוך מדרבנן שמתחילה לא מחמת ספק התחילו לעשותן:

כל היום - יום שלשים של אלול ומבערב היו אסורין במלאכה שמא יתקדש החודש למחר ונמצא שהלילה הזה יו"ט שכן כל היום מצפין לעדות רואי הלבנה אולי יבואו וכל שעה שבאין עד שתחשך היו מקבלין עדותן ומקדשין החודש בו ביום:

דף ה.

ונתקלקלו הלוים בשיר - תמיד של בין הערבים שאמרו בו שירה של חול שהיו סבורים שלא יבאו עוד והיום חול וכשבאו נמצא שהוא קדש ובשל שחר אין טעות דבתמיד של שחר אפילו הוקדש החדש קודם הקרבתו שיר של חול היו אומרים לפי שברוב השנים אין העדים ממהרים לבא כל כך:

עד המנחה - עד הקרבת תמיד של בין הערבים אבל לאחר מכאן אותו היום הרי הוא מעובר ומונין מיום המחרת ליום הכפורים וסוכות ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה אע"פ שאין מונין למועדות מהיום לא מזלזלינן ביה בהאי שלשים אלא גומרין אותו באיסורו כאשר הוזהרו עד המנחה ממלאכה כן נוהגין וגומרין אותו בקדושתו אלמא תחילת עשייה שני ימים לראש השנה אפילו בבית דין הוה ולא מספק שהרי ודאי שיום טוב למחר ואעפ"כ תקנו לעשותו שמע מינה חק חכמים ומצותן היה לעשותן בבאו עדים אחר המנחה והרחוקים יש עליהם לעשותן בכל שנה שמא יבאו עדים אחר המנחה והרי קדושתו אחת ואין כאן לומר ממה נפשך חד מינייהו חול דשמא אין כאן חול אלא שניהם קדש:

אמר רבה - גר':
מתקנת רבן יוחנן בן זכאי - שהחזיר הדבר ליושנו לקבל עדותן כל היום ולקדש היום נמצא שאין בית דין עושין שני ימים והרחוקים העושים שני ימים אינו אלא מספק שאין יודעין אם נתקדש ביום שלשים אם בשלשים ואחד והרי הן כשאר י"ט של גליות וביצה שנולדה בזה מותרת בזה ממה נפשך דחד מינייהו חול:
ולרב ושמואל קשיא מתניתין. דקתני דחזר הדבר ליושנו:
הא לן והא להו - לבני א"י שעושין יום אחד מותרת אבל לדידן בני גולה אסורה שהרי עדיין אנו עושין שני ימים ועודנו כבתחילה מפני אותה תקנה ראשונה לא מפני ספק הלכך הואיל ולא פסקו מאצלנו משהתחלנו אין להקל ולומר אין מנהגנו זה מפני תקנה ראשונה אלא מפני הספק וביצה מותרת הא לא אמרינן דכיון דלא פסקה אותה תקנה מאצלנו שנה אחת לעשות יום אחד עדיין באיסורנו הראשונה עמדנו להיותם כיום ארוך:
הוי דבר שבמנין - ביצה זו נאסרת בקבוץ חכמים שנמנו וגמרו לעשותן שני ימים קדושה אחת אם לא באו עדים לפני המנחה וכל העושין שני ימים מחמת כן עשו שמא לא באו עדים לבית דין קודם המנחה:
צריך מנין אחר - שימנו לך ויתירוהו ולקמן פרכינן ביצה מי אתסרא במנין והלא לא נמנו אלא על קבלת עדות ובההוא חזר בו רבן יוחנן והתירו:
מנא אמינא לה - דכל דבר הנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו ואפילו אירע דבר שאתה יכול להורות בו היתר ולומר אין תקנת מנין הראשון עומדת כי הכא אפילו הכי אסור עד שיתירוהו בפירוש בקבוץ חכמים:
לך אמור להם - לקמן מפרש לה היכי יליף:
ואומר במשוך היובל - לקמן מפרש:
ותניא - נמי דצריך מנין אחר להתירו:
כרם רבעי - שאמרה תורה קדש הלולים (ויקרא י"ט:כ"ד) וגמרינן קדש קדש ממעשר שני דכתיב ביה קדש וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ וגו' (שם כז) שצריך להעלות הפירות לירושלים או לפדותן ולהעלות הדמים לירושלים ותקנו חכמים במהלך יום אחד לכל צד שלא יפדוהו אלא הפירות עצמן יעלם ויאכלם שם כדמפרש לקמן כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות:
במזרח לוד - היינו בין לוד לירושלים בתוך מהלך יום דהא אמרינן לוד בתוך מהלך יום מן המערב נמצא מזרחה בין לוד לירושלים בכיצד מברכין (ברכות דף לה.) יש פלוגתא חד תני נטע רבעי וחד תני כרם רבעי:

דף ה:

להפקירו לעניים - שילקטוהו הם ויעלוהו לירושלים ויאכלוהו שם שהיה עליו טורח להעלות שם הפירות:

כבר נמנו עליך חבריך והתירוהו - לפדותו ולהעלות דמיו ואע"ג דלאחר חורבן הוה קסברי קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא וצריך להעלות הפירות או הדמים:

טעמא דנמנו הא לא נמנו לא - ואע"ג דממילא ליתא לתקנתא קמייתא דהא כדי לעטר שוקי ירושלים הוא דהוה וכיון דחרבה מה לנו לעטרה לצורך הנכרים ואפילו הכי צריך מנין:

מאי ואומר - כלומר כיצד אנו למדין מן המקרא הראשון ולמה נאמרו שנים:

ה"ק - כך למד מן הראשון מכדי כתיב היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה וממילא אישתרו בתשמיש לאחר שלשה ימים שקבלו את התורה למה ליה למהדר ולמיתן להו רשות לשוב לאהליהם דהיינו תשמיש:

ש"מ - הואיל וקודשא בריך הוא אסר בעי למשרייה הוא גופיה בהדיא וה"ה לכל דבר שבמנין:

וכי תימא - כלומר וקרא דבמשוך היובל דיליף תנא מיניה להכי הדר ביה ויליף מהתם דהכי קאמר לך וכי תימא דהאי שובו לכם לאו למשרי תשמיש דהא ממילא משתרי אלא לצוותן לשוב במצות המלך על כרחן שלא לגרוע עונת נשותיהן:

ת"ש - מהכא במשוך היובל שימשוך בהסתלק שכינה מן ההר ויאריך התוקע את קולו כמנהג התוקע באחרונה לשון אחר במשוך היובל שימשוך התוקע מלתקוע והכי מפרש לה במכילתא במשוך היובל בפסוק היובל:

מכדי כתיב - בלוחות האחרונות ואיש לא יעלה עמך וגו' (שמות לד) מסיפיה דקרא יליף אל מול ההר ההוא כל זמן שהוא בהויית קדושתו שהשכינה עליו אסור אבל נסתלק שכינה מותר שמעינן ממילא למה ליה לאדכורי שריותא בהדיא בלוחות הראשונות ולמימר נסתלקה שכינה המה יעלו והלא לא נסתלקה שכינה ממנו מיום מתן תורה עד אחד בחדש שהוקם המשכן ועד בעשרים באייר שנעלה הענן והיה לו ללמוד היתר כשמסתלק מאל מול ההר ההוא ובמסכת תענית (דף כא:) נמי מההוא קרא ילפינן דתניא רבי יוסי אומר לא מקומו של אדם מכבדו אלא הוא מכבד מקומו שכל זמן שהשכינה היתה בהר אמרה תורה גם הצאן והבקר אל ירעו וגו' נסתלקה שכינה אמרה תורה במשוך

היובל המה יעלו בהר הלכך למה ליה לכתוב בהדיא המה יעלו ולא אישתרי ממילא מדוקיא דההר ההוא ש"מ צריך מנין אחר להתירו כו':

הני מילי בדאורייתא - באיסור שיצא מפי הגבורה הוצרכנו לשמוע היתר מפיו אבל במנין דרבנן לא בעינן שריותא בהדיא אלא מכללא:

ת"ש כרם רבעי - דהא דהוצרך להעלות פירות עצמן במהלך יום דרבנן הוא וקא בעי מנין ואע"ג דאיכא למשרייה מכלל:

וכ"ת ביצה נמי וכו' - השתא הדר רב יוסף לאסוקי מלתא דאמר אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה:

ביצה במנין מי הואי - כלום הוזכרה במנין הראשון לאוסרה:

מהרה יבנה בית המקדש - ותחזור תקנה ראשונה שלא לקבל עדות אלא עד המנחה:

מסורה לב"ד - אין נזקקין להם אלא ב"ד והם יודעין טעמו של דבר ולא יטעו:

לכל מסורה - ליד הכל היא באה ואין הכל באין לישאל וסומכין על מנהגן:

מי לא מודה כו' - אע"ג דתקן לקבל עדות החדש כל היום להיות מונין למועדות מן הראשון ואפילו באו עדים לאחר המנחה אבל מלעשות י"ט שני לא נעקרה תקנה ראשונה ממקומה:

דף ו.

אמר רבא מת בי"ט ראשון כו' - מת המוטל לקבור אם י"ט ראשון הוא וכו':

משא"כ בביצה - לענין ביצה לא הקלו בי"ט שני דראש השנה להשוות לשל גליות דאלו ר"ה נולדה בזה אסורה בזה:

אף בביצה - נולדה בזה מותרת בזה:

דמאי דעתיך - לאסרה בשני לרחוקי' מב"ד:

דילמא מעברי ליה לאלול - כתקנה הראשונה למנות מיום שני ולעשות שני ימים כגון שלא באו עד יום שלשים ואחד:

מימות עזרא ואילך וכו' - ואע"פ שתקנו לא אירע שבאו עדים מן המנחה ולמעלה חוץ מאותה הפעם ועדיין לא נתקנה האי דנקט מימות עזרא משום דבימיו עברוהו דכתיב בעזרא (נחמיה ח) וביום השני ובראש השנה משתעי:

לא אמרן - דיתעסקו בו ישראל:

אלא דאשתהי - ומתירא שלא יסריח:

אסא - הדס היו מניחין על מטת מת לכבודו:

דאיכא חברי - אומה רשעה שהיו בימי פרסיים וכופין את ישראל לעשות מלאכתן ובי"ט היו נדחין מהן ע"י שאומרים להם י"ט הוא ואם יראו אותם מקברין מתיהם יכופו אותם למלאכה והאי גלימא דאמרינן לעיל אינו צורך המת שהרי יש לו תכריכין אחרים כל צרכו שאם צריך לו מאי אפילו דקאמר הא אמרינן בי"ט שני יתעסקו בו ישראל ועסק זה חציבת קברו וחתוך תכריכין הלכך על כרחך בגלימא שאינו צריך לו מיירי דומיא דאסא דשרי למגזייה וקמ"ל דאע"ג דטרחא דלא צריך הוא אלא משום כבודו עושין לו יותר מדאי מותר לעשות לו כיון דלגבי מת כחול שויוה רבנן:

חזייה - רבינא לרב אשי דהוה עציב:

ה"ג אמאי עציב מר:

א"ל דלא אותיבי ערובי תבשילין - לא הושבתי כלומר לא הכנתי לי ערובי תבשילין לאפות ולבשל מי"ט לשבת דתנן לקמן (דף טו:) עושה אדם תבשיל מערב י"ט לשם ערוב:

האידנא - בי"ט ראשון והוא חמישי בשבת ועל תנאי הוא אומר אם היום הוא חול ולמחר קדש יהא ערוב ואם היום קדש ולמחר חול איני צריך לכך:

מי אמר - והרי הם כיום ארוך ושניהם קדש:

א"ל רב מרדכי - לרבינא מנהרדעי לא תותביה למר בפירוש שמיע ליה מיניה דלא סבר לנהרדעי רב מרדכי תלמידו של רב אשי היה כדאמרינן בסוטה (דף מו:) גבי לויה לרבו עד פרסה רב מרדכי אלויה לרב אשי כו':

הואיל ומתיר עצמו - בלידתו להיות נשחט מה שלא היה לפני לידתו אף מוקצה התיר את עצמו בלידתו דמגו דאתקן להא אתקן להא:

לעגל שנולד בי"ט - דתניא לקמן שמותר בו ביום לדברי הכל:

מוכן אגב אמו - בעודו בתוך מעיה אם נשחטה האם היה נאכל:

הטרפה - בנה אסור אם נמצא בתוכה דעובר ירך אמו הוא הואיל ובשחיטת אמו אתה בא לאכלו וכי נולד ביו"ט מן הטרפה ליכא למימר הואיל ומוכן אגב אמו ואפ"ה בשחיטת עצמו מותר לשחטו ולאכלו דלא אשכחן מאן דאסיר:

לכלבים - דבין השמשות היתה אמו עומדת לכך אבל אפרוח שבקליפה אינו עומד לאכילת כלבים ואף לא היה ראוי הלכך נולד הוא:

דף ו:

מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים - למאן דאית ליה מוקצה דהא נתנבלה בשבת לר' יהודה אתמול בין השמשות היתה עומדת לאדם וקא חשיב ליה מוקצה בהא לגבי כלבים:

אכל מידי דחזי ליה - ועובר שבמעי טרפה ראוי לו לכשיולד הלכך מאתמול דעתיה עלויה אם יולד יאכלנו:

לפי שלא נתפתחו עיניו - ואתרבי לאסורא מכל השרץ השורץ על הארץ כדלקמן:

עם יציאתה נגמרה - כשיצאה נגמרה ברייתה אבל מקמי הכי לא חשיבא ביצה גמורה ולקמיה מפרש ואזיל למאי הלכתא:

לאכלה בחלב - דהשתא הוה ביצה ולא בשר אבל הנמצאת במעי אמה אינה ביצה ואסורה לאכלה בחלב:

ביצים גמורות - ואפילו בלא קליפה לבנה אלא שהחלמון לבדו גמור ואע"פ שמעורה עדיין בגידין שריא כדלקמן מדפליג ר' יעקב עליה ואמר אם היו מעורות בגידין אסורות:

בי"ט - וה"ק יצתה ודאי מבעוד יום מותר כי ודאי הוא דנגמרה בחול אבל לא יצתה לא נגמרה בחול ואסורה משום הכנה דרבה:

וכי תימא - אין הלכה כברייתא זו דאשמועינן בה מאי דלא אשמעינן במתני' ובשום משנה לא סתם לן רבי הכי ואם רבי לא שנה רבי חייא מנין לו:

אלא הא דתניא כו' - הך ברייתא דלעיל מאן קתני לה:

לא בית שמאי ולא ב"ה - לא ב"ש דמאי אריא במעי אמה אפילו נולדה בי"ט שריא ולא ב"ה דאפילו במעי אמן אסירי:

ומגדלת אפרוחים - ולענין דין מקח וממכר אתמר דאם נולדה נגמר בשולה וראויה לגדל ממנה אפרוחים אבל נמצאת במעי אמה אינה מגדלת אפרוחים ואם תבעוהו למכור ביצים לגדל אפרוחים אם מכר אלו הוי מקח טעות ובטל מקח:

דף ז.

דפחיא - כמו דפעיא הנולדים מן התרנגולת חיה שפועה בלידתה:

פשיטא - דמקח טעות הוא דהא בהדיא אמר ליה דפחיא:

דצריבן - לשון מבושלות כל צרכן כמו צרבת (ויקרא יג) כויה שבשול:

ונפקא מינה - בין מאן דבעי להו לאכילה בין מאן דבעי להו לאפרוחים:

למיתבא ליה דביני ביני - להחזיר לו דמי מעלה שבין ביעי דפחיא לביעי דשחוטה ואי בעי להו לאכילה אין המקח בטל דהא בני אכילה נינהו אלא שאלו יפים מהם ויחזיר לו דמי מעליותן:

קא משמע לן - רבי אמי דסתם מאן דבעי ביעא דפחיא לאפרוחים בעי להו ואין אלו שוין לו כלום:

דדכרא - שילדתן תרנגולת מתרנגול ולא נתחממה מן הקרקע לקולטן בלא זכר:

דספנא מארעא - מתחממת בקרקע ויולדת ביצים ואותן ביצים אין מגדלות אפרוחים:
ספנא - קולטת ביצים כשמתעפרת בקרקע ובסמוך לקמן אמר כל היכא דאיכא זכר לא ספנא מארעא כלומר אינה קולטת ביצים מן הקרקע אלא מן הזכר ואינו אלא לשון שפוני טמוני חול (דברים ל"ג:י"ט):
עם יציאת רובה נגמרה - ולענין י"ט אתמר דאם יצתה רובה מערב י"ט וחזרה בתוך מעיה וילדתה בלילה מותרת דהויא ליה כאילו נולדה מאתמול:
כדרבי יוחנן - דאמר לקמן הכי:
ואי בעית אימא - רב לאפוקי מדר' יוחנן אתא ועם יציאתה דקאמר עם יציאת כולה ולמעוטי יציאת רובה:
מעורות - מחוברות:
נבלת עוף טהור - מטמאה האוכלה לטמא בגדים שהוא לבוש בשעת בליעתה ואין לה טומאת מגע ומשא ובמסכת נדה (דף נא.) ילפינן לה והאוכל אחד מן הדברים הללו ממנה:
מן השלל של ביצים - כשהן כבושין ושלולין וקבועין בשדרה כלומר האוכל אותם ביצים בעודן מעורין בגידין:
מן הגידין - וקסבר אין בגידין בנותן טעם:
שלל - בשט"א כמו שלל של כובסין (שבת דף מח:):
בשר שנתלש מן החי - לאו נבלה היא:
מן האשכול - מבשר השדרה שהביצים אדוקים שם:
שהמחה את החלב - התיך את השומן וגמעו טמא ובהעור והרוטב (חולין דף קכ.) פרכינן והא אכילה כתיבה ביה ואמר רבי שמעון בן לקיש הנפש לרבות את השותה והכא כתיב ונפש אשר תאכל נבלה ובנבלת עוף טהור מתוקם בת"כ:
מאן תנא מן השלל של ביצים טהור - אלמא לאו בשר הוא דלא כר' יעקב:
אלא לענין אסורא - דאע"ג דלאו בשר נינהו אסר לה מדרבנן הואיל וקרובים להיות בשר ואיכא למגזר משום בשר בחלב אבל לענין טומאה לא דלאו בשר נינהו דלטמו:
וכי תימא לענין טומאה נגזור - דלטמו מדרבנן כי היכא דגזרינן לענין אסורא:
אפושי טומאה הוא - דאיכא הפסד טהרות:
ואפושי טומאה מדרבנן לא מפשינן - ואע"פ שגזרו בטומאות במקומות הרבה ליכא למימר הכא נמי נגזר דלא ניחא לן דלפשו בטומאות:

ואיכא דאמרי - דאשכול דסיפא הוה משמע ליה לרב יוסף ביצים המעורות בגידין ושלל הוה משמע ליה שאינן מעורות כל כך כמו אותן הגמורות קרובות לבא בהן קליפה הלבנה שאינם דבקות יפה אלא מעט:

מאשכול גופיה - בשר הדבוק בשדרה והביצים אדוקין בו:

נולד ביום - נקבותיו יולדות ביום:

עטלף - קלב"א שור"ץ בלע"ז:

מערב יום טוב - בין השמשות דשוב לא ילדה אלא בלילה:

השכים - קודם עלות השחר והאי דנקט בדק רבותא קמ"ל דאע"ג דבדק ולא מצא דליכא למתלייה בנולדה בחול אפילו הכי מותרת דסמכינן אברייתא דקתני כל שתשמישו ביום נולד ביום והא ודאי לא ילדתו בלילה:

אימר יצתה רובה וחזרה הואי - ואע"ג דמילתא דלא שכיחא היא מגו דפשיטא לן דאינה יולדת בלילה תלינן בה:

בדספנא מארעא - והיא יולדת אף בלילה:

ספנא - קולטת ביצים כשמתעפרת בקרקע ובסמוך לקמן אמר כל היכא דאיכא זכר לא ספנא מארעא כלומר אינה קולטת ביצים מן הקרקע אלא מן הזכר ואינו אלא לשון שפוני טמוני חול (דברים לג):

אי הכי - דיש יולדת בלילה:

דרב מרי - היכי שריא אימא מארעא ספנא וילדה בליל יום טוב:

דף ז:

דשמעה קליה ביממא - שהקול אינו נשמע ביום כבלילה:

עובדא - דבדק מעי"ט ולא מצא והשכים ומצא ולא היה תרנגול זכר עד ששים בתים וסמך רב מרי על התרנגול והתיר את הביצה:

מברא - גשר:

מיצרא - חבל קשור בראשי שתי יתדות אחת תקועה בשפת הנהר מזה ואחת תקועה בשפת הנהר מזה ועץ קצר מוטל לרוחב הנהר ועוברין בו בדוחק על ידי שאוחזין בחבל ועוברין:

במאי אוקימתא - לדרבי יוסי ב"ר שאול:

אימא מאתמול הואי - דכיון דרובא ביממא ילדן אי לא בדק תלינן ביממא:

דרבי יוחנן לא שכיחא - הלכך בדאיכא זכר כיון דקים לן דאינה יולדת בלילה תלינן כרבי יוחנן אבל בדספנא מארעא לילד בלילה שכיח טפי מיצתה רובה:

תומא שחיקא - שומין שחוקין:
לגלויא - הנחש שותה ממנו אם מוצאו מגולה ומטיל בו ארס:
אם כן - דחד שיעורא לתרוייהו:
שיעורו של זה כו' - להכי לא יליף שאור מחמץ משום דחמץ בככותבת דלא תימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ושאור נמי בככותבת להכי כתביה בהדיא לשעורי בשיעורא זוטא ושיעורא רבא ולהכי נקט כותבת דבהכי הוי יתובי דעתא כדמפרש טעמא ביומא (דף עט.) אי נמי שיעורין הלכה למשה מסיני:
לית להו דרבי זירא - בתמיה והא קרא בהדיא כתיב:
פתח הכתוב בשאור - שאור לא ימצא בבתיכם (שמות יב):
וסיים בחמץ - כי כל אוכל [מחמצת] והוה ליה למכתב כי כל אוכל שאור כו' דהא אתיא עונשו עם אזהרתו:
זהו שאור וכו' - כזה כן זה:
לענין אכילה כולי עלמא לא פליגי - דאפילו ב"ש מודו דחמץ חייב בכזית כשאור באכילתו וכדר' זירא אבל לביעור לב"ש לא השוו מדאיצטריך קרא למכתבינהו לתרוייהו לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור לא ילפינן למימר כי היכי דבאכילה השוה הכתוב אכילת חמץ לביעור שאור אף לביעורו השוה לו דמדאיצטריך למכתבינהו יש חלוק בשיעורן:
תניא נמי הכי - דבביעור הוא דפליגי ולא באכילה:
השוחט דיעבד - דאי שחט משמע אבל לכתחילה לא שרי ליה בית שמאי לשחוט אא"כ יש לו עפר מוכן תיחוח:
מכלל דת"ק סבר ישחוט - בתמיה והא השוחט קאמר:
הא לא קשיא - לא ישחוט דב"ה אכסוי לחודיה קא מהדרי והכי קאמר לא יגמור מעשה השחיטה דהיינו הכסוי:
לא ישחוט ויכסה - אע"פ ששחט לא יגמור:
השוחט שבא לימלך - אע"ג דהשוחט דעלמא דיעבד על כרחך הכא לכתחלה השוחט שבא לשחוט (בהמה) ובא לימלך לנו מה יעשה אם ישחוט אם לאו הואיל ואין לו עפר תיחוח ב"ש אומרים כו':
רב יוסף אמר כו' - ולקמיה מפרש במאי קמפלגי רבה ורב יוסף אליבא דב"ש:
בעפר - משמע שהוא נבלל וטמון בעפר קודם הכסוי:
וכסהו עפר - הוי משמע דלא קפיד אלא אכסוי:

אית לן דר' זירא - ובעינן עפר למטה והכי קאמר רבה אם יכולין לומר לו שחוט מיד שיש לו כבר עפר למטה שרינן ליה אבל אם אנו צריכין לומר לו חפור תחלה לא נתיר לו:
דלמא - לאחר חפירה ממליך ולא שחיט נמצא שחופר בחנם:
הא עדיפא - דלא תגזור הכי:
והא קא עביד כתישה - לרב יהודה פריך דאמר והוא שיש לו דקר נעוץ אלמא דטעמא דמתניתין לאו משום דאתי עשה דוכסהו בעפר ודחי את לא תעשה כל מלאכה אלא משום דכבר חפור ועומד הוא והא קא עביד כתישה שעדיין רגבים מדובקים הם ואינן ראוין לכסוי אלא אם כן כותשן וכותש תולדה דטוחן הוא ומלאכה היא:

דף ח.

והא קא עביד גומא - וחייב משום בנין:
פטור עליה - כדמפרש טעמא בפ"ק דחגיגה דכיון דאינו צריך אלא לעפרה ולא לגומא אינו בונה ולא חורש אלא מקלקל וכל המקלקלים פטורים:
מאן דכר שמיה - דקאמר שאפר כו' דמשמע דיהיב טעמא למילתיה דלעיל:
שהוסק מערב י"ט - מאתמול דעתיה עלויה לכל מילי:
אבל הוסק ביו"ט - דליכא למימר דעתיה עלויה מאתמול אסור:
ואם ראוי לצלות בו ביצה - שיש עדיין רמץ חם:
מותר - דמאתמול בעודם עצים היו מוכנים להסק ולבשל ולצלות ועודנו בתשמישו זה ואיידי דחזי להפוכי ביה מידי לצליית ביצה שקיל ליה נמי ומנח ליה על הדם:
הכניס עפר - הרבה במקום אחד לצורך גנתו או לצורך חורבתו לשוטחן בהן מותר לכסות בו דכל זמן שהוא צבור דעתיה עלויה לכל צרכיו:
מכניס אדם מלא קופתו עפר - בסתם ונותנו במקום אחד ועושה בה כל צרכיו ולא אמרינן בטלה לה לגבי קרקע הבית איידי דזוטרא:
והוא שיחד לה כו' - ולא שטחה דמוכחא מילתא דלצרכיו קא בעי לה ובעפר תיחוח קאמר שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתישה אלא הכנה:
כוי - ספק חיה ספק בהמה:
אין שוחטין אותו ביו"ט - משום דשמא חיה הוא וצריך כסוי והוא אינו יכול לכסותו ביו"ט כדקתני:
ואם שחטו אין מכסין את דמו - דשמא בהמה הוא ואין בו מצות כסוי ואין מטלטלין העפר לכך:
ואם איתא - דיש עפר שמוכן לכל צרכי אדם אפי' הוא בהמה לכסייה:

כדרב יהודה - אם הכניס קופת עפר:
ה"ג ולטעמיך לכסייה בדקר נעוץ או באפר כירה - דהא בהדיא תנא במתני' דמוכן הוא:
אפילו ודאי נמי - דהא כב"ה קי"ל דאסרי ואפילו דיעבד בלא דקר נעוץ:
לא מבעיא קאמר - הא דנקט כוי אין שוחטין כל שכן חיה גמורה הטעונה כסוי והוא אינו יכול ולרבותא אשמעינן כוי ולא מיבעיא ודאי:

דף ח:

והא מדקתני סיפא כו' - כלומר בשלמא אין שוחטין דרישא איצטריך כדקאמרת דלא תימא נשחוט משום כבוד יום טוב בלא כסוי אלא סיפא דקתני אין מכסין אי דלית ליה חדא מהני לכסות מאי איצטריך לאשמועינן השתא ודאי אין מכסין ספק מבעיא אלא שמע מינה בדאית ליה דלגבי ודאי מכסין ואשמועינן דספק לא וקשיא לן אמאי אין מכסין אי כדרב יהודה אי באפר הכירה:
מוכן לודאי ואין מוכן לספק - קא ס"ד דהכי קאמר אע"ג דדעתיה לכל מילי הכנסתו מועלת לודאי ואינה מועלת לספק ופרכינן וכיון דדעתיה עלויה ומשום דאקצה ליכא ספק מ"ט לא מכסינן משום דקא עביד גומא בתמיה:
אלא כדר' אבא - ודאי מ"ט שרית כדר' אבא דאמר לעיל מקלקל הוא ופטור עליה:
דלמא קא עביד כתישה - גרסינן שמא יהו שם רגבים ויכתישם:
ודאי נמי נגזור משום כתישה - ומשני כיון דרוב פעמים אין צריך לכתוש לא גזור רבנן משום כתישה דאי נמי אתו לידי כך לאו איסורא דאורייתא איכא דאתי עשה דוכסהו בעפר ודחי לא תעשה מלאכה דקיימא לן בפרק קמא דיבמות (דף ד.) עשה דוחה את לא תעשה:
מילה בצרעת - דכתיב (דברים כ"ד:ח') השמר בנגע הצרעת ותניא בקוצץ בהרתו הכתוב מדבר ותניא בגמרא דאם לא הביא כלי במסכת שבת (קלב:) ימול בשר ערלתו אפילו במקום בהרת יקוץ:
אי נמי ציצית בכלאים דכתיב (דברים כ"ב:י"א) לא תלבש שעטנז וסמיך ליה גדילים תעשה לך דבשעת מילה או בשעת לבישת הטלית מעקר לאו ומקיים עשה אבל עשה זה כשהוא כותש עובר בלאו והעשה אינו מקיים עד שיכסה:
עשה ולא תעשה הוא - דכתיב (ויקרא כג) ביום הראשון שבתון דמשמע שבות:
ואין דעתו לספק - הלכך איסור מוקצה איכא והוא הדין לדרב יהודה:
ואזדא רבא לטעמיה - דאמר מי שדעתו לודאי לא רמי אנפשיה לאזמוני למידי דספק:
הכניס עפר לכסות בו צואה - ביום טוב שיש לו תינוק וירא שמא יטיל רעי ביו"ט לפניו:

מותר לכסות דם צפור - שיש לו לשחוט ביום טוב דכיון שהזמינו לספק כל שכן לודאי:
אסור לכסות בו צואה - אם יש לו תינוק קטן והטיל צואה ביום טוב מאי טעמא דם צפור ודאי היה לו שישחטנו ויהא צריך כסוי אבל הצואה ספק הוא אם יארע במקום המאוס לו ודעתו לודאי ולא לספק:
נהרבלאי אמרי - בסנהדרין (דף יז:) מפרש דהוא רמי בר בריבי:
מותר לכסות בו צואה - כיון דאזמניה אזמניה דהא נמי קרוב לודאי:
כוי הרי הוא כצואה - המכניס עפר לכסות בו צואה מותר לכסות בו דם כוי דזה וזה ספק:
וחד אמר אינו כצואה - והמכניס עפר לכסות צואה אסור לכסות בו דם כוי דכוי לגבי צואה כספק לגבי ודאי דצואת תינוק שכיחא וקרובה לודאי:
תסתיים דרבא הוא דאמר - צואה כספק וכוי מותר בהזמנת צואה:
דאמר רבא הכניס עפר לכסות בו צואה מותר לכסות בו דם צפור דם צפור אסור לכסות בו צואה - אלמא ספק הוא:
משום התרת חלבו - דאי שרית לכסוייה אתי למימר חיה הוא:
בחול אמרי לנקר חצרו כו' - הרואה אומר לא מפני שטעון כסוי אלא כדי לנקר חצרו מכסהו:
לא גרסינן ולטעמיך אלא הכי גרסינן בא לימלך מאי איכא למימר - מי שיש לו כוי ובא לימלך לחכמים אם צריך לכסותו ובחול והם מורים לו שצריך כסוי:
מאי איכא למימר - איהו גופיה אתי למימר חיה הוא דהא מצרכו ליה כסוי:
אלא - לא גרסינן:
בחול אי נמי ספקא הוא כו' - כלומר בחול זה שהורוהו לכסות לא מחזיק ליה בחיה ודאית דמימר אמר אי נמי מספקא להו לרבנן אי חיה אי בהמה אמרי ליה זיל טרח וכסי כו' אמרי ליה גרסינן:
לא כוי בלבד אמרו - דאין מכסין ביום טוב דדין הוא שלא יכסוהו שמא בהמה היא וטרח טרחא דלא מצוה ואפילו באפר הכירה:
אלא אפילו שחט כו' - דאיכא חד דטעון כסוי אפילו הכי אין מכסין משום דקא טרח נמי בשל בהמה:
פשיטא - דהא לא טרח בשביל בהמה מידי:
אין מכסין אותו ביו"ט - דהיה לו לכסות מבעוד יום ומשום אמנועי משום שמחת יום טוב ליכא דמשום דלא מכסי דם לא מתסר צפור באכילה:

דף ט.

גלגל עיסה מערב י"ט מפריש ממנה חלתה בי"ט - ואע"ג דתנן לקמן (דף לו:) אלו הן משום שבות אין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט והא נמי כתרומת דגן דמיא שהיה יכול להפרישה מערב י"ט אפילו הכי מפריש שלא גזרו על תרומת עיסה שהרי מותר לגלגלה בי"ט ולאפותה כדי לאכול פת חמה:

אין מפריש הימנה - דלא התירו להפריש חלה אלא בעיסה שנתגלגל בי"ט אבל זו היה לו להפריש מערב יו"ט כתרומת דגן ופירות:

חלת [חו"ל] - חלה טורטי"ל חלה שמרימין מן העיסה שבחוצה לארץ הואיל ואינה מן התורה כדקיימא לן בקדושין (דף לו:) כל מצוה התלויה בפירות הגדלים בארץ אינו נוהג אלא בארץ:

אוכל והולך - כל הפת ומשייר כדי חלה ומפרישה באחרונה אלמא הפרשתה שלא לצורך היא ולא הויא הפרשה והמפריש בי"ט אינו כמתקן דלתסר כשאר הגבהת תרומה דגזור בה רבנן מפני שנראה כמתקן:

מי לא מודה שמואל - אע"פ שאינו צריך להפרישה שאם קרא עליה שם שחל עליה שם חלה ואסורה לזרים אלמא שם תרומה עליה ואיתא בכלל אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט:

מתני' אין מוליכין את הסולם - קס"ד סולם המיוחד לכך וניכר שהוא של שובך וטעמא דב"ש מפרש בגמרא דאסרי ואע"פ שהוא בא ליטול גוזלות לשמחת י"ט:

מחלון לחלון - באותו שובך עצמו שכן דרך שובך להיות בו מחיצות הרבה קן לכל זוג וזוג וחלון לכל קן וקן:

גמ' הרואה - שהוא מוליכו אומר להטיח גגו הוא צריך והרי הוא עושה מלאכה ביום טוב:

להטיח - שהיו טחין גגותיהן בטיט לפי שלא היו משופעין אלא עשויין כמין תקרת עליה ומשתמשין בהן לפיכך טחין אותן ומשפעין הטיח לצד הכתלים שיזובו מימיו:

שובכו מוכיח עליו - שובכו של סולם מוכיח שהוא ניכר שהוא של שובך:

מותר - שהרי אין אדם רואהו:

והאמר רב יהודה אמר רב כו' - וקשיא דרב אדרב חנן ואע"ג דרב אמורא הוא מקשי מיניה מפני שרבן של כל בני הגולה היה בדורו חוץ משמואל:

תנאי היא - איכא תנא דקאי כוותיה:

שוטחן בחמה - מי שנשרו כליו בדרך במי גשמים שוטחן בחמה והן נוגבין מאליהן:

אבל לא כנגד העם - שלא יאמרו כבסן בשבת אלמא מידי דמשום מראית העין מותר במקום צנוע:

לימא רב דאמר כב"ש - לרב חנן קא פריך דאוקי לה בית הלל ברה"ר אסרי וברשות היחיד שרו א"כ לרב חנן רב דאמר כל מקום שאסרו כו' דאמר כב"ש בתמיה הא ודאי לא שביק ב"ה ועביד כב"ש ועל כרחך לבית הלל אפי' ברשות הרבים מותר משום דשובכו מוכיח עליו דאי ברה"ר אסור וברשות היחיד שרי לא הוה אמר רב להא שמעתא:

תנאי היא - כלומר אמר לך רב חנן ודאי רב סבר דבית הלל אפילו בר"ה שרו ופליג עלי ואנא דאמרי כי האי תנא דאמר שוטחן בחמה דלית ליה דרב וההוא תנא מוקי בית הלל כוותיה דלא התירו אלא ברשות היחיד ורבי אליעזר ור"ש דסבירא להו כרב מוקמי שריותא דבית הלל דמתניתין ואפי' ברה"ר דקא סברי שובכו מוכיח עליו וב"ש לית להו שובכו מוכיח עליו ואסרי אפי' בחדרי חדרים י"מ דלרב קא פריך ואמר לך רב תנאי היא ולאו מלתא היא דמאי רבותייהו דרבי אלעזר ור' שמעון במקום בית הלל הא ב"ש נמי טובא הוו ואין הלכה כמותן:

דף ט:

מתניתין - דקתני בהולכת סולם פליגי לאו כי האי תנא דקתני בהולכה מודו מפני שצורך י"ט היא:

אבל של עליה אסור - דההוא ודאי אמרי להטיח גגו הוא צריך:

מדדין בו - אם החלון רחוק ואין ראש הסולם מגיע שם בה בהטיה מדדין רגליו של סולם מעט מעט:

לקרייתא - לכפרים לראות שדותיהן:

סולם בא לידינו - הולכת סולם של עליה לשובך:

מכלל דת"ק סבר - בשל עליה פליגי בחזרה ומודים בהולכה:

טעמיה דת"ק קא מפרש - ובשל עליה ליכא למאן דשרי:

ממאי מדקתני - במלתיה דת"ק משובך לשובך אלמא בסולם המיוחד לשובכין קאי:

מי קתני סולם של שובך - דנהוי משמע דבשל שובך קאי:

משובך לשובך קתני - ולעולם בשל עליה ורבותא אשמועינן דיוליכנו מעליה לשובך ראשון וממנו לכמה שובכין:

הטוי סולם של עליה - והוליכו לשובך מבעוד יום ועכשיו בא להטותו מחלון לחלון:

מאי דקא אסר ת"ק - דרבי דוסא דהוא ר' יהודה דאמר בסולם של עליה אסור להוליך קא שרי רבי דוסא מיהא להטות:

ולא היא מאי דקא שרי ת"ק - דהיינו של שובך להוליך קא אסר ר' דוסא ואתא למימר הולכה אסור הטיה שרי ובשל עליה לא איירי כלל:
מוחלפת השיטה - כאן הוחלפה שיטתן וצריך להפוך דבריהם:
וממאי דמוחלפת - ומאי קשיא ליה לר' יוחנן דלמא טעמייהו דב"ש התם משום דאיכא דקר נעוץ וליכא צד איסור:
אבל היכא דליכא דקר נעוץ - דאיכא צד רמז חפירה לא שרו ואפי' בעפר תיחוח שהוא כחפור ועומד והכא נמי לא שנא דהא איכא חשדא דלהטיח גנו:
אבל התם לא - דגזרי משום כתישה דלמא זמנין דבעי כתישה:
אלא אי קשיא - מתניתין אהדדי שהוצרך רבי יוחנן להחליף שיטתן וצריך להפוך דבריהם:
הא קשיא - על זו החליפה:
לא יטול - מן הגוזלות בי"ט:
אא"כ נענע מבעוד יום - ולא סגי בהכנה בדבור בעלמא כדמפרש לקמן טעמא דלמא למחר כי שקיל להו חייס עלייהו וממליך:

דף י.

אבל היכא דליכא דקר נעוץ לא - והא נמי להא דמיא דלמא ממליך ואשתכח דטלטלה בכדי דכיון דממליך בטלה לה הזמנה למפרע:
אלא כיון דמוקצה הוא - כיון דאינו אסור אלא משום מוקצה בהזמנה בעלמא סגי:
את העלי - דף עב וכבד וכותשין בו חטים לטרגיס וטיסני והוי מלאכתו לאיסור וקא סברי ב"ש אסור לטלטלו ואפי' לצורך גופו שצריך לגוף הכלי למלאכה המותרת היום:
תורת כלי עליו - ואף על פי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו:
אין נותנין את העור - שהופשט ביום טוב:
לפני הדורסן - לא ישטחנו במקום דריסת הרגלים שזהו צורך עבוד שמתעבד ע"י הדריסה:
ובית הלל מתירין - קס"ד משום שמחת יום טוב דאי לא שרית ליה לא שחיט:
למזגא עליה - כן היתה ישיבתם שוטחין בגדים על גבי הקרקע ונסמכין ויושבין על ברכיהן כפופין כדאמרינן בפסחים (דף קח.) הוה זגינן אברכי דהדדי ונמצאת שטיחתו צורך י"ט:

תריסין - דלתות החלונות של חנויות שסוגרין בהן החלונות בלילה ומסלקין אותם ביום ונותנין אותן לפניהם ושוטחין עליהן תבלין למכור לרבים ובי"ט מותר ליקח מחנוני המכיר אותו ובלבד שלא יזכיר סכום מקח:

אף להחזיר - ולסגור בהן וחזרה ודאי שלא לצורך היא ואפילו דאמרינן אין בנין בכלים טרחא דלאו צורך מיהא הוה וקא שרינן ליה משום תחלתן כדלקמן אלמא משום שמחת י"ט מקילינן וקשיא ב"ה דכסוי:

הכא ליכא דקר נעוץ - כלומר ליכא טעמא להתירא דקא סברי יש בנין בכלים:

מתני' עומד ואומר - מבעוד יום:

גמ' בבריכה ראשונה - דרך מגדלי יונים להניח בריכה ראשונה של כל שנה להיות צוות לאמה:

גזרינן - כי שקיל להו למחר אתי לאמלוכי וחייס עלייהו והוי ליה טלטול שלא לצורך ומשנענע ומשמש בהן מבעוד יום לשחיטה ולא חס עלייהו תו לא חיישינן דחייס:

בריכה - קובי"ד בלע"ז שהיונים יולדים בריכה בכל חדש וחדש והן שני גוזלות זכר ונקבה ומפסיקין בתקופת טבת וחוזרים ויולדים בניסן:

לית להו ברירה - וכי שקיל למחר דלמא לא הני אזמין והוא לא הזמין את כולם אלא כדי צרכו:

ולו פתחים הרבה - כולם פתוחים או כולם סגורים:

כולם טמאים - כל כלים המונחים בחלל הפתחים תחת עובי התקרה של פתח טמאים ואע"פ שאינו תחת הגג המאהיל על המת שגזרו חכמים טומאה על מקום שהוא דרך יציאת הטומאה שסופו לצאת דרך שם וכאן אין אנו יודעים באיזה יוציאנו הלכך כולם טמאים:

נפתח אחד מהם - לאחר מיתת המת:

הוא טמא - בין כלים דמעיקרא בין כלים דלבסוף המובאין לו מבחוץ:

וכולן טהורים - לדברי הכל מוקמינן להו דמודו הכל מכאן ולהבא בכלים המובאים לתוכן אחרי כן מבחוץ דודאי בההוא דנפתח מפיק ליה:

ארבעה על ארבעה - בכך שערוהו שראוי להוצאת מתים:

מצלת על כל הפתחים - מלטמא כאילו נפתח:

אף משימות המת - וקס"ד דבברירה פליגי ובכלים שהיו בהם בין מיתה למחשבה ב"ש סברי לא אמרי' הוברר דמעיקרא דעתיה להכי הואי ולא ירדה הטומאה לשאר הפתחים ובית הלל סברי הוברר ולמאי דס"ד השתא סבירא לן דבנפתח אחד מהם נמי הוו פליגי בכלים דמעיקרא וטהורין דקא תני לעיל לדברי הכל בכלים דמכאן ולהבא:

הא אתמר עלה כו' - ואפי' בית הלל לית להו הוברר ואין מטהרין אלא כלים דלבסוף דלאחר מחשבה אבל הראשונים טמאים וב"ש מטמאין אף האחרונים דקא סברי משירדה תורת טומאה לפתחים לפני מחשבה במיתת המת שוב אינו עולה מהם אלא על ידי מעשה כגון נפתח ובנפתח אחד מהם לא פליגי מידי:

רבא אמר לעולם למפרע - נמי מטהרין בית הלל דאית להו ברירה והכא במתניתין היינו טעמא דצריך לברר ולומר אלו אני נוטל דלמא למחר מטלטל ובודק השמנים ושביק הא ושקיל אידך נמצא מטלטל מה שלא הזמין שהרי לא היה דעתו אלא בכדי צרכו הלכך אומר זה וזה אני נוטל ולמחר על כרחיה הני מילי דשקיל:

והא אמרת בעומד - מרחוק ואין מנענע סגיא אלמא לא בדק מאתמול הכחושים והשמנים ואכתי איכא למיחש:

ה"מ מערב י"ט - כלומר היכא דידע מערב י"ט דהני הוא דאזמינן דתו בין שהן כחושין בין שהן שמנים לא שקיל אחריני שהרי יודע שמוקצין הם שלא זמנן:

דף י:

אבל ביום טוב - כשבא לבררן ביום טוב כלומר שלא ברר דבריו מבעוד יום וסומך על בדיקת מחר שיבדוק את כולן:

דזימנין דמשתכחי שמנים כחושין וכחושין שמנים - אותם הנראים שמנים למראה עיניו נמצאים כחושין במשמושן והכחושים נמצאים שמנים:

מידי דלא חזי ליה - כל אותן שטלטל יותר על צרכו מוקצים היו:

אי נמי גרסינן אי נמי זימנין דמשתכחי כלהו כחושין וקא ממנע משמחת י"ט וכל זה על ידי שלא ברר אתמול דבריו לפיכך סמך על שקר לומר אי אפשר שלא יהו שנים או שלשה טובים ולמחר נמצאו כולם רעים אבל כשאתה מזקיקו לברר שוב אינו סומך אלא על אלו בין היו שמנים או כחושין ולדעת כן זמנן ובא ונוטלן ולא ממנע:

מתני' זמן שחורים - ולא היה שם עוד ולמחר מצא הכל לבנים ודאי המזומנים הלכו להם ואלו אחרים דאתו להו מעלמא לשובך וכן שנים ומצא שלשה ואינו מכיר את המוכנים כולם אסורים:

שלשה ומצא שנים מותרים - האחד הלך והשנים נשארו ולא אמרינן הואיל והאחד הלך כן הלכו כולם ואלו אחרים הם:

זמן בתוך הקן ומצא לפני הקן - ובתוך הקן לא מצא כלום הרי אלו אסורים ובגמרא מפרש לה:

גמ' כגון שזמן שחורים ולבנים - בשני קנין וכל הקנין מובדלין במחיצות ועליות כדרך כל שובכין עשויין עליות הרבה וכל עליה יש בה מחיצות הרבה:
השכים ומצא כו' - והכי קאמר זמן שחורים בקן זה ומצא בו לבנים ולבנים זמן בשני ומצא בו שחורים:
דרבי חנינא - בבבא בתרא בלא יחפור:
רוב וקרוב - אם בא מעשה לפנינו ויש לתלותו בדבר הקרוב לו להתיר או לאסור ויש לתלותו אחר הרוב לענין אחר חלוף הקרוב הלך אחר הרוב ומתני' נמי הכי אמר דהא איכא למתלינהו להנך שחורים באותם שהיו אתמול בקן שבצדו וכן הלבנים ולומר נהפכו ולא תלינן אלא אמרינן מעלמא אתו ומרובא פירשו:
כדאמר אביי - לקמן:
בדף - שיש דף לפני השובך בולט ויוצא ממנו ושם באים ויושבין יונים דמעלמא תדיר שיראים ליכנס לקן מפני שאותן שבקן מגרשים את כל הבא אליהן וכשיוצאין משובך אלו נכנסין הלכך חיישינן שמא מן הדף באו לקנין הלכך אסורים דהוו להו כלהו קרובים שבדף ושבקן הלכך זיל בתר רובא:
מה נפשך כו' - פירושא דמתניתין היא כלומר להכי אסורים דמה נפשך להתירם:
[**לימא מתניתין רבי היא** - הא מתניתין סתמא היא והלכה כסתם משנה ואנן קי"ל (כתובות דף כא.) הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו]:
הניח מנה - ממעות מעשר שני בתיבה:
חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה - האחד חולין ואינו יודע איזהו ונוטל היפה שבהן ואומר אם (היא זו) של מעשר הרי יפה ואם חולין היא תהא חברתה מחוללת עליה:
הכל חולין - הואיל ולא מצא כמו שהניח תולין להקל ולומר נטל את הראשון והניחו במקום אחר והניח שוב את אלו ושכח שאין אדם מניח מעות חולין ומעות מעשר ביחד:
מנה מוטל - ונשאר הך מנה ממעשר:
הכל חולין - הואיל ולא העלהו לירושלים לא הפרידן זה מזה ושניהם נטלן והניחם במקום אחר וזה חולין הוא שהניח הלום אחרי כן ושכח:
שאני גוזלות - להכי איכא למימר האחד הלך וחבריו נשארו:
הואיל ועשויין - רגילים הן להיות מדדין אחד אחד ויוצאין ונכנסין אבל מנה לא הלך מאליו אא"כ נטלו וכשנטל נטל שניהם:
ולמה לי לשנויי עלה - רבי יוחנן ורבי אלעזר מה דוחקין לתלות טעם משנתנו במדדים הא לדידהו מתוקמת שפיר כרבנן בלאו האי טעמא דהא אינהו אפליגו בההיא דמעשר חד אמר מחלוקת במונחין שני המנין בכיס אחד בההוא הוא דקאמרי רבנן דכשנטל כל

הכיס נטל אבל בשני כיסים מודו דהאחד נטל והניח השני וחד אמר מחלוקת בב' כיסין בההוא הוא דקאמר רבי מנה מונח ומנה מוטל:

האי מאי - לא גרסינן:

בשלמא למ"ד כו' - המקשה סיומי מסיים למילתיה ומפרש קושייתו בשלמא מאן דמוקי פלוגתייהו בב' כיסין דהיינו כדומיא דמתני' דהוו שני גוזלות צריך לשנויי דתקום מתניתין כרבנן מהאי טעמא הואיל ועשויין לדדות אלא למ"ד בשני כיסין מודו רבנן השתא למה לי לשנויי משום דעשויין לדדות הא בשני כיסים נמי הכי קאמרינן:

השתא ומה כו' - לא גרסינן אלא ה"ג אלא למ"ד בכיס אחד מחלוקת אבל בשני כיסים דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל השתא למה לי לשנויי עלה האמר בשני כיסים לא פליגי וחד מהני רבנן או רבי יוחנן או רבי אלעזר אוקמה הכי ולעיל אמאי שנו תרוייהו הואיל ועשויין לדדות:

אמר רב אשי הכא בגוזלות כו' - מ"ד בכיס אחד מחלוקת בשני כיסין כעין כיס אחד קאמר דהיינו שני כיסין מקושרין ודקאמר אבל בשני כיסין דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל בשאין מקושרין ומתניתין אפי' בגוזלות מקושרין משמע דהנותרין מותרין ולא אמרי' אותן שזמן נטלו כולם ואלו אחרים הלכך אי לא דשאני גוזלות הואיל ועשויין לדדות לא הוה מתוקמא כרבנן דהא בכיסים מקושרין אמרי רבנן הכל חולין והשתא אגב האי שנויא מתוקמא שפיר כרבנן דגוזלות דמדדין מנתחי אהדדי ואיכא למתלי לקולא דחד מנייהו הוא דאזל ליה אבל כיסים לא מנתחי ואדם בא ונטלן וכיון דמקושרים הם שניהם נטל:

דף יא.

דמתעכל קטרייהו - ניתר הקשר שלהם ומתפרק מאליו והבא ונטל שמא לא מקושרין מצאם וחטף האחד והלך לו:

לפני הקן - דרך כל שובכין להיות מעט מן דף העליה בולט חוץ למחיצה של כל קן וקן ושם היונים יוצאים לאויר ונוחים שם כרצונם וחוזרים לקן:

הלך אחר הרוב - כי הכא דלא אמרי' אלו אותן שזמן בתוך הקן שהוא קרוב ללפני הקן אלא אמרי' מעלמא אתו:

בדף - דכלהו קרוב נינהו הלכך הלך אחר הרוב דאיכא תרתי:

רבא אמר - הא לא אצטריך לאשמועינן אלא בשני קנין זו למעלה מזו ובשניהם גוזלות וזמן את שבזו ולא זמן את שבזו ולמחר בא ולא מצא בתוך הקן שזמן אלא לפניו ובאותו

שלא זמן לא מצא לא לפניו ולא לתוכו הלכך אסירי ולא משום חששא דיוני דעלמא אלא מאחר שלא מצאן במקומן ועוד שבקן האחר המוקצה לא מצא כלום יש לחוש שמא אלו שמצא לפני הקן המוכן לא מתוכו יצאו אלא מתוך המוקצה:

ולא מיבעיא קאמר לא גרסי' אלא ה"ג ולא מיבעיא זמן בתחתונה ולא זמן בעליונה כו'. כלומר ותנא דאצטריך לאשמועינן אסורים לאו כשזמן את של תחתונה ולמחר מצא בתחתונה לפניה ולא בתוכה ולא מצא בעליונה כלום אצטריך למימר דאסירי דחיישינן דלמא הני דאזמין אזדו להו והנך שמצא לפניה משל עליונה באו ואשתרבובי אשתרבוב למטה ונחיתו הא לא אצטריך דאפי' זמן בעליונה בתוכה ולא זמן את של תחתונה ולמחר מצא בעליונה לפניה ולא בתוכה ולא מצא בתחתונה כלל אסירי ולא תימא לאו אורחייהו למסרך ומיסק בעודן קטנים אלא אמרינן סרוכי סרוך מן התחתונה המוקצה וסליקו לפני העליונה:

ואם אין שם אלא הן - אם אין סביבותיהם אתמול אלא הן:

הרי אלו מותרים - דודאי אלו הן שהזמין בתוך הקן ובאו לפניה:

מפורחים - גדולים ופורחים למרחוק:

אדדויי אדדו - מאותו קן ואתו להכא כדמפרש ואזיל דעד חמשים אמה מדדה:

בקרן זוית - שזוית הבית בולט להלאה מן השובך וקן זה שזמן בו עומד לצדדין דאי הוה אתי להכא לא הוה חזי לקניה שהזוית של בית עומדת לפניו:

מתני' עלי - מלאכתו לאיסור לכתוש במכתשת משום הכי אסרי ליה בית שמאי:

גמ' שאסור לטלטלו - דאתעביד ליה צורך י"ט:

בתברא גרמי - המיוחדת לקצב עליה בשר:

מהו דתימא - הוא הדין דאפילו תברא גרמי אסרי ב"ש דלמא בתר דטלטלה ממליך ולא תבר ואשתכח דטרח בכדי:

איכא דאמרי אמר אביי כו' - כי אותביניה פשיטא עלי תנן שני אביי גופיה הכי לא נצרכא הא דאמרינן אבל תברא גרמי דברי הכל מותר אלא לתברא גרמי חדתי שלא קצב עליה מעולם דאיכא למיחש דחייס עלה וממלך:

לא חיישי לאמלוכי - בתמיה ופריך לאביי:

אין מוליכין טבח וסכין וכו' - אם היו רחוקים זה מזה דלמא [בתר] דטריח ממליך:

מדוך - בוכנא שדוכין בו תבלין במדוכה:

נשבק האי קדרה - מין תבשיל זה שיהא צריך תבלין כגון בשר ובצלים:

ואעבד קדרה דלא בעיא תבלין - כגון כרוב ולפת:

מאי איכא למימר גרסי' קמ"ל לא גרסינן:

שמולחין עליו - ואע"פ שהמלח מועיל לעבוד:
לצלי - דאין מולחין אותו יפה:
הא קא משמע לן דאפי' לצלי כעין קדרה אסור - האי אבל לקדרה דקאמר אביי צלי כעין קדרה קאמר כגון אדם המולח צלי יפה יפה קרוב למליחת בשר שלצורך קדרה דלא תימא כל צלי שרי:
אין מולחין את החלבים - ביום טוב כדי שלא יסריחו ואפי' נשחטה הבהמה בי"ט:
ומאי שנא מעור לפני הדורסן - דשרו בית הלל משום דאי לא שרית ליה ממנע ולא שחיט:

דף יא:

התם לא מוכחא מילתא - שתהא שטיחתו לצורך עבוד דמימר אמר האי דשרו ליה רבנן לתתו לפני הדריסה מפני צורך יום טוב התירו שאף שטיחתו צורך י"ט דחזי למזגא עליה אבל הכא גבי חלבים כי שרית לשוטחן מוכחא מלתא שלתקון החלבים התרתו ואתי נמי לממלחינהו ומליחה מאבות מלאכות היא בדבר שיש בו עבוד דתנן (שבת דף עג.) והמולחו והמעבדו:
בבת אחת - דחד טרחא לכלהו:
מערים - לאחר שמלח זו לאכלה היום אומר חברתה ערבה עלי לאכלה היום וחוזר ומולחה:
תריסין - דלתות פתחיהן:
חנויות - כמו תיבות הן ועומדות בשוק ואינן מחוברו' לקרקע:
התירו סופן שאינו צורך יום טוב:
משום תחלתן - שהוא צורך יום טוב ואי לא שרית סופן לא עביד תחלתן:
עור לפני הדורסן - הותרה שטיחתן משום שחיטתן:
תריסי חנויות - הותרה חזרתן משום סלוקן:
וחזרת רטיה - בשבת פרק כלל גדול (שבת דף עה:) אמרו הממרח רטיה בשבת חייב משום ממחק:
במקדש - לכהן שלקה בידו וצריך לעבוד עבודה וליטול רטיה מעל ידו שלא תהא חציצה בין ידו לעבודה מחזיר הרטיה לאחר עבודה דאי לא שרית ליה להחזירה לא שקיל ליה מעיקרא:
ורחבא אמר רבי יהודה - י"מ ספק משמיה דרבי יהודה נשיאה ספק משמיה דרב יהודה ואני אומר לא ראה רחבא את רבי יהודה נשיאה דהא מפומבדיתא הוה ולא מצינו שעלה לא"י ועוד כי אמרי' בעלמא דדייק וגמר שמעתת' מפומיה דרביה כרחבא דפומבדיתא.

הוה לן למימר דאפילו ספיקי דגברי גריס כדאמרינן בדרב יהודה בהכל שוחטין (חולין יח:) ונראה בעיני משום דרבו מובהק היה ולא היה לומד מרב אחר הוה קרי ליה רבי דלא נספקיה בדרב יהודה אחרינא:

אף הפותח את חביתו - חבר כשהתחיל למכור יינו או ככרו לעולי רגלים ברגל וממשמשי בה יד הכל וטומאת עם הארץ ברגל טהורה כל ימות הרגל ובמה שנשאר לאחר הרגל נחלקו רבי יהודה וחכמים בפרק חומר בקדש (חגיגה דף כו.) רבי יהודה אומר יגמור וימכרנה לחברים ולכל אדם ויזהר שלא יגע עם הארץ עוד וחכמים אומרים לא יגמור ולא ימכרנה עוד משום דנטמאת ברגל במגע עם הארץ ונהי דכל ימות הרגל אשתראי שלא לביישם מיהו לאחר הרגל חלה למפרע ואשמעינן רחבא דרבי יהודה לא אמר יגמור אלא משום תחילתן דאי לא שרית ליה לא פתח ליה מעיקרא:

תנינא - במתניתין ובית הלל מתירין ומעולא מאי נפקא לן:

ואפילו מעי"ט - שהופשט מבעוד יום:

דערב יום טוב לא - דליכא למיגזר משום תחילתן דאי נמי לא שרית ליה אינו נמנע מלשחוט מעי"ט דהא יכול לשוחטו מבעוד יום:

תנינא - במתניתין:

וב"ה מתירין אף להחזיר גרסינן:

דאין בנין בכלים - אין איסור בנין וסתירה בכלים אלא בבתים דנחייב בבנין כל דהו והעושה כלי או גומרו בי"ט או בשבת משום מכה בפטיש הוא דמחייב שהוא חיוב לכל גמר מלאכה או אם הוא דבר שהוא מחליקו חייב משום ממחק ואם צריך קצוע חייב משום מחתך וכן אורג או מסך או תופר אבל בנין וסתירה לא שייך בהו לאחיובי בסלוק וחזרה דהא דתנן (שבת דף קב:) הבונה כל שהוא בבתים תנן והלכך בית הלל אפילו בתיבות הבית שרו לסלק דלתותיהן ולהחזיר ואע"ג דלאו לשמחת י"ט קמ"ל עולא דאע"ג דאין בנין וסתירה בכלים קאסרי ליה ב"ה מדרבנן אי לאו משום תחלתן דחנויות שהן צרכי רבים אין אבל תריסי כלי הבית לא:

תנינא - בעירובין מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה:

מהו דתימא טעמא - דהתירא משום דלא גזרו על השבות שבמקדש ולקשור רטיה וכן כל דבר רפואה שאין מלאכה אלא שבות הוא שגזרו חכמים בכל רפואות גזירה משום שחיקת סמנין:

תנינא - בחגיגה:

כטהרה שויה רבנן - דאסמכוה אקרא כאיש אחד חברים (שופטים כ':י"א) וטעמא דרבי יהודה משום דלא הדרה חיילא ואע"ג דלא התחיל על גב הרגל למוכרה ואירע שנגע בה עם הארץ ברגל קאמר נמי רבי יהודה דאין מגעו מטמאה ואפי' לאחר הרגל קמ"ל רחבא דמשום תחלתן הוא:

בפלוגתא לא קא מיירי - והא פליגי רבנן עלה:

מתניתין - דקתני בסלוק נמי פליגי לאו כי האי תנא:

בשיש להן ציר - ידות לשני ראשין דדומות לבנין:

והתניא - בשאין להן ציר הוא דשרי ב"ה אבל בשיש כו':

אמר אביי - דכולי עלמא תרוייהו הנך תנאי דברייתא דפרשי לן פלוגתא דב"ש וב"ה:

דברי הכל אסור - ובשאין להן ציר כל עיקר דברי הכל ב"ש וב"ה:

בשיש להן ציר באמצע - כעין פליט"א ותוחבין אותו בחור שבאמצע דופן פתח התיבה:

דף יב.

מר סבר - בית שמאי:

ומר סבר - בית הלל והנך מתניתא לא אפלוג אלא מר אשמעינן חדא ומר אשמעינן חדא ולא פליגי מתניתא קמייתא הכי קאמר במה דברים אמורים בשיש להן ציר באמצע אבל אין להם ציר כל עיקר דברי הכל מותר ותנא בתרא ה"ק במה דברים אמורים דנחלקו בשאין להם ציר מן הצד אבל בשיש להם ציר מן הצד דברי הכל אסור:

מתני' לא את הקטן - כל מילי דלאו צורך אכילה:

גמ' עולת נדבה - דאילו עולת חובת היום רחמנא שריא אבל זו יש להקריבה לאחר יום טוב:

לוקה - משום (לא תעשה כל מלאכה) (שמות כ):

לצורך - אך אשר יאכל לכל נפש:

בערוב הוצאה - אם נאסרה הוצאה ביו"ט ונתקנו הלכות ערובי חצירות ליו"ט אם לאו:

ואין ערוב והוצאה כו' - ואע"ג דעיקר הוצאה מויעבירו קול במחנה נפקא לן (שבת דף צו:) בא ירמיה ופירש שלא נאסרה אלא בשבת משום הכי קא שרו אבל שחיטה שהיא אב מלאכה ובכלל לא תעשה כל מלאכה היא אימא לך אפילו לב"ה אם הותרה לצורך לא הותרה שלא לצורך והך מתניתין אפי' ב"ה:

מתקיף לה רב יוסף - אהך אתקפתא דרבה:

אלא מעתה - דסבירא להו לב"ה אין אסור הוצאה ליו"ט:

ליפלגו באבנים - אי אין אסור הוצאה אין אסור טלטול שלא נאסר טלטול אלא משום הוצאה ומה שלא גזרו על כל טלטולים אפילו על אוכלים וכלים משום דאין גוזרין גזרה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה:

אלא מדלא אפלוג באבנים - ש"מ דלכולי עלמא יש הוצאה ליו"ט אלא שמן התורה הותרה לצורך וב"ה אית להו כיון דהותרה לצורך הותרה מן התורה לגמרי אלא רבנן גזור במידי דהוי טרחא דלא צריך כגון אבנים אבל בקטן וספר תורה דצריכינן להו ביו"ט לא גזור ובית שמאי לית להו מיגו ומידי דצורך אכילה שהתורה התירתו הותר ושאינו צורך אכילה באסורו עומד מן התורה:

ואף ר' יוחנן סבר במתוך גרסינן:

פליגי - ב"ש וב"ה ודכולי עלמא יש אסור הוצאה ליו"ט מויעבירו קול במחנה דישנה בשאר מלאכות וירמיה היה מזהירן על השבתות שהן חמורין והלואי ישמעו:

לוקה משום מבשל גיד - שהבשול אב מלאכה הוא ובשול גיד דבר האסור ואינו ראוי לאכילה ועומד באסור לא תעשה כל מלאכה דלא הותר אלא לצורך:

ולוקה משום מבשל בשר בחלב - לאו משום יו"ט דמלקות דבשול יו"ט הא תנא ליה אלא אפילו הוא חול לוקה משום מבשל בשר בחלב דכתיב לא תבשל גדי בחלב שלש פעמים אחד לאסור אכילה ואחד לאסור הנאה ואחד לאסור בשול:

דף יב:

משום הבערה - שהיא מלאכה לעצמה קא סבר יש חלוק מלאכות ליום טוב ללקות שתים על שתי מלאכות משום יום טוב:

הבערה ובשול - דיום טוב אינה משנה ללקות עליהן דמתוך שהותרו לצורך הותרו נמי שלא לצורך מן התורה:

אינה משנה - לא נשנית מעולם בבית המדרש:

ואם תמצא לומר משנה - אם יאמרו תנאים שנשנית ודאי בית שמאי שנאוה:

מתני' אין מוליכין חלה - אע"פ שמותר בהפרשתה לא שרו ליה הולכתה אלא תקון לתקן עיסתו התירו לו ולא יותר:

מתנות - הזרוע והלחיים והקיבה אף הן הרמתן הותרה לו שהרי נצטוה להרימן והיאך יאכל שאר הבשר ואע"פ שאין טובלין כשאר טבל לאסור הבשר באכילה מיהו אם לא פירש שאר הבשר מהן הרי הוא אוכלן ועובר בעשה הלכך הרמתן התירו ולא הולכתן וכולן משום גזרה דאין מגביהין אותם:

גזרה שוה - לאו דוקא דכולה מדרבנן גזור אלא דומיא דגזרה שוה בדרבנן:

מתנה לכהן - מעשרים וארבע מתנות כהונה הן:
כשם שאין מוליכין - דבהא מודיתו לן שהרי מאתמול הוגבהה:
שאינו זכאי - רשאי לא נתנו חכמים לאדם כח וזכות בהפרשתה:
גמ' לא ר' יוסי ולא רבי יהודה אלא אחרים גרסינן:
שמוליכין אותן כו' - ומתניתין קתני בין שהורמו מהיום וקס"ד דבנשחטו היום קא מיירי ואסר:
על המתנות שמוליכין - הואיל וזכאי בהרמתן והוא הדין לחלה וחד מינייהו נקט:
אלא על המתנות - ואפילו נשחטו מהיום משמע כי מתניתין:
לימא אחרים היא ולא ר' יהודה - כלומר כר' יוסי ודאי לא אפשר לאוקמא כרבי יהודה מאי מי מצינן למימר דמתניתין נמי דוקא בשל אמש קאמר ומתוקם אליביה או נזקק על כרחנו לומר דלא כרבי יהודה:
מי קתני - מתני' בין שהורמו ונשחטו מהיום ולעולם שחיטתן מאמש אבל בהנך דנשחטו ביום טוב מודו:
לימא רבי יהודה היא ולא אחרים - כיון דמתניתין דוקא בדשל אמש קאי מדלא קתני נשחטו היום נימא דלא כאחרים דהא אחרים על המתנות קאמרי:
בהנך דנשחטו מאמש - על המתנות דקאמרי אחרים בשל אמש קמיירי:
טפלה - ר' יהודה מתיר לטפל ולהוליך של אמש עם של היום ואחרים סברי דאפי' לטפל נמי אסרי ב"ש ומתני' דלא איירי בטפלה כלל איכא למימר כרבי יהודה ואיכא למימר כאחרים:
הלכה כרבי יוסי - ואליבא דב"ה דאפי' תרומה נמי מותר להוליך:
אסורייתא - חבילות של חרדל בשרביטין והזרע בתוכן:
מהו לפרוכי - השרביטין ולהוציא הזרע ביום טוב מי שרי בי"ט כשחיטה וכבישול או דלמא כיון דאפשר מערב יו"ט לא דתולדת דישה הוא:
מוללין מלילות - דדש כלאחר יד הוא ואפילו בשבת לאו דאורייתא הוא אלא מדרבנן וביום טוב לא גזור:
מלילות - של חטין שמולל בידיו כשהן רכים: גבי שבת גרסי' מיד ליד וגבי יום טוב גרסי' על יד על יד:
מיד ליד - שלא כדרך חול:
קנון - כלי הוא ראשו אחד רחב והשני עשוי כעין מרזב קצר ונותן הקטניות בתוך הרחב ומנענע והאוכל מתגלגל דרך המרזב והפסולת נשאר בכלי:
תמחוי - קערה גדולה:

על יד על יד - מעט מעט:
אבל לא בטבלא כו' - דמחזי כמאן דעביד לצורך מחר שאין דרך לעשות בכלים הללו אלא הרבה:
מערב יום טוב אין - המולל מערב יו"ט קתני ולא קתני המולל ביו"ט:
אם כן - דמוללין מלילות ביו"ט מצינו תרומה שזכאי בהרמתה דסתם שבלין לא מפרישין תרומה עד שיעשו דגן והמוללן ביו"ט לאכלן מפריש מהן תרומה על כרחו:

דף יג.

הא רבי הא ר' יוסי ברבי יהודה - לעולם מוללין מלילות לדברי הכל ודקשיא לן אם כן מצינו תרומה שזכאי בהרמתה אין ודאי מצינו אליבא דרבי דאמר יש תרומה במלילות ומתניתין דקתני לא מצינו ר' יוסי ברבי יהודה היא דאמר אין תרומה במלילות:
אוכל מהן עראי - כל זמן שלא דשן ומרחן בכרי לא נגמרה מלאכתן לתרומה:
למוללן במלילות - הכניסן לאכלן מעט מעט ע"י מלילות:
רבי מחייב - בתרומה שלא יאכל מהן עראי עד שיפריש לפי שהכנסתן בשבלין היא גמר מלאכתן שאין סופן לבא לידי גורן אחר וזהו גרנן:
ורבי יוסי בר' יהודה פוטר - דגנך כתיב והיינו מרוח דאין דגון אלא קבוץ בכרי: ופרכינן לרבא דאמר מוללן לר' יוסי ברבי יהודה נמי אי שרית למוללן ביו"ט משכחת לה על כרחיך שזכאי בהרמתה במלילות שהכניסן לעשות עיסה בדישה ומרוח ונמלך עליהן למוללן להצניען כולן למלילות דעל כרחיך מודה בהו רבי יוסי דטבלן ביום שנמלך עליהן דכיון דהכניסן לשם גורן גמור ירדה להן תורת תרומות ומעשרות וכשנמלך למוללן נעשית הכנסתו גורן והמוללן ביו"ט על כרחו קדים תרומתן:
אלא מאי תרומה רוב תרומה גרסינן - ולא גרס אלא מאי אית לך למימר אלא לא תימא הא רבי הא רבי יוסי דבין לרבי בין לרבי יוסי מתוקמא ומאי תרומה דתנן מתניתין אינו זכאי בהרמתה ברוב תרומות קאמר שישנן על ידי דישה ומרוח והן מערב יום טוב:
מחלוקת בשבלין - בהנהו הוא דפטר ר' יוסי דרובן לדישה ואין גרנן אלא במרוח:
אבל קטניות - יש בני אדם הרבה שאין חובטין אותן יחד אלא כדי קדרתן לפיכך הכנסתן בחבילין זהו גרנן:
תלתן - מין קטנית הוא ומעט נותנין בקדרה ליתן טעם:
כותש - זהו דרך דישתן:
ומחשב - מאומד:

ואין מפריש על העץ - אין צריך להפריש מן הקשים ואף על פי שטעם עצו ופריו שוה לא חייבוהו חכמים במעשרות מדקתני חבילין של טבל אלמא אסורייתא טבלא:
לשמעינן שאר מיני קטניות - דטבלו בחבילי ואף על פי שהרבה עושין מהן כרי ומרוח וכ"ש תלתן שהוא נותנו מעט מעט בקדרה למתק ונותנו בעצו:
אלא תלתן אצטריכא ליה גרסינן - ולעולם רבי היא וה"ה לשבלין ולא תסייעי' מהכא:
איכא דאמרי אמר אביי מחלוקת בשבלין - בהנהו מחייב רבי לפי שהרבה כונסין אותן למלילות וקליות שהן גרנן אבל בקטניות סתם הכנסתם למרוח ואסורייתא לא טבלא:
מאי לאו בטבל טבול לתרומה - כלומר מאי לאו גבי ישראל קרי ליה טבל ועדיין לא נקרא עליו שם בפה ומסתמא קרוי טבל וחייב לתרומה שהיא תחלה לכל המעשרות דכתיב בה ראשית:
לא בטבל טבול לתרומת מעשר - לעולם אין חבילין גמר מלאכה ואילו גבי ישראל הוא לא הוה מקרי טבל אלא בבן לוי קאי שקדם והלך אצל ישראל ונטל מעשר ראשון ממנו בחבילין והואיל וחל על חבילין הללו שם מעשר נעשו טבל אצלו להפריש מהם תרומת מעשר מן המעשר שעל הלוי להפריש והיא במיתה וכל תורת תרומה עליה דתרומה קרייה רחמנא:
שהקדימו בשבלין - שהקדימו לתרומה גדולה:
שמו טובלו - שם מעשר שנקרא עליו טובלו ואוסרו באכילת עראי ובמיתה כדין טבל עד שירים תרומת מעשר שלו ולקמיה יהיב טעמא:
כותש למה לי - אי בבן לוי מוקמינן ליה למה מוטל עליו לעשותו דגן אי אמרת בשלמא בישראל קאי ואסורייתא טבלא שפיר תנא כותש דכתיב דגנך ודרבנן דומיא דאורייתא תקון:
קנסא - על שהקדים וגרם להערים לעבור על דברי תורה שהמשנה סדר המעשרות עובר בלאו מלאתך ודמעך לא תאחר (שמות כג) דהכי קאמר לא תאחר תרומה להקדים לה מעשר:
יעשה אותו גורן גרסינן:

דף יג:

אלא מן הגורן ומן היקב - שנגמר כולה דכתיב דגן תירוש ויצהר (במדבר יח):
מחשב הא מדידה בעי - בשלמא אי בישראל מוקמת לה ובתרומה גדולה איכא למיתני מחשב דניטלת באומד שתרומה גדולה לא נתנה בה התורה שיעור דכתיב ראשית דגנך (דברים יח) ורבנן הוא דאמרי שיעור עין יפה ובינונית ורעה הלכך באומד סגי דאי נמי לא

יהיב כשיעור חטה אחת פוטרת כל הכרי אבל גבי לוי מעשר מן המעשר כתיב (במדבר יח) וצריך למדוד:

אבא אלעזר בן גימל גרסי':

ונחשב לכם תרומתכם - בלוים כתיב:

בשתי תרומות הכתוב במדבר - דכתיב כדגן מן הגורן זו תרומה גדולה תרומתכם זו תרומת מעשר:

מה תרומה גדולה נטלת באומד - כדפריש' דלא כתיב בה שיעור:

ובמחשבה - נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר דכתיב ונחשב ואתרוייהו קאי והא דקא יליף לה מתרומה גדולה משום אומד נקט לה:

הואיל ויצא עליו שם מעשר - ורחמנא אמר והרמותם ממנו מעשר מן המעשר משנקרא מעשר הזקיקם לתרומתו:

פטור מתרומה גדולה - שהיה לו לכהן ליטול תרומה גדולה תחלה שהרי קרויה ראשית והלוי אחריו מעשר במה שמשייר וזה שנטל מעשר תחלה ונמצא שלא הורמה תרומה גדולה ממעשרו וישראל לא יתן לכהן אלא אחד מחמשים במה ששייר נמצא כהן מפסיד פטור הלוי מתרומה גדולה שבמעשר זה שנאמר והרמותם ממנו תרומת ה' ופירש ומה היא התרומה מעשר מן המעשר:

אפילו הקדימו - לתרומה בכרי משנתמרח נפטר לוי מהאי קרא:

עליך אמר קרא - כדי שלא תאמר כן:

מכל (**מעשרותיכם**) **תרימו את כל תרומת ה'** - ובלוים כתיב ולהכי כתיב כל למימר דכל צד תרומה המוטלת בו יתן:

ומה ראית - דהאי כל דמרבי שדית ליה אהקדימו בכרי ואידך אהקדימו בשבלים אימא איפכא:

האי אדגן - הקדימו בכרי כבר נעשה דגן ומשבא לכלל דגן חלה עליו חובת כהן דכתיב ראשית דגנך הלכך מסתברא דהאי קרא דזכותא דכהן אכרי תשדייה:

המקלף שעורים - לאוכלן קלופים חיים:

ואוכל - ופטור מן המעשר דכי האי גוונא אכילת עראי היא ובשלא נתמרחו קאי שמקלפן מתוך שבולת שלהן:

חייב - במעשר דהוה ליה קבע:

וכן לשבת - אחת אחת לא הוי מפרק תולדה דדש דכלאחר יד הוא אבל משקבצן בידו הויא תולדת דישה וחייב:

כסי כסי - מלא כוסות:

ואוכל - בלא מעשר:
לתוך חיקו - בשולי בגדיו שקורין פאנ"ץ:
והרי גרנו של מעשר - כלומר הרבה מלאכות שאמרו שהן קובעות גורן למעשר לאסרו באכילת עראי ומותרות בשבת:
איזהו גרנן למעשר - לעיל מינה איירי בפירות וקאמר אימתי גמר מלאכתן ליקבע למעשר:
משיפקסו - משניטל פקס שלהן והוא כמין פרח בראשו כמו שיש בתפוחים ונופל מאליו כשמתיבש:
ושלא פקסו משיעמיד ערמה - כלומר ואם עד שלא פקסו העמיד ערמה מהן כמין כרי הוקבעו אלמא העמדת ערמה הויא גמר מלאכה למעשר ולענין שבת משהביא בצלים לביתו אין העמדת ערמה מלאכה:
אלא מאי אית לך למימר - אע"ג דלמעשר הויא מלאכה לשבת מלאכת מחשבת שהיא מלאכת אומנות אסרה תורה שנסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן בויקהל והתם מלאכת מחשבת כתיב:
כיצד מולל - ביום טוב דאמרן לעיל מוללין מלילות והא ודאי שינוי בעי מעובדא דחול:
חדא אחדא - בין גודל לאצבע:
חדא אתרתי - בין גודל לשתי אצבעותיו:
כיצד מנפח - דאמרינן לעיל למחר מנפח מיד ליד בשבת:

דף יד.

מקשרי אצבעותיו - ולא בכפו:
מתני' מדוך - הוא בוכנא שמכין בו כדרכו ואין צריך שנוי אבל במלח במקום שיש מלח גסה בפך של חרס ידוכנו ולא במדוכה:
או בעץ פרור - כף גדולה שקורין פוקי"א דמלח בעי שנוי ובגמרא מפרש טעמא:
והמלח במדוך של עץ - שנוי בעי אבל סגי בהאי שנוי זוטא:
גמ' כל הקדרות - כל מיני תבשיל צריכות מלח הלכך מאתמול הוה ידע דאיבעי לי' לדוכה:
ואין כל הקדרות צריכות תבלין - ואדם אינו יודע מה יעלה בלבו לאכול מחר:
מפיגין טעמן - ממירין טעמן אם ידוכן מאתמול ריחו לא נמר (ירמיהו מ"ח:י"א) מתרגמינן לא פג:

דידע מאתמול מאי קדרה בעי בשולי - ללישנא קמא בעי שנוי ללישנא בתרא לא בעי שנוי:

אי נמי - תבלין של מוריקא איכא בינייהו שיש קדרה שמתבלין אותה בכרכום ואינו מפיג טעמו אם נדוך מבעוד יום והוא לא היה יודע מה יבשל מחר ללישנא בתרא בעי שנוי ללישנא קמא לא בעי שנוי:

עמהם - מלח ותבלין כאחד:

לא נחלקו אלא לדוכה בפני עצמה - כדרכה כשאר תבלין:

בפך ובעץ הפרור - על ידי שנוי ולא כדרכה ולצלי דהיינו דבר מועט:

בכל דבר סלקא דעתך - ואפי' בדבר שאין ניטל בשבת:

לכל דבר - ואפי' לקדרה ועל כרחך כדרכה אמרי ככל דרך שיטת הש"ס דעל מה נחלקו דומיא דלא נחלקו קאמר לא נחלקו על התבלין ומלח כאחד שנדוכין כדרכן על מה נחלקו לדוך כדרכה על מלח בפני עצמה שב"ש אומרים בפך בשנוי ועוד מחמיר לצלי ולא לקדרה וב"ה אומרים לכל דבר נדוכית כדרכה ולא הוצרך לפרש שכבר פירש:

כי דייכת - מלח:

אצלי אצלויי ודוך - הטה המדוכה על צדה דסבר כשמואל דאמר נידוכת כדרכה במדוך של אבן ומיהו שנוי זוטא בעי לשנויי:

קל בוכנא - במדוכת מלח:

האי לאו מגויה דביתאי הוא - יודע אני שאין זה בתוך ביתי שאסרתי עליהם לדוך במדוך של אבן בלא שנוי:

דהוה צליל קליה - ואילו מכה בהשמטה באלכסון לא היה קולו צלול:

ודילמא תבלין הוו - שאינן צריכין שנוי:

נבוחי מנבח - כשהן משברין הגרעינים נשמע קולו במדוכה כמנבחים קרוישנ"ט:

אין עושין טיסני - בי"ט שטורח גדול הוא שכותש החטין עד שנחלקים א' לארבעה כדאמרי' במו"ק (ד' יג:):

תרתי - שני דברים יש כאן לא זה דומה לזה קתני אין עושין טיסני הא חלקא ודייסא שפיר דמי דאין טרחן מרובה והדר תני אין כותשין כלל:

ולימא אין כותשין - ואנא ידענא דתו לא מתעביד טיסנא: סתם מכתשת היינו גדולה:

אבל קטנה אימא שפיר דמי - אפילו טיסני:

קא משמע לן - אין עושין טיסני כלל לפי שאין כותשין שום כתישה במכתשת והך מכתשת על כרחיך לא שנא גדולה ולא שנא קטנה מדתני רישא אין עושין טיסני כלל:

אבל כותשין בקטנה - דהוי כלאחר יד דאינה אלא לתבלין:

כי תניא נמי מתני' - דלעיל מכתשת גדולה תניא ולא תימא מה טעם קאמר אלא תרתי קתני וה"ק אין עושין טיסני כלל אפי' בקטנה ואין כותשין שאר כתישות במכתשת כגון דייסא וסתם מכתשת בגדולה קא מיירי:

דף יד:

רבא אמר - לעולם מה טעם קאמר ובקטנה נמי קאי וקאמר אין כותשין כלל ודרמינן עלה אבל כותשין כו':

הא לן - דלית לן עבדי דמזלזלי:

הא להו - דאית להו עבדי דמזלזלי ועושין בגדולה ואומרים בקטנה עשינו:

קליף צהריה - צוהר מראיתו היה קלוף ולבן:

מתני' מדיח - במים:

ושולה - מפרש בגמרא שולה הפסולת שצף למעלה כמו משישלה בחביות (ע"ז דף נו.) דהיינו נמי שנוטל חרצנים הצפים ע"פ החביות:

בד"א - דשרו ב"ה ליטול פסולת ממש ולהשליך:

מי איכא מאן דשרי - ואפי' לטלטלו והא בטילי ליה מיעוטא לגבי רובא והוה ליה ככוליה פסולת ולא חזי:

דנפיש בטרחא - שישנו דק והכי קאמר בד"א בזמן שטורח האוכל מרובה על של פסולת הוא דקא אמרי ב"ה נוטל פסולת דמעוטי בטרחא עדיף אבל אם טורח הפסולת מרובה על של האוכל דברי הכל כו':

ומציפין עליו מים - ונותנים בו מים עד שצפים על האוכל:

איפכא - אוכל למעלה ופסולת למטה:

עפרא - למטה מן האוכל:

גילי - קש למעלה מן האוכל:

אין משלחין - דורון איש לרעהו:

אלא מנות - דבר המוכן ואינו עשוי להניחו למחר כגון חתיכות בשר חתוכות לפני האורחים וכן דגים:

אבל לא את התבואה - שאינה ראויה היום שאין טוחנים ביום טוב שהיה לו לטחון מאתמול ולא תפיג טעמה:

ורבי שמעון מתיר בתבואה - שמא יבשלם בקדרה ויכתשם במכתשת קטנה:

שלא יעשנו בשורה - לא ישלח הדורון ע"י אנשים הרבה דאושא מלתא ונראים כמוליכים למכור בשוק:

תלתא גברי - שלוחים עם תלתא מיני:
מאי - מי אזלינן בתר כל מין ומין ושרי כי היכא דיכול לשלוח איש אחד עם כל מין זה בלא זה השתא נמי שרי או דלמא השתא מיהא אוושא מלתא:
לודיות - מאכל חטין:
רסיסין - מאכל העשוי מן העדשים:
משלחין כלים - בגדים:
והן לצורך המועד - ובגמרא מפרש למאי חזו:
אבל לא סנדל - של עץ מצופה עור ומסמרות קבועין בו שגזרו חכמים עליו שלא לנעלו בשבת וביום טוב משום מעשה שהיה שנהרגו הרוגים בשבת על ידו במסכת שבת (דף ס.):
ולא מנעל שאינו תפור - דלא חזי למידי:
אף לא מנעל לבן - שלא היה דרכו לנעלו:
שצריך אומן - להשחירו:
שנאותין - מתקשטין:
למימך - לכפול:
שמא תכרך לו נימא - ויש נימים גדולין וגסים כגון של דלופקרין שקורין קו"ט ומחממת במקומה ועובר משום לא תלבש שעטנז א"נ נימא בעלמא כיון דעיקר הבגד מהנהו ומחממו מלמטה הויא לה הא לבישה דאית בה הנאה:
דמפסיק מידי - שנותן בגד אחר ביניהם:
אסור לישן עליהם - מדרבנן:
בויולון - שראוי לפרסו כנגד הפתח:
מפני מה אמרו ויולון טמא - מקבל טומא' ולא עשאוהו כא' ממחיצו' הבית שאינן מקבלות טומאה:
מפני שהשמש מתחמם כנגדו - מתעטף בשוליו לפיכך יש תורת כלי עליו וכיון דמתחממים כנגדו אסור לעשותו כלאים:

דף טו.

בקשין - בגדים קשין שאין מחממים מותר לישב עליהן:
נמטא - בגד שקורין פלטר"א בלע"ז:
גמדא - קשה כמו גמוד מסאני (פסחים דף קיא.) דבר שהוא כווץ נעשה קשה:
דנרש - מקום:

שריא - לישיבה שאינו מחמם:
ערדילין - ראיתי בתשו' הגאונים שרגילין ללבשן תחת מנעליהן (ותולים) עליהם עור של תישים מעובדין תחת קרקעיתן וכנגד העקב של רגל יש עושין אותן של צמר וקורין אותן נמטי:
אין בהם משום כלאים - דקשין הן:
צררי דפשיטי אין בהן משום כלאים - בגד כלאים שצרורין בו מעות מותר לתתן בחיקו שהמעות מקשין אותו ואינו מחמם:
דבזרני - שצרור בהם זרעים:
יש בהם משום כלאים - ואסור לתתן בתוך חיקו:
אסור לנעלו ביו"ט:
ומותר לטלטלו - דכלי הוא:
מעשה שהיה - במסכת שבת פרק במה אשה יוצאה (שבת דף ס.):
בסיכי - יתדות קטנות של עץ וי"א תופר שתי תפירות באמצעו ושתים בראשו ושתים בעקבו:
ביצת הגיר - גיר מין קרקע המשחיר:
ביצת - כל דבר הנלוש ונעשה עב קרוי ביצת מטונ"ש בלע"ז:
לצחצחו - להחליקו כדמפרש לקמיה שבמקומו היו הופכים מקום בשר מבחוץ ומקום שער מבפנים ודרך מקום בשר להיות בו מרטים וקליפות קליפות:
באתריה דר' יהודה בשרא לתחת - לפנים הלכך א"צ לצחצחו:
והאנן תנן כו' - ותפילין אין נאותין בהן ביו"ט כדאמר בערובין (דף צו.) יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות:
כל שנאותים בו בחול - שהוא מתוקן כל צרכו:
משלחין אותו ביום טוב - דאי ביום טוב דקתני מתני' לאו אנאותין דלקמיה קאי אלא אמשלחין דבתריה ולאתויי תפילין אתא דאי נמי מנח להו ביו"ט ליכא אסורא ומיהו סנדל המסומר לא דלא לימא מדשרו רבנן לשלחו ש"מ מותר לנעלו:
היה בא בדרך - בע"ש:
מניח ידו עליהם - שלא יראום וחכמים התירו לו להכניסם לעיר דרך מלבוש דהיא העברה כלאחר יד ומשום בזיון:
בבהמ"ד - בשדה היה ואינו משתמר:
לבית הסמוך לחומה - משנכנס לעיר יתנם בבית הראשון ולא יוליכם עד ביתו:
הא דמנטרא - באותו בית הסמוך לבהמ"ד אם נשמרים הם בו יתנם שם:

מאי איריא בראשו - שכבר היה מלובש בהן מבעוד יום דקא נקיט אבייי:
אפי' מחתן בארעא נמי - אפילו לאחר שקדש היום מצאן מונחים בקרקע התירו לו חכמים להניחן בראשו ולהצניען:
המוצא - גרס ולא גרסינן המוציא:
המוצא תפילין - בשבת בשדה:
מכניסן - לעיר:
זוג זוג - נותן בראשו אחד ואחד בזרועו כדרך הנחתן בחול ומכניסן וחוזר והולך ולובש זוג אחר ומכניסן תפילין של ראש ושל זרוע קרי זוג זוג:
ולא מנטרא מחמת גנבי - ואשמעינן אביי דהואיל ולא מנטרא מחמת גנבי מאחר שהן בראשו יוליכם עד ביתו אבל אם מצאן שם במקום שהן נשמרין מן הכלבים לא יזיזם ממקומן:

דף טו:

מתני' יום טוב לא יבשל בתחלה - להיות תחלת בשולו ועיקרו לשם שבת אלא לשם יו"ט יהא תחלת בשולו והמשויר יהא לשבת כדקתני ואזיל אבל מבשל הוא ליו"ט ובלא הערמה כדקתני לקמן:
עושה תבשיל - לשם ערוב:
וביצה שעליו - שהיו טחין ביצה על הדג כשצולין אותו:
אכלו או שאבד - קודם שבשל כל צרכי שבת:
סומך עליו - לבשל בשבילו:
גמ' מנא הני מילי - לאו דוקא מקראי יליף דערובי תבשילין דרבנן והכי קא מבעיא ליה אהיכא אסמכוה רבנן:
זכור - אין זכירה אלא בדבר המשתכח:
זכרהו מאחר שבא להשכיחו - כשבא יו"ט בערב שבת קרוב שבת להשתכח מחמת יו"ט שמרבה בסעודת היום ואינו מניח לשבת כדי כבודו והזהירך הכתוב לזכרו וכשמערב ערובי תבשילין נמצא שזוכרו שהרי אינו עושה אלא מחמת שבת:
מ"ט - למה תקנו ערוב קרא ודאי לאו בערוב משתעי ולאו ערוב משתמע מניה ואסמכתא בעלמא הוא וכי אתא קרא לקדוש היום אתא כדתניא בפסחים (דף קו.) זכרהו על היין ערוב מדרבנן ומה ראו לתקן:
אמר רבא כדי שיברור כו' - מתוך שמערב זוכר את השבת ואינו מכלה את הכל ליו"ט ובורר מנה לזה ומנה לזה:

רב אשי אמר - לא לכבוד שבת תקנוהו אלא לכבוד יום טוב:
כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת - אלא א"כ התחיל מבעוד יום דאינו אלא כגומר והולך אבל אתחולי לא:
ק"ו **דמיום טוב לחול** - לגמרי לא:
בשלמא לרב אשי - דאמר לכבוד יו"ט תקנוהו כדי שיאמרו אסור להתחיל בשולי שבת ביו"ט היינו דמערב יו"ט הוצרך לעשותו:
אלא לרבא - דאמר כדי שיברור:
אפי' ביו"ט - יעשהו לפני סעודת יו"ט יש כאן זכירת שבת לברור מנותיו:
שמא יפשע - ישכח ולא יערב משום דטריד:
ותנא מייתי לה מהכא - כן דרך שיטת התלמוד כשמתחילין האמוראין להוציא טעם מן המקרא ויש תנא של ברייתא למד אותו ממקום אחר נקט הכי כלומר האמוראין למדוהו מכאן והתנא למד מכאן:
את אשר תאפו אפו - הוה ליה למכתב היום אפו ובשלו אלא רמז הוא שיש לך יום ששי שאין אופין לצורך מחר:
אלא על האפוי - בחמישי בשבת:
אופין - פת:
מבשלין - תבשיל:
שהיה יושב ודורש - ביום טוב:
יצתה כת ראשונה - לסעוד סעודת יום טוב והניחוהו דורש:
בעלי פטסין - חביות גדולות הכינו להם באנומלין ומסך משתאות לפיכך מהרו לצאת כלומר בעלי נפש הן ואינן יגיעין לשמוע תורה:
הללו בעלי מארה - שהיה בית המדרש מתרוקן מאד וגנאי הדבר וקשה בעיניו:
עד מתי הם יושבים ל"ג:
התחילו פניהם משתנין - כסבורין שכועס על כת ששית מפני שאחרו לצאת וכ"ש עלינו:
חיי שעה - סעודה:
אכלו משמנים - מקרא הוא בספר עזרא עד כי חדות ה' היא מעוזכם:
שלא היה לו להניח - כגון שאבדה לו אבדה מערב יו"ט ומחזר כל היום אחריה:
חדות ה' - שמחה שאתם עושים בשביל הקב"ה הרי היא מעוזכם היא תעזור אתכם לשלם הקפותיכם ומלוותיכם שתלוו בשבילה:
שיתקיימו לו נכסיו - שלא יהא אדם חומסן וגוזל שדות ממנו:

יטע בהן אדר - אילן חשוב הוא יש לו שם למרחוק ואומרים פלוני יש לו אדר בשדהו ומתוך כך היא נקראת על שמו ואם הולך למדינת הים ובא אחר והחזיק בה יש לו עדים הרבה שהיתה שלו ואילו מכרה היה הקול יוצא להיות נקראת על שמו של שני:
שנאמר אדיר במרום - כלומר שאדר לשון קיום וחוזק ולכך נקרא אדר:
כשמיה - כשמו שמפרשין בני אדם את שמו:
נחמסת - חמסן יהיב דמי אלא שלוקח בכח ויש קול לדבר והיום או מחר מזמינו לבית דין:
ופירותיה משתמרין - לא ידענא מאי היא י"מ שנוטעין אותו על הגבולים ויש לו ענפים הרבה והוא לשדה לגדר ולי נראה שהוא מין עשב חשוב וזרעו מתערב עם הפירות ובשדה לבן קאמר ומשתמרת התבואה מן הכנימה והתולעים שריח אותו זרע מבריחן והורגן כדאמר בחומטין שמשמר התבואה במסכת שבת (דף לא.):

דף טז.

כל מזונותיו של אדם - כל מה שעתיד להשתכר בשנה שיהא נזון משם קצוב לו כך וכך ישתכר בשנה זו ויש לו ליזהר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו לו שכר למזונות אלא מה שפסקו לו:
חוץ מהוצאת שבתות - אותה לא פסקו לו מה ישתכר לצרכה ומהיכן תבואהו אלא לפי מה שרגיל ממציאים לו לשעה או לאחר שעה:
פוחתין לו - כלומר ממציאין לו שכר מועט:
מאי קראה - שקוצבין מזונות בראש השנה:
בכסה ליום חגנו - אבחדש קאי תקעו בחדוש הלבנה שופר כשהוא מתכסה ביום חגנו:
שהחדש מתכסה בו - שהלבנה מתכסה בו שאינה נראית לכל אדם אלא שחרית ליושבי מזרח וערבית ליושבי מערב כדאמר בר"ה (דף כ:) עשרים וארבע שעות מתכסה סיהרא:
הוי אומר זה ר"ה - דאלו שאר יו"ט כבר נתמלאה הלבנה במקצת ונראית בכל מקום:
ואוכל את הראשונה - נמצא אוכלה לזו כדי שתהא היפה נאכלת בשבת דהויא לה אכילתה של הראשונה לכבוד שבת:
לשם שמים - בוטח שתזדמן לו נאה לשבת:
מחד שביך לשבתיך - מאחד בשבת שלך תן לבך לשבת הבאה:
יום יום - יעמס לנו את צרכינו ועזרתנו:
אינו צריך להודיעו - לומר שלא יהא זה יושב ותוהה מהיכן בא אליו דבר זה:
ומשה לא ידע - אלמא נתן לו הקב"ה הוא קרון עור פנים ולא הודיעו:

לדעת כי אני ה' וגו' - רישיה דקרא אך את שבתותי תשמרו ומאי לדעת רוצה אני שתודיעם מה מתנה חשובה אני מבקש ליתן להם:
צריך להודיע את אמו - לעשות לו אות וסימן שאם יאכלנו קודם שיבא לאמו תראה את האות ותשאלנו מי עשה לך כך והוא יאמר פלוני וגם נתן לי פת ומתוך כך ידעו אביו ואמו שהוא אוהבם ותרבה אהבה ורעות בישראל:
דעבידא לגלויי - כגון קרון פנים דמשה שהודיעוהו הרואין לא צריך הנותן להודיעו:
ומלי ליה כוחלא - נותן כחול סביבות עיניו:
לא (**נענשו**) **נכרי עלה** - ואנן אשכחן שחזר הקב"ה להענישן על התורה ועל המצות דכתיב וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן (דברים לג) וכתיב אלוה מתימן יבא (חבקוק ג):
נשמה יתירה - רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרוחה ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו:
וינפש - דרשינן ליה אוי על הנפש שהלכה לה:
לא שנו - דהוי ערוב:
דמלפת - לפתן בעינן דמוכחא מלתא שעשוי לשבת:
ופת לא מלפתא - הלכך לא מוכחא מלתא היא שהרי בכל יום יש לחם:
שבשולי קדרה - שנשארו בלא מתכוין:
סומך עליהם - מערב יום טוב לשם ערוב ולא אמרינן לא חשיבי ובטלי:
גוררו - מערב יום טוב:
אין בהם משום בשולי נכרים - שגזרו חכמים בבשולי נכרים משום חתנות ועל שנאכל כמו שהוא חי לא גזרו על בשולו דכיון שנאכל כמו שהוא חי אינו בשול דלא אהני מידי ואלו נאכלין על ידי מלחן חיים:
סומך ישראל עליהן - דהא שרו באכילה:
כסא דהרסנא - מטוגן בשומן קרבי דגים ובקמח:
אסירי - דקמח אין נאכל כמו שהוא חי לפיכך יש בו משום בשולי נכרים:

דף טז:

הרסנא עיקר - שומן הדגים:
בין לאחד בין למאה - די להם בכזית:
לא דאית ביה כזית - ולגבי ככר שלם קרי ליה כל שהוא:
תבשיל זה - של ערוב:

כבוש - בחומץ ובחרדל ומיני ירקות:
שלוק - מבושל הרבה מאד:
מבושל - כהלכתו:
קולייס האספנין - דג מליח הוא ורך ונאכל כמו שהוא חי אלא שנותנין עליו חמין וזה בשולו כדתנן במסכת שבת (דף לט.) שהדחתו זו היא גמר מלאכתו:
שנתנו עליו חמין - גרסינן שעשו לו מערב יו"ט בשול הראוי לו:
תחלתו - כשעשה התבשיל אין לו שיעור כמה יהא בו:
סופו - אכלו או שאבד ושייר ממנו קצת:
מאי לאו אין לו שיעור כלל - לא לרב ולא למעט:
לא אין לו שיעור למעלה - לומר שלא יוסיף בו על כך וכך:
למטה - לא יפחות מכזית:
צריכים דעת - שידעו שלשם כך נעשו ורב הונא לא פירש דעת מי ומפרשינן לה אנן ואמרינן הא ודאי פשיטא לן דכי אמר רב הונא צריכים דעת דעתו דמניח מיהא בעי דאיהו עדיף שעושהו לשם כך מיהו מבעיא לן דעת מי שהניחו לצרכו כגון דעשהו זה לצורך חברו כלום צריך שימלך בו תחלה לעשותו על פיו:
עד תחום שבת - ולעומדים חוץ לתחום לא היה דעתו של מניח עליהם ולא עלו על לבו לזוכרן:
מסדר מתניתא - שהיה יודע משניות בגרסא ומחזר עליהן לפני מר שמואל שהיו סדורות בפיו כעיקרן:
סמוך אדידי - דמערבנא אכולה נהרדעא שהיא עירו:
לשנה - לשנה אחרת וראש השנה היה שאין יכול להניח ולהתנות:
לדידך אסור - שאין דעתי על המזידין והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים:
לא ערובי חצרות - לטלטל מחר דנראה כמתקן דבר:
שאתה אוסרו בדבר האסור לו - כח יש בידך לאסור עליו מלעשות צורך מחר דבר שהוא אסור בו ביום והיינו תחומין שאף ביו"ט אסור לצאת מן התחום:
ואי אתה אוסרו - אין כח בידך לאסור לו מלתקן למחר דבר שהוא מותר בו ביום ואסור טלטול חצרות ליתיה ביום טוב:
משום דשלח רבי אלעזר כו' - לפיכך הוצרכו לשאול לקולא קאמר שמואל או לחומרא משום דשלח ר' אלעזר לחומרא ואנו שונין דרבי לקולא לפיכך שואלים אנו שמואל שקבע הלכה כרבי היכי מתני לפלוגתייהו:
ואמר רב תחלת הוראה וכו' - דרב פליג עליה ואמר הלכה כת"ק:

כיון דמקלקלי בה רבים - ששוכחין ומטלטלין בלא ערוב:

דף יז.

היינו קלקולא - אם היה מותר לערב אתמול והוא אסר:
מתחיל בשל שבת - ברכה אחת לשניהם ומתחיל להזכיר שבת תחילה ותתן לנו את יום המנוחה הזה ואת יום חג פלוני הזה:
ומסיים - הברכה בשל שבת מקדש השבת ותו לא:
ואומר קדושת היום באמצע - ותתן לנו ה' אלהינו את יום המנוחה הזה ואת יום חג פלוני הזה:
תני תנא קמיה דרבינא - במילתיה דרבי מקדש ישראל והשבת והזמנים:
אטו שבת ישראל מקדשי ליה - שקדמת קדושת ישראל לשל שבת בשלמא זמנים צריך להקדים קדושת ישראל לקדושתן שעל ידי קדושת ישראל נתקדשו הם ואילו לא נתקדשו ישראל לא היו קובעים חדשים וקוראין מועדים בבית דין:
אלא שבת מקדשא וקיימא - משמת ימי בראשית ואינה תלויה בקביעות דראש חדש:
מתפלל שבע - כשאר שבתות כי היכי דבחול אין לו למועד ברכה קבועה בשלש תפלות הללו אף בשבת אין צריך לקבוע לו ברכה לבית שמאי ולא לכללו לבית הלל:
מעין המאורע - ראש חדש או מועד:
בעבודה - כגון יעלה ויבא בברכת עבודה:
בהודאה - כמו שאומר על הנסים בחנוכה ופורים:
כל מקום שזקוק לשבע - ואפי' ערבית ושחרית ומנחה:
אין הלכה כאותו הזוג גרסינן אלא כתנא קמא דאמר ערבית שחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה מיהו לאו הלכתא כוותיה בהא דקאמר ובמוספין מתחיל כו' אלא בהא הלכתא כרבי דאמר אף חותם בה מקדש השבת ישראל והזמנים או ראשי חדשים בראש חדש:
מיום טוב לחבירו - אם נזכר ביו"ט ראשון וחלו שני ימים טובים חמישי וערב שבת ומתנה אם היום חול ומחר קדש עירובי עירוב ואם חלוף איני צריך לערב לתבשילין ובתחומין יאמר אם היום קדש אין בדברי כלום ולמחר יאמר כמו כן בשל תחומין ובאותה הפת עצמה דממה נפשך הוי עירוב אבל בשל תבשילין אין צריך לשנות ולחזור את תנאו למחר:

דלמקני שביתה בשבתא - לאו דוקא שבתא נקט אלא יו"ט קרי שבתא לא התירו לו לקנות שביתה ביום טוב ואפי' מספק ואם התירו בעירובי תבשילין התם משום כבוד שבת התירו:

אין אופין - פת:

ממלאה אשה כו' - דבחד טרחא סגי וכן בנחתום לגבי מלוי:

אבל לאפות - כל ככר וככר צריכה אפיה ורדיה לעצמה:

בזמן שהתנור מלא - שתנורים קטנים היו ומדביקין פת בדפנות ומתוך שהוא מלא מתמעט חללו ואין מקום לחמימותו להתפשט והפת נאפת יפה:

הוא נאסר - לאפות:

וקמחו נאסר - שלא יהו אחרים אופין קמחו בעודו שלו:

לאקנויי קמחו - אם צריך לתת במתנה את קמחו שיהו אחרים מותרים לאפותו ולתת לו: בשלמא לא גרס:

ולא יטמין - כדרך שמטמינין תבשיל שבת:

עבר ואפה מאי - מהו שיאכל בשבת:

דף יז:

ואי איתא - דעבר ואפה מותר מכדי תנא אתקנתא קא מהדר נתני נמי הך תקנתא בהדי הך דמקנה קמחו:

תקנתא דהיתרא - העשויה בהיתר:

שלא יערים - לאחר שבשל לצורך. לומר עוד אני צריך להזמין אורחים ויבשל תבשילין אחרים ויותירם לשבת אבל בקדרה אחת אם ירבה לשבת הא אמר דאפי' לחול שרי כדלעיל ממלאה אשה קדרה בשר ואע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת:

ואם הערים אסור - לאכול דאחמור רבנן בהא מילתא שלא לעקור תורת עירוב ולא דמי להערמה דרב אדא בר אהבה דמלח גרמא גרמא דאין עבוד באוכלין ואי משום טרחא הא עדיפא דלמא חס שלא יסריח הבשר וממנע ולא שחיט וקס"ד דהוא הדין לעבר ואפה:

שאני הערמה כו' - לעולם עבר ואפה מותר והערמה אינה ראיה לכאן דשאני הערמה ממזיד דאיכא למימר אחמור בה רבנן בהערמה טפי ממזיד דאלו מזיד רשע הוא לעבור על דברי חכמים ואין אחרים למדים הימנו והוא עצמו משים אל לבו ושב הלכך לא מעקרא תורת עירוב אבל מערים סבור לעשות בהיתר הלכך לא ישיב אל לבו לחזור בו ואחרים למדין הימנו ומעקרא תורת עירוב הלכך קנסוהו רבנן:

הא מני - דקתני אם הערים אסור:

חנניה היא - דשמעינן ליה דמחמיר בעירובי תבשילין ואליבא דבית שמאי:
במזיד לא יאכל - שעבר על השבות דאין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט אלמא אחמור רבנן במילתייהו ואפי' גבי עונג שבת:
דאית ליה פירי אחריני - לשבת:
המטביל כליו - במקוה שיש לו בחצרו ועבר אדרבנן דאמרי במתניתין מטבילין כלים מלפני השבת דנראה כמתקן:
ישתמש בהן - בו ביום:
אפשר בשאלה - לשאול כלים מחברו ולהשתמש:
אסורא דשבת - בשול שבת מאבות מלאכות הוא ואיסור סקילה הוא הלכך קנסוה רבנן למזיד אבל עבר ואפה ביום טוב לשבת אסורא דרבנן הוא דעבד:
על מה נחלקו על דג וביצה שעליו שבית שמאי אומרים שני תבשילין - צריך וזה כתבשיל אחד שמחובר בו ובטיל לגביה וב"ה אומרים דיו בתבשיל אחד כזה:
ושוין שאם פרפר ביצה - מבושלת ונתן לתוכו דלחודיה קאי שהן שני תבשילין:
שרסק - מינצ"ר בלעז:
קפלוטות - כרתי פורי"ש בלעז:
כתנא דידן - דמתניתין דקתני בית הלל שרו בתבשיל אחד:
אם התחיל בעיסתו - לתקנה ולאפותה ע"י עירובו:
מתני' מטבילין את הכל - כל הצריך טבילה בין אדם בין כלים:
מלפני השבת - דקי"ל בר"ה (דף טז:) חייב אדם לטהר את עצמו ברגל דכתיב ובנבלתם לא תגעו (ויקרא י״א:ח׳) ומוקים לה ברגל הלכך יטביל מערב שבת דאסור להטביל בשבת וביו"ט:
ובית הלל אומרים כו' - והא דנקט שבת רבותא אשמועינן לב"ה דאפי' בשבת שרו באדם ובגמרא מפרש מאי טעמא דכלים אסורים:
ושוין שמשיקין את המים - מי שיש לו מים יפין לשתות ונטמאו ממלא מהן כלי אבן ונותנם במקוה מים מלוחים עד שמשיק מים למים ונמצאו אלו זרועים ומחוברים למי המקוה ובטלי אגבייהו וטהרו ואין עוד טהרה במקוה לכל אוכל ומשקה אלא למים ולא בתורת טבילה אלא בתורת זריעה כדאמרינן בפסחים בפרק כל שעה (פסחים דף לד:):
אבל לא מטבילין - בגמרא מפרש שאין נותנין אותן בכלי עץ טמא הצריך טבילה להשיקן בו כדי להעלות טבילה לכלי אגב השקת המים:
ומטבילין מגב לגב - ביום טוב:
ומחבורה לחבורה - בגמרא מפרש לה:

דף יח.

גמרא ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים - ממקומו עד המקוה:
ומי גזרינן - ומי אחמור רבנן כולי האי בהך תקנתא דטבילת כלים למגזר התירא אטו אסורא וגזרה לגזירה:
ותסברא - דהא קושיא הוא:
מזהר זהיר בהו - שלא יטמאו וכיון דזהיר בהו הויא להו טומאתן מלתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן:
מדלין - מים:
בדלי טמא והוא טהור - מאליו והא לא דמי למטביל כלי ע"ג מימיו דמתני' דאסור דהתם כל עצמו לא בא אלא לטהר בין מים בין כלי הלכך מוכחא מילתא דטבילה וטעמא דטבילה אסורה משום דנראה כמתקן כלי והאי מחזי אבל הכא אין הכל יודעים שהדלי טמא והרואה אומר לשאוב מים הללו היה צריך:
נגזור דלמא אתי לאטבוליה בעיניה - בלא שאיבת מים:
מתוך שלא הותרה לו - טבילה זו אלא ע"י דליו בשאיבתו שאין כן דרך שאר טבילות:
זכור הוא - שהטבילה אסורה בי"ט:
כלי שנטמא מערב י"ט - ובאב הטומאה כדלקמן:
אין מטבילין אותו בי"ט - הואיל והיה לו להטבילן מבעוד יום:
בי"ט מטבילין אותו בי"ט - וישתמש בו היום חולין שאין צריכין הערב שמש:
דלא שכיחא - שהרי הכל מטהרין ברגל וכל שכן שזהירין מלהטמא:
כלי שנטמא באב הטומאה - מערב י"ט כדלעיל:
אין מטבילין אותו בי"ט - דכיון דטמא מן התורה הוה ליה כמתקן:
בולד הטומאה - אין כאן תקון דמדאורייתא טהור מעליא הוא שאין כלי טמא אלא באב הטומאה כדתניא בהכל שוחטין (דף כה.) אוכל ומשקה מטמאין מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס משום דהוה ליה ולד הטומאה שמה שבתוכו אין מיטמא מחמת השרץ אלא מחמת אויר כלי יש מפרשים כלי שנטמא באב הטומאה אפילו נטמא בי"ט אין מטבילין אותו בי"ט וטעמא משום דבעי הערב שמש דטומאה דאורייתא צריכה הערב שמש הלכך הואיל ואינו ראוי היום לתשמיש לא יטבילנו וקשי' לי הרי ראוי להשתמש בו חולין שאין הערב שמש אלא לתרומה וקדשים כדתנן טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בקדשים (נגעים פרק יד מ"ג):

ולד הטומאה היכי משכחת לה - מי הוא הצריך להטבילו אינו אלא כהן דהא ולד הטומאה ראשון וכלי שנטמא בו שני ומותר לחולין שאין שני עושה שלישי בחולין וא"צ להטבילו אלא לתרומה:

זריזין הן - ולא אתו למשרי דאב הטומאה אי נמי זריזין מלבא טומאה לכליהן והויא מלתא דלא שכיחא:

שאין לה בגדים - טהורים להחליף וללבוש אחר טבילתה והיום י"ט ואינה יכולה להטביל את אלו שעליה:

מערמת וטובלת - כשהיא לבושה וסלקא לה טבילה אף לכלים ולא מוכחא מלתא שהיא מתקנת דלטבילת עצמה נכנסה ואדם מותר לטבול כב"ה דנראה כמיקר כדלקמן:

רב יוסף אמר - טעמא דמתני' דטבילת כלים בשבת וי"ט אסירא משום סחיטת בגדים שאף הן בכלל כלים:

שמא ישהא - אי שרית ליה לאטבולינהו ביו"ט משהי להו עד י"ט שהוא פנוי ואתי בהו בתוך כך לידי תקלה להשתמש בהן תרומה:

רבא אמר - טעמא דמתני' מפני שנראה כמתקן כלי ודמיא לתקנת מלאכה וגזור עלה מדרבנן:

תינח מים יפין - שדרך לרחוץ בהן:

דף יח:

בשרב - חום:

מי המשרה - ששורין הפשתן בהן:

ביום הכפורים - שאסור ברחיצה משום ענוי ומותר בטבילת מצוה כדלקמן:

מאי איכא למימר - הא ודאי מוכחא מלתא דלטבילה מתכוין ולא כמיקר:

מי איכא מידי - דמלאכה דבשבת שרי וליכא איסור דרבנן משום דדמיא למלאכה:

וביום הכפורים אסור - משום מלאכה כי הא דבעית למסרי עליה משום דנראה כמתקן:

כיון דבשבת - דחמירא במלאכה שרי משום טעמא דמיקר:

ביום הכפורים נמי שרי - ואע"ג דלא נראה כמיקר שלא תחמיר לענין מלאכה ביום הכפורים משבת:

ומי אית ליה הואיל - באיסורי שבת כה"ג משום דשרי בהא לא תשרי בהא:

לא יגמע בהן את החומץ - לרפואה דכל רפואה בשבת גזור בה רבנן משום שחיקת סממנין שהיא אב מלאכה טוחן:

אבל מטבל הוא - בו מאכלו כדרכו:

לא יגמע ופולט - דמוכחא מלתא דלרפואה עביד:
ואמר אביי גרסינן:
ורבא אמר - גרסינן:
קודם טבול - קודם אכילה מגמע ובולע דלא מוכחא מלתא דלרפואה דסברי חומץ אהני ליה למיכל:
לאחר טבול - לאחר אכילה וטבל מאכלו בחומץ דמוכחא מלתא דלאו חומץ בעי למטעם אלא משום רפואה ואמאי הרי קודם אכילת שבת היה מותר ובחצי שבת אתה אוסרו ובחצי שבת אתה מתירו:
נימא הואיל - וקודם אכילה שרי דנראה כחפץ בבליעת חומץ לאחר אכילה נמי שרי שאין חלוק בשיעור של שבת:
הדר ביה רבא מההיא - דחומץ ושנייה כאביי ואת זו דטבילה דאית ליה הואיל אמר לאחר חזרה:
דלמא מהא - דטבילה דיוה"כ הדר ביה ושל חומץ אמר באחרונה:
לא ס"ד - למיסר טבילה ביוה"כ:
בין בתשעה באב בין ביום הכפורים - ואע"פ שאסורין ברחיצה:
אין מטבילין כלי - הצריך טבילה על גב השקת מימיו לטהרו:
הכי גרסינן דתניא אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטהרו ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן דברי רבי וחכמים אומרים מטבילין כלי על גב מימיו לטהרו ומשיקין את המים בכלי אבן לטהרן מני אי רבי קשיא השקה אי רבנן קשיא הטבלה אי בעית אימא רבי אי בעית אימא רבנן אי בעית אימא רבי מתניתא רישא בי"ט וסיפא בשבת וכולה מתני' בי"ט ואי בעית אימא רבנן וכולה מתני' בשבת - וה"פ אי רבי קשי' השקה דרבי אסר ומתני' תנן משיקין אי רבנן קשיא הטבלה דאינהו שרו להטביל ומתניתין קתני אין מטבילין ומשני רישא דמתניתא רישא דמלתא דרבי דאיירי בהטבלה לאוסרה הא השקה שריא אייר בי"ט וסיפא דמלתיה דאסר אף השקה אייר בשבת וכן רבנן נמי רישא אייר בי"ט וסיפא אייר בשבת והכי קאמר מטבילין כלי על גב מימיו לטהרו ביו"ט וכל שכן דמשיקין ומשיקין את המים בכלי אבן בשבת השקה אין הטבלה לא ובתוספתא דביצה ודשבת בהדיא תני בה הכי אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטהרו בי"ט ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן בשבת דברי רבי וחכמים אומרים כו' והשתא דברייתא מתוקמא הכי אי בעית אימא מתני' רבנן היא וכולה מתני' בשבת הלכך

הטבלה אסירא והשקה שריא כרבנן דאמרי משיקין את המים בכלי אבן לטהרן בשבת השקה הוא דשריא הא הטבלת כלים אסירא:

דף יט.

ואי בעית אימא - רבי קתני לה וכולה מתני' בי"ט כדאמרינן אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטהרו בי"ט הטבלה הוא דלא הא השקה בכלי אבן שפיר דמי ובספרים שלנו נחלפה רישא לסיפא וסיפא לרישא דכתיב בהו ברישא אין משיקין והדר אין מטבילין ועל כן רוב התלמידים שגו בפירושה של סוגיא זו ואין אדם יכול לישבה על כנה וגורסין מפני דוחק ומתני' רישא בי"ט וסיפא בשבת ומפרשינן רישא דקתני משיקים בי"ט קאמר ותנא השקה והוא הדין להטבלה וסיפא דקתני אבל לא מטבילין איירי בשבת ותנא הטבלה והוא הדין להשקה ואין ראוי לפרש כן לדרדקי דבי רב דא"כ ליתני קילתא ושמעינן חמירתא לשמעינן הטבלה דמותרת בי"ט ואנא אמינא דכל שכן השקה אבל השתא דאשמעינן משיקין איכא למימר דוקא קתני אבל הטבלה לא וכן לענין שבת דאשמעינן אבל לא מטבילין אי הוא הדין להשקה סבירא ליה הוה ליה לאשמועינן אין משיקין ושמעינן כל שכן דאין מטבילין אבל השתא דאשמעינן אין מטבילין איכא למימר הא השקה שרי וסייג לדברי ספר התוספתא דכך מצינו בו במסכת שבת ובמסכת ביצה:

אין מטבילין אותו בין השמשות - מפני שהוא ספק לילה ונמצא מטביל בי"ט:

אף בחול - אם אנו רואין אדם המטביל כלי בין השמשות אנו צריכין להחזירו ולמחות בידו מפני שצריך הערב שמש וזה המטביל כלי בלילה ודאי דעתו להשתמש בו מיד ולא להמתין הערב שמש דלמחר:

ותנא קמא לא בעי כו' - בתמיה:

אשכחתינהו לרבנן דבי רב - לתלמידים שבבית המדרש:

מעשיו - דקא רהיט במרוצה:

מידע ידע דבעי הערב שמש - והיינו דרהיט כסבור להספיק קודם יציאת היום וכשיראה שלא יספיק הואיל ובא למקוה גומר טבילתו וממתין מלהשתמש בו עד שיעריב שמשו למחר הלכך בין השמשות די"ט אסור משום דמטביל בי"ט שלא לצורך אבל בחול לא מחינן ביה דמחשבתו ניכרת שלהערב שמשו הוא מתכוין מתוך מעשיו של מרוצתו:

דכולי עלמא לא פליגי - דודאי ניכרת באיניש דעלמא והאי גברא דאפליג ביה רבי שמעון שזורי ואמר דלא אמרינן ביה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו:

כגון דאיטמי ליה - מנא אחרינא בפחות מכעדשה מן השרץ ואתא לשיולי וכו':

הא הוא דלא גמיר - דלא כתיב בהדיא בכעדשה אבל הערב שמש דבהדיא כתיב מגמר גמיר ובכהן עסקינן דמשתמש בו תרומה:

הרוצה לעשות גתו על גב כדו - מי שהיו כליו טמאין והטבילן לדעת דריכת זיתיו ונמלך לעשות גתו:

עושה - גתו על גב טבילה זו שהטביל לשם כדו וא"צ לחזור ולהטביל לשם גת וההיא טבילה שניה הבא להחמיר על עצמו ולהטביל קתני מתניתין שהוא מטביל בי"ט שאין כאן תקון כלי ואינה טבילה שהרי אינה צריכה:

בחבורה זו - על פסחו והיה טמא או כליו טמאין וטבל לדעת כן:

הרשות בידו - וא"צ לחזור ולטבול וקאמרה מתני' דאם בא להחמיר ולהטביל כליו לשם חבורה האחרת מטביל ביום טוב:

מתני' מביאין שלמים - ביו"ט לפי שיש בהן אכילת אדם:

ואין סומכין עליהן - שהסמיכה אסורה משום שבות שבכל כחו היה סומך והוי ליה משתמש בבעלי חיים ותנן אין רוכבין על גבי בהמה (לקמן דף לו:):

אבל לא עולות - אין מביאין עולות חוץ מתמידין ומוספין שהן קרבן צבור וזמנן קבוע אבל עולת יחיד לא יביא לפי שאין בה אכילת הדיוט וכתיב (שמות י"ב:ט"ז) יעשה לכם ולא לגבוה:

גמ' מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך ועולת ראייה ליקרב - מתני' דמודו תרוייהו בשלמים להביא ולא אפלוג בהו אלא בסמיכתן בשלמי חגיגה מודו ב"ש בהבאתן מפני שהן חובת היום כדאמרינן בחגיגה (דף ט.) מוחגותם אותו חג ועולה שנחלקו אף בהבאתן בעולת ראייה נחלקו וההיא הוא דקא שרו ב"ה מפני שהיא של יום טוב דנפקא לן מולא יראו פני ריקם (שמות כ"ג:ט"ו):

אבל נדרים ונדבות - הואיל ואין זמנן היום כלל דברי הכל אין קרבין ואפי' שלמים וכ"ש עולות דיכול להביאן לאחר זמן ואף על גב דחגיגה וראייה יש להן תשלומין כל שבעה שרו בה שמא יאנס ולא יקריבנה בשאר הימים ותנן עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו והכי מפרש בברייתא לקמן דמשום האי טעמא שרו לה:

שאינה של יום טוב - כגון נדר ונדבה:

שאינה קרבה - דאית בה תרתי לאסורא אין בה אכילת אדם ואפשר לאחר זמן:

ועל שלמים שהן של י"ט - כגון חגיגה ושלמי שמחה:

שקרבין - דאיכא תרתי להתירא אכילת אדם והן זמנן ברגל ואם יעבור הרגל בטל קרבנו:

ועל שלמים שאינן וכו' - אלמא שלמים דנדרים ונדבות לבית הלל קרבין וקשיא לעולא:

תנאי שקלת מעלמא - וכי לא משכחת תנא דאמר כעולא דתימא עולא כי ההוא סבירא ליה דאיצטריכא לך לשבושה להך מתני' ולתרוצה:
תנאי היא - אשכחן תנא אחרינא דקאי כעולא:
מחמת יום טוב - חגיגה ושמחה:

דף יט:

אבל נדרים ונדבות כו' - ועולא דקאמר כי האי תנא:
והני תנאי - דלקמן פליגי כי הני תנאי דלעיל בנדרים ונדבות:
מפני חמץ שבה - על חלות לחם חמץ וגו' (ויקרא ז':י"ג):
ולא בעצרת מפני שהוא יום טוב - ותודה נדרים ונדבות היא:
בחג הסוכות - בחולו של מועד:
רבי שמעון אומר כו' - לקמיה מפרש לה:
מביא אדם תודתו בחג הסוכות - לקמיה מפרש אפילו ביום טוב קאמר ויוצא בה משום שלמי שמחה ואף על פי שמחויב בתודה זו ועומד דתניא במסכת חגיגה (דף ח.) ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות של בשר לשמחה מדלא כתיב והבאת שלמים ואכלת שם ושמחת ומיהו פשיטא לן דכל זמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר (דברים כ"ז:ז') וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת והאי קרא בהר גרזים כתיב ולא בשלמי שמחת י"ט כתיב דשמחת י"ט אם יש לו בכורות ומעשר בהמה אין צריך להביא שלמים:
ואין יוצא בה משום חגיגה - דדבר שבחובה הוא וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ותודה זו כבר מחויב הוא בה ואין זו מן החולין שיהא פוטר בה חגיגתו:
אמר מר - השתא מהדר אמילתיה לפרושי מאי דאמר לעיל בהקרבת נדרים ונדבות פליגי:
לבית הפסול - שממעט זמן אכילתן שאינו יכול לאכול חמץ אלא עד ארבע שעות ומתוך כך חמץ שבה בא לידי נותר:
ר"ש אומר כו' - קס"ד למיסר נדרים ונדבות בחולו של מועד אתא:
השתא - לרבי שמעון דאסר הני:
סלותי מסלתינן - לוקטין עצים בשדה מן המחובר בחולו של מועד דתניא במועד קטן (דף יב:) קוצצין עצים מן המחובר במועד לצורך המועד:
אמר אביי בהקרבה כ"ע ל"פ דשרי - בחולו של מועד:
כי פליגי למיקם עליה בבל תאחר - וכולה הך מתני' לענין בל תאחר איירי תנא קמא סבר כל המאחר נדרו שלש רגלים אפילו שלא כסדרן עובר בבל תאחר וטעמא יליף בר"ה (דף

ד:) מהאי קרא שלש פעמים בשנה וגו' למה לי למיכתב בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות כיון דכתיב שלש פעמים פשיטא דהני נינהו דהא מינייהו קסליק דלעיל מיניה כתיב שמור את חדש האביב שבעה שבועות תספור לך חג הסוכות תעשה לך ש"מ לבל תאחר לומר אלה קבעתי לך לתשלום מתנותיך ונדריך והיינו דקא אתא לאשמועינן עצה טובה כל מי שיש עליו תודה יביאנה בחג הסוכות ואפילו הוא רגל ראשון אחר נדרו שאם לא יביאנה עכשיו יצטרך לבא בשבילה לירושלים שהרי בעלותו ברגל בפסח לא יביאנה מפני חמץ שבה ולא בעצרת מפני שהוא יום טוב נמצא שאיחרה ג' רגלים שלא כסדרן ואתא ר"ש למימר הרי הוא אומר כו' כסדרן אין שלא כסדרן לא הלכך הנודרה לפני סוכות יש לו שהות עד לשנה הבאה וה"ק כל שבא בחג המצות כגון שנדר קודם הפסח והיה עליו להביאה בחג המצות בא בחג השבועות שלאחריו או בחג הסוכות ואין לו עוד שהות וכל שאינו בא בחג המצות שלא היתה עליו להביאה בפסח כגון שנדר אחר הפסח אינו בא כלומר אינו צריך להביאה לא בחג השבועות שלאחריו ולא בחג הסוכות שיש לו שהות עד הסוכות של שנה הבאה שעברו שלש רגלים כסדרן:

אלא ביום טוב וקסבר כו' - והיינו תנאי:

לא יאמר חג הסוכות - כשהחזיר הכתוב להזכירן לשלש רגלים לבל תאחר לא היה צריך לכתוב ובחג הסוכות כיון שכתוב שלש פעמים בשנה וכתב בחג המצות ובחג השבועות דממילא ידענא דבו היה הכתוב מדבר שבפרשת סוכות הוא עסוק ובו נכתב כתוב זה:

שזה אחרון - דבעינן כסדרן:

שזה גורם - את בל תאחר שאפילו נדר לפני החג כיון שעבר עליו חג הסוכות עובר:

דבר שבחובה הוא - דכתיב וחגותם:

מן החולין - ולא ממעות מעשר שני ולא מנדרים ונדבות שהוא מחויב ועומד בהן:

דאף על גב דפריש - דכשנדר התודה פירש על מנת שיוצא בה ידי חגיגתו:

דף כ.

ואגלח ממעות מעשר שני - קרבנות שגזר עליו הכתוב ביום תגלחתו אקנה ממעות מעשר שני:

נדור - על התודה ואינו יוצא בה ידי חגיגה:

נזיר ואינו מגלח - ממעות מעשר אלא מן החולין דכיון דאמר הרי עלי נתחייב דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט וכי הדר אמר על מנת לאו מילתא היא:

ההוא גברא - מצוה מחמת מיתה היה:

להא שמעתא - דהאומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה:

משמיה דנפשיה - ולא אמר לה בלשון בעיא אלא מאליו אמרה האומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה הריני נזיר ואגלח ממעות מעשר שני נדור ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח:

אתון הכי מתניתו לה - מאליה ולא משמיה דר' יוחנן:

אנן כדבעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן מתנינן לה - דאהדר ליה ר' יוחנן הכי:

ויקרב את העולה - עולת יום שמיני של מלואים שהטיל הכתוב על אהרן חובה ליום קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים (ויקרא ט':ב'):

ויעשה כמשפט - מה משפט האמור בעולת חובה על כרחיך כמשפט המפורש בעולת נדבה בויקרא קאמר שכל משפטי עולה ושלמים שם נאמרו ובשל נדבה דבר הכתוב דכתיב אדם כי יקריב מכם משמע לכשירצה יקריב וכתיב התם וסמך ידו ואתא האי כמשפט דכתיב בעולת חובה ללמד עליה שתטען סמיכה כשאר משפטי נדבה:

אמר ליה - ר' יצחק לתנא:

דאמר לך מני - הא דאיצטריך קרא להכי ולא גמר לה בבנין אב דמה מצינו בנדבה שהיא עולה וטעונה סמיכה אף חובה שהיא עולה כמותה תטעון סמיכה:

ב"ש היא - דאמר במתניתין מביאין שלמים של י"ט שהן חובה ואין סומכין עליהן וטעמא מאי משום דסמיכה בויקרא כתיב בשלמי נדבה ואם זבח שלמים קרבנו וסמך ידו וגו' וקא סברי לא גמרינן חובה מנדבה דפרכינן מה לנדבה שכן מצויה בכל שעה שירצה יתנדב ויביא תאמר בחובה שאינה אלא לכשיתחייב הלכך לא דחיא סמיכה דידהו יום טוב הלכך עולת חובה נמי אי לאו דפרט בה קרא כמשפט לא הוה בעיא סמיכה דחובה מנדבה לא גמרי':

וממאי דבית הלל כו' - דלמא לעולם חובה מנדבה לא גמרינן אלא בית הלל חובה מחובה גמרי שלמי חובה מעולת חובה הלכך עולת חובה בעיא האי קרא דכמשפט להיות מפורש בה ואי לא לא הוה ידעינן סמיכה לא בעולה ולא בשלמים דחובה והך מתניתא דברי הכל היא:

אתיא מבינייא - לעולם מתני' דתני תנא דברי הכל היא ואפי' לב"ה בעיא קרא ומאחר דקי"ל סמיכה בעולת חובה מהאי קרא אתו להו שלמי חובה מתרוייהו משלמי נדבה ומעולת חובה במה מצינו בשלמי נדבה שטעונין סמיכה אף שלמי חובה שהן שלמים כמותן יטענו סמיכה וכי פרכת מה לשלמי נדבה שהן מצויין עולת חובה תוכיח שאינה מצויה וטעונה סמיכה אף אני אביא שלמי חובה שאע"פ שאינן מצויין יטענו סמיכה וכי פרכת מה לעולת חובה שכן כליל תאמר בשלמי חובה שאינם כליל שלמי נדבה יוכיחו

וחזר הדין לא ראי זה כראי זה לא ראי עולת חובה כראי שלמי נדבה לתלות טעם הסמיכה בראיה שכן מצוין דהך ראיה בעולת חובה ליתא ולא ראי שלמי נדבה כראי עולת חובה לתלות טעם הסמיכה בראיה שכן כליל דהא ליתא בשלמי נדבה וכתיב בהו סמיכה הצד השווה שבהן על כרחך תתלה טעם סמיכתן בטעם הצד השוה שבשניהם בעולת חובה ובשלמי נדבה הצד השוה שבשניהם שקרבן יחיד הן וטעונין נסכים [וסמיכה] אף אני אביא כל הטעון נסכים והוא קרבן יחיד שיטעון סמיכה ואתו להו שלמי חובה מהאי טעמא:

לא נחלקו על הסמיכה - בשלמי חובה שצריך אלא כך היו בית שמאי אומרים סומך עליהן מערב יום טוב ושוחטן ביום טוב ולא אמרינן תכף לסמיכה שחיטה:

הוא דאמר כי האי תנא כו' על תכף לסמיכה שחיטה שצריך - בדבר הטעון סמיכה כדכתיב וסמך ושחט:

על הסמיכה עצמה - אם טעונין שלמי חובה סמיכה:

נקבה היא - שאין עולה נקבה:

ולזבחי שלמים הבאתיה - מרוב ענותנותו של הלל היה משנה מפני השלום:

כשכש להם בזנבה - כדי להטעותן שיהיו סבורים שהיא נקבה:

דף כ:

צאן קדר - מעולים היו:

שוב מעשה כו' - לאחר המעשה הזה היה מעשה בתלמיד אחד כו':

מה זו סמיכה - שאתה רוצה לסמוך ולעבור על דברי ב"ש והלא אנו חלוקין עליכם:

אמר לו מה זו שתיקה - שהיה לך לשתוק ואינך שותק:

שתקו בנזיפה - בגערה:

מקום שאסור להדיוט - שבת שאסור לעשות להדיוט כלום מותר לגבוה תמידין ומוספין:

מקום שמותר להדיוט - י"ט דכתיב (שמות יב) הוא לבדו יעשה לכם כל צד צרכי אכילה:

אינו דין שמותר לגבוה - כל צרכי אכילת מזבח ואפילו עולת ראייה:

נדרים ונדבות יוכיחו - שיו"ט מקום המותר להדיוט הוא ואתם מודים לנו שאסורים להקריב והן צרכי גבוה:

אף זו קבוע לה זמן כו' - ויש לחוש שמא יפשע או יאנס בשאר ימי המועד ולא יביא:

והלא כבר נאמר לה' - וחגותם אותו חג לה':

אומרה בלשון אחרת - להאי קל וחומר דבית הלל דלעיל:

כירה - יש לה בית קבול לקבל שתי קדרות ושייך למימר בה סתומה ופתוחה:

במאי קמפלגי - אבא שאול ותנא קמא אבא שאול דלא אמר אמרו להם בית שמאי נדרים ונדבות יוכיחו סבירא ליה נדרים ונדבות קרבין לבית הלל:

לא תימא מדאורייתא מחזא חזו - דלה' משמע כל דלה' אפילו נדרים ונדבות:

שמא ישהה - עד המועד שיהא לו בשר מצוי ברגל ושמא כשיבא המועד יארע לו אונס ונמצא מאחר נדרו:

מדאורייתא נמי - סבירא ליה דאסור דכי כתיב לה' דומיא דוחגותם קאמר עולות הדומות לחגיגה זמן קבוע ברגל כמותה:

דהא שתי הלחם - דעצרת דחובת היום הן ואינן ראויין לבא קודם לכן דלגזר בהו שמא ישהה הואיל ויכול לאפותן מערב י"ט אמור רבנן במסכת מנחות (דף צה:) דאין דוחין לא שבת כו' באפייתן דלאו דומיא דחגיגה הוא שזמן שחיטתה קבוע ברגל ואינו יכול להקדים ולאחר:

עבר ושחט מאי - מהו שיזרוק את הדם:

על מנת להתיר בשר באכילה - כלומר אם הבשר קיים שתהא זריקתו צורך יו"ט שיאכל הבשר היום זורק ואם לאו אינו זורק:

על מנת להקטיר אימורין לערב - אפילו אין כאן אלא לצורך הכשר קרבן להכשיר קרבן שאין יכול לזרוק בלילה והקטרת האימורין כשרה כל הלילה וימתין עד שתחשך ויקטירה:

לרבא לא זריק - אף על גב דלאו מלאכה היא גזור בה משום שבות:

כבשי עצרת - הבאים עם שתי הלחם כדכתיב בפרשת שור או כשב בעצרת ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים וגו' (ויקרא כג):

שלא לשמן - שצריך לשחטן לשם שלמי צבור ושחטן לשם עולה:

לפני זמנן - קודם עצרת והם הופרשו לשם כבשי עצרת:

הדם יזרק והבשר יאכל - דקיימא לן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים ליקרב ונאכלין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה:

ואם היתה שבת לא יזרוק - שהרי אסור לבשל ולצלות היום ולא יאכל מן הבשר:

ואם זרק - ולא נמלך:

דף כא.

הורצה על מנת להקטיר כו' - כלומר ויקטיר אימורין לערב ולא יקטירם היום:

לכתחלה לא - הואיל ולא יאכל בשר היום:

שאני שבות שבת - החמירו חכמים בדבריהם בשבת מביום טוב:

מה בין זה לנדר ונדבה - שחצין לו וחצין לגבוה ואסור לשוחטן מפני חלק גבוה:
עורבא פרח - עורב הפורח למעלה השיאו לדבר אחר:
כי נפק - רב אויא:
אמר ליה רבה בריה - דרב הונא לאבוה:
לאו היינו כו' - ולמה דחיתו והלך לו בכלימה:
אני היום סמכוני באשישות - יו"ט הוא ודרשתי לרבים וחליתי מטורח הדרשה וקורא אני עלי סמכוני באשישות הביאו לי סעודה ואסעוד:
דבעיא טעמא - וצריך אני להרהר ולעיין בה:
וטעמא מאי - סוגיא דגמרא הוא:
כהנים משלחן גבוה קא זכו - בחזה ושוק וה"ה לבעלים בשאר הבשר כעבד הנוטל פרס מבית רבו נמצאת כל השחיטה לשם גבוה:
חייבת בחלה - דלחם קרינא ביה:
ומערבין בה - ערובי חצרות להוציא מבתים לחצר שהבתים רשות לכל יחיד ויחיד והחצר רשות כולן וצריכים ערוב להוציא כל אחד מביתו לחצר:
ומשתתפים בה - שתוף קרי במבוי שחצירות הרבה פתוחין לו וכל חצרות שבש"ס לפני הבתים ויוצאים דרך חצר לרשות הרבים או למבוי:
ומברכין עליה - המוציא:
ומזמנים עליה - שלשה שאכלו כאחת:
ונאפת בי"ט - משום חלק הרועים:
ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח - לילה הראשון של פסח שהוא מצוה לאכול מצה דכתיב בערב תאכלו מצות (שמות י״ב:י״ח) ושאר הימים אם רצה לאכול שאר דברים בלא לחם הרשות בידו:
לפייסן בנבלה - ונמצאת כולה נאכלת לאדם:
ומי איתי ליה הואיל - סוף סוף מפרנס הכלבים ממנה שהרי אין לו נבלה ומשום אסמכתא דהואיל ואילו היה לו נבלה קא שרית ליה:
מיו"ט לחול - לאחר שסעד אפה דהא ודאי לחול הוא:
בני באגא - ישראל הדרים בכפרים:
דרמו עלייהו קמחא דבני חילא - המלך הטיל עליהם לאפות ולבשל לבני חילו אנשי מלחמתו:
כל חדא וחדא כו' - ופליג רב הונא אדרב חסדא דאמר חציה של נכרי וחציה של ישראל אסור לאפותה:

התימני - מתמנת היה כדכתיב (שופטים טו) שמשון חתן התימני מתמנת:
אמש - כלומר בין הערבים של יו"ט:
בלשת - חיל גדול של גדודי נכרים שמחפשים ובולשין לשלול שלל:
יצא שכרכם - שנשתכרתם בממון יצא ואבד בשביל הפסד עונש שתענשו על חילול יו"ט: ולא לכלבים לא גרסינן:
והא חזי למיכל מניה - ולא יקפידו שהרי משלהן היה: היינו דקאמר ליה כו' לא גרס והכי גרס והא חזי לכלבים:
תנאי היא - דאיכא תנא דאסר לכלבים:
לכל נפש - אך אשר יאכל לכל נפש:

דף כא:

הני סופלי - גרעיני תמרין:
היכי שדינן להו - כיון דלאדם לא חזו ומאכל לבהמה לא משתרי אסירי בטלטול:
עושה אדם כל צרכו בפת - ומטלטל ע"י הפת ולא חיישינן לבזיון דאוכלין:
ופליגא דרבי יהושע בן לוי - הא דרב הונא דלעיל דאמר אי כי יהבינן רפתא לינוקא כו':
שיורי כוסות - של יין ששרה בהן פתו ומטלטלן השמש להצניע הכוס:
דידן נמי - הא לא חזו דמאיסי:
כנונא - כלי שמשימים בו הגחלים:
אגב קטמיה - שהיינו צריכין לאפרו והוכן מע"ש לכסות רוק או צואה:
ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים - דלא חזו מטלטל להו עם כנונא:
הכא איסורי הנאה נינהו - ומוקצי טפי:
ולהוי כגרף של רעי - שמותר לטלטלו ולפנותו לאשפה מחמת מאוס כדאמרינן בפרק בתרא (דף לו:):
וכי עושין גרף של רעי לכתחילה - נהי דכי איתיה קמן מסלקינן ליה אבל לאתויי קמן או למיזל אנן לגביה כי היכי דנמאס עלן ונסלקיה מי שרי:
מתני' לא יחם אדם חמין - לרחוץ רגליו אוכל נפש התיר הכתוב ולא להבעיר אור בשביל רחיצה:
מדורה - היסק גדול:
גמ' הנאת כל גופו - דמיא לאוכל נפש:
מתני' ג' דברים כו' - מפ' טעמא בגמרא:
אין זוקפין - משמע אם נפלה מנורה של מתכת אין זוקפין ומשיבין אותה:

פתין גריצין - ככרות עבים משום טרחא:
חררין - שאופים על הגחלים:

דף כב.

גמ' שערב לזה ולא ערב לזה - אפה ובשל מבעוד יום לשם ערוב ולא טמן חמין:
במנורה של חליות - וכשנפלה נפרדו חליותיה:
יש תורת בנין בכלים - ובונה חייב בכל שהוא:
אין תורת בנין בכלים - ואינו חייב אלא אם כן עשה בו מלאכה כגון ממחק או מחתך או אורג או תופר שהן אבות מלאכות לעצמם אבל חזרת חליות שאין בה אלא משום בנין אין בונה אלא בבתים ואהלים:
קם שמעיה - דעולא:
זקף לשרגא - שהיה רוצה שיסתלק השמן לאחוריו ולא ימשך אחר הפתילה ותכבה:
שרגא - נר של חרס קרויזו"ל בלע"ז:
הנותן שמן בנר - בשבת:
המסתפק - הנוטל ממנו ואוכל:
חייב משום מכבה - וכבוי בי"ט לא אשתרי:
לאו אדעתאי - עשה השמש מה שעשה:
קנבא - למחוט ראש הפתילה שנעשה פחם שקורין מוקיי"ר בלעז:
מפני דבר אחר - לשמש מטתו:
לעשות מחיצה - בסדין:
בקעת - אישטיל"א:
כדי לחוס עליה - שאין כבוי זה צורך י"ט ואני שמעתי דהוי ליה סותר ע"מ לבנות במקומו:
מותר - אלמא לצורך יום טוב שיהנה היום שרי:
ר' יהודה - דאמר לקמן מכשירי אוכל נפש שרו ודריש יעשה לכם לכל צרכיכם והאי נמי צרכיכם הוא וכן תשמיש ואנא דאסרנא כרבנן דדרשי הוא לבדו:
איתיביה כו' - ואין לך עשון בית גדול מן הדלקה וצורך י"ט הוא לכבותה שלא יצטרך לישב בשרב ובגשמים:
למכחל עינא - לשום בו כחול לרפואה:
רירא - שעושה ריר ביב"א והוא שקורין קציד"ה בלע"ז שהוא עושה ריר שמגליד תמיד:
דיצא - פי' שנוקב כמו מחט כמו דץ ביה מידי (חולין דף צג:):

דמא - שנקנ"ר:
דמעתא - מדמעת תמיד:
קדחתא - לשון קדחה באפי (דברים ל"ב:כ"ב) שורפת והוא שקורין איתקלפיישו"ן:
תחלת אוכלא - תחלת החולי של כל אלו:
דאפילו בשבת שרי - כדאמרינן במסכת ע"ז (דף כח:) שורייני דעינא באובנתא דלבא תלו:
סוף אוכלא ופצוחי עינא - שקרוב להתרפאות הוא ואינו כוחל אלא להגיה מאורו:
איתיביה בקעת - שמותר להנאת הגוף שלא יתעשן:
כדשנין - רבי יהודה היא דאמר לכל צרכיכם:
עמיץ ופתח - סוגר ופותח ריסי עיניו להכניס הכחול:
איכא רב זביד - שהיה מקשה לי כמותך:
ושניי ליה - ופרקתי לו:
מסייע אין בו ממש - מי שאינו עושה מלאכה ממש אלא מסייע מעט כי האי ובלאו הוא מתעבדא אין בו ממש והכי אמר במסכת שבת בהמצניע (שבת דף צג.) גבי זה יכול וזה אינו יכול יכול חייב ושאינו יכול פטור ואע"ג דקמסייע בהדיה מסייע אין בו ממש:

דף כב:

מה שאין כן בביצה - דקדושה אחת הן ולא הקלו בי"ט שני של ראש השנה אלא לענין מת בלבד:
בפסח - קא סלקא דעתך שאינו יכול לשמרה מהחמיץ:
וכמה פת עבה - שהתירו בית הלל:
שכן מצינו בלחם הפנים - שהוא מצה כדאמרינן בכל המנחות באות מצה (מנחות דף נז.) ועביו טפח כשמו לחם הפנים יש לו פנים ואין פנים פחותין מטפח:
בזריזין - של בית גרמו שהיו אומנים וזריזים בדבר:
פת עמלה - בריי"א בלע"ז שהיה טעון ג' מאות שיפה שפשוף בידו וחמש מאות בעיטה באגרוף שף אחת בועט שתים שף שתים בועט שלש במנחות (דף עו.):
עצים יבשים - מט"ו באב היו פוסקין מלכרות עצים למערכה במסכת תענית (דף לא.) ומעצי לשכת העצים היו אופין ומבשלים כל צרכי מקדש:
בתנור חם - שמסיקין אותו בכל יום הן למנחות הן לצלי:
מתכת - במס' זבחים (דף צה:) אמרי' תנור של מקדש של מתכת היה משום שתי הלחם ולחם הפנים שאפייתן וקדושתן בתנור הוה ליה כלי שרת וכלי שרת דחרס לא עבדינן:

ביחוד - ביני לבינו:
ואיכא דאמרי - רב גופיה אמר שאלית את רבי ביחוד:
ומנו - רבו דרב רבינו הקדוש לשון אחר ביחוד בברור כדתנן בשקלים (פ"ו מ"ב) וידעו ביחוד ששם ארון נגנז:
פת מרובה - ולאו משום חמוץ הוא אלא משום דטרח טרחא יתירא למחר וליום אחר:
תניא נמי הכי - דבשאר יום טוב נמי נחלקו:
וב"ה מתירין - כדאמרינן שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא:
מתני' מכבדין בית המטות - בית המסיבה שאוכלין שם שהיו מסובין ואוכלין על גבי המטות:
מוגמר - לבונה על גבי גחלים:
מקולס - כרעיו ובני מעיו תלויין חוצה לו בצדו כשצולהו והיו עושין זכר למקדש שכתוב בו על כרעיו ועל קרבו ומקולס לשון גבור מזויין שכלי זיינו תלוין לו בצדו כדמתרגמינן וכובע נחשת וקולסא דנחשא (שמואל א י"ז:ה'):
וחכמים אוסרין - בשלשתן בכבוד משום אשוויי גומות ובמוגמר משום דלאו צורך כל נפש הוא ומהאי טעמא אסרינן ליה בכתובות בפרק ראשון (דף ז.) אשר יאכל לכל נפש דבר השוה לכל נפש וזה אינו אלא למפונקים או למי שריחו רע ובגדי מקולס מפני שדומה לקדשים ויאמרו מותר להקדיש ולאכול קדשים בחוץ:
גמ' מחלוקת לגמר - כשאסרו חכמים לא אסרו אלא כשמניחו כדי לגמר בו כלים שנותן המחתה עם הלבונה והגחלים תחת הבגדים להכניס בהן ריח דלאו להנאת הגוף הוא אלא להכשיר כלים אבל מניח לבונה על גבי גחלים להריח ריח מותר שהנאת הגוף הוא ולאוכל נפש דמי והשתא למאי דקאמר רב אסי לא הוי טעמא דרבנן משום דבר השוה לכל נפש כדפרישית לעיל אלא משום דלקשוט כלים הוא מכוין ולקמן הדר ביה מחמת קושיא:
כשאורחים נכנסין - שהן קרויין לסעודת הנשיא לכבוד יום טוב:
ערדסקיאות - אנצינצייר"ש והם נבובים ומנוקבים:
ופוקקין נקביהן - לשמור העשן והריח שלא יצא:
אם כן - לא היו חביריו חלוקין עליו דאף בשבת מותר לעשות כן אלא ודאי ביום טוב היו מניחים לפיכך נחלקו עליו מכל מקום גמרינן מינה דלאו לגמר הוה אלא להריח ולכבוד האורחין ואפלוג רבנן עליה למיסר להניחו ביום טוב אליבא דתנא קמא ולר"א בר צדוק אפי' רבן גמליאל לא התיר ואת אמרת דברי הכל מותר:

מחלוקת להריח - התם הוא דשרי רבן גמליאל להניח ביום טוב כדי להריח כתנא קמא דרבי אליעזר בר צדוק ורבנן אסרי דבעינן דבר השוה לכל נפש:
מהו לעשן - פירות בעשן בשמים לקלוט טעם הבושם:
אסור - דתפנוק יתירא הוא ואין שוה לכל נפש אלא לאיסטניס ובהאי עשן איכא אב מלאכה כדמפרש רב הונא טעמיה דרב מפני שהוא מכבה הגחלים כשנותן אבקת הבשמים עליהן:
ושמואל אמר מותר - דאוכל נפש הוא וראוי אף לעניים אלא שאינו מצוי להם ודמי לנזדמן לו צבי בי"ט כדאמרינן בכתובות (שם):
מפני שמכבה - כדפרישית אינו שוה לכל נפש לפיכך אסור לעשות אב מלאכה בשבילה:
ונימא מר מפני שמבעיר - הבשמים שגם זה אב מלאכה:
אמר ליה תחילתו מכבה וסופו מבעיר - ותרוייהו הוו ביה ואנא קמא קמא נקטי:
על גבי גחלת אסור - דאיכא מכבה ומבעיר:

דף כג.

על גבי חרס - שהסיקו:
מותר - דכבוי ליכא והבערה נמי ע"י שינוי היא כלאחר יד וליכא איסורא דאורייתא:
דקמוליד ריחא - שנכנס בחרס שלא היה בו ריח ואסור מדרבנן שהמוליד דבר חדש קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה:
סחופי כסא אשיראי - לכפות כוס מבושם על השיראים של מלבוש להכניס בהן ריח הבושם שבכוס:
אסור - דקא מוליד ריח בשיראים:
מאי שנא ממוללו ומריח בו - דתניא (במשילין) גבי עצי בשמים מוללו בין אצבעותיו כדי להוציא ריחו או קוטמו שיהא מקום הקטימה לח ונותן ריח ובתלושין קמיירי:
רבא אמר על גבי גחלת נמי מותר - כשמואל דאוכל נפש הוא עשון פירות זה ושוה לכל נפש ואי משום כבוי והבערה ואולודי ריחא מידי דהוה אבשרא אגומרי דאיכא כל הני ושרי:
קטורא שרי - כן דרש להם ולא פירש דבריו:
אי קטורא בידי - שעושין לבתי שוקים ולבתי ידים של חלוקי הנשים שמקמטין אותן על עץ חלק או על אגודה של קשים וקורין אופרונצייי"ר מעשה אומן הוא ואסיר וקטורא לשון קשר:
ואי קטורא - לשון קטור הכבשן דהיינו לעשן:

אסור משום דמוליד ריח - והיכי דריש דשר:
בשרא אגומרי - מוליד נמי ריח בפחמין:
אלמלא תודוס אתה - חכם גדול ונכבד:
קדשים סלקא דעתך - מאי קרוב להאכיל קדשים איכא היאך יכולין להיות קדשים ואין אדם מקדישן:
אימא כעין קדשים - והכי שלחו ליה שאתה מאכיל את ישראל כעין קדשים והרואה אומר הוקדשו לפסח:
מתני' פרתו יוצאה - בשבת:
ברצועה שבין קרניה - לנוי ואמור רבנן משאוי הוא ואינו תכשיט לה:
ומקרדין - אישטריליי"ר במגרדת של ברזל ששיניה דקות ואע"ג דעביד חבורה:
ברחים שלהן - כעין אותם שלנו:
מקרצפים - במגררת של עץ ששיניה גסות ואין עושה חבורה:
גמ' במאי קא מיפלגי - כולה לישנא לא גרסינן וה"ג ושלש מחלוקות בדבר ר' יהודה סבר דבר שאין מתכוין אסור מיהו קרוד קטנים ועושין חבורה קרצוף גדולי' ואין עושין חבורה ולא גזרינן קרצוף אטו קרוד ורבנן סברי לה כרבי יהודה דאמר דבר שאינו מתכוין אסור וגזרינן קרצוף אטו קרוד ור' אלעזר בן עזריה סבר דבר שאין מתכוין מותר ופירש ר' יהודה סבר חבורה אע"פ שאין מתכוין לה אסור מיהו הך חששא בקרוד איתא הלכך אין מקרדין אבל בקרצוף ליכא למיחש משום חבורה:
ורבנן סברי נמי כר' יהודה דבר שאין מתכוין אסור - ואין מקרדין ומחמירי מיניה דגזרי קרצוף אטו קרוד:
ור' אלעזר סבר - הואיל ואין מתכוין לחבורה אף על גב דזמנין דמתרמי שרי הלכך אפי' קרוד שרי:
הלכה כר' שמעון - דאמר (שבת כב. מו:) גורר אדם מטה כסא וספסל דדבר שאינו מתכוין מותר:

דף כג:

מתני' טמאה משום שלשה כלים - מקבלת טומאה על שם שלשה כלים נפקא מינה דאי נמי אזל חד שמא מינה טמאה משום אידך ובגמרא מפרש לה:
גמ' תחתונה - שמקבלת אבק הפלפלין כשנופל דרך נקבי המכבר:
משום כלי קבול - שכלי עץ שיש לו בית קבול הוא:

אמצעית - שהיא מקפת את המכבר משום כלי עץ לא מטמאה דאין קבולה קבול אלא חכמים גזרו טומאה על הכברה משום ארוג ואפי' אין המכבר של מתכת מטמאה משום כלי כברה ושלנו שהיא של מתכת ודאי טמאה משום פשוטי כלי מתכות:

ועליונה - שמכתשין ושוחקין בה הפלפלין טמאה משום כלי מתכות דמשום כלי עץ ליכא לטמויה דפשוטיהן טהורין אלא משום צפוי התחתון שהוא עיקר והעץ בטל אצלו:

מתני' עגלה של קטן - שעושין לו לשחוק ויושב עליה ומטלטלין אותו עליה:

טמאה מדרס - אם התינוק זב נעשית העגלה אב הטומאה דמיוחדת לישיבה היא דהא סומך קטן עליה נמצאת שהיא מיוחדת לו לישיבה ואין אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו דאילו לא מיחדא להכי לא הות אב הטומאה כדתניא יכול כפה סאה וישב עליה כו' (שבת דף נט.):

ונטלת בשבת - דתורת כלי עליה:

ואינה נגררת - בשבת:

אלא על גבי כלים - על גבי בגדים מפני שעושה חריץ בקרקע וחופר חייב משום חורש:

מפני שכובשת - חריץ הנראה בהלוכה לא על ידי חפירה הוא אלא כובשת ודורסת הקרקע ונדוש תחתיה ונעשה מקומה נמוך אבל אינו זז עפר ממקומה:

גמ' לעשות חריץ גרסינן:

כובשת אין - כובשת הוי אבל חריץ לא עבדא:

תרי תנאי ואליבא דרבי יהודה - חד סבר העגלה נמי כשאר כלים דעושה חריץ בגרירתה שפעמים שאין האופן מתגלגל והוא נגרר וחופר ואידך סבר לא שכיח הכי ואינה אלא כובשת תחת גלגולה:

אין צדין דגים - אף על גב דשחיטה ואפייה ובשול מאבות מלאכות הן והותרו לצורך יום טוב טעמא משום דאי אפשר מערב יום טוב דשחיטה חייש למכמר בשרא פן יתחמם ויסריח אבל צידה אפשר לצודו מבעוד יום ויניחנו במצודתו במים ולא ימות ולמחר יטלהו:

ביברים - של דגים הן בריכות של מים שקורין ויבייר"ר ביברין של חיה קרפיפות מוקפין גדר סביב וכונסין לתוכן חיות הבר ויולדות ומגדלות שם:

ואין נותנין - לפני הדגים מזונות ואפי' למאן דאמר נפש בהמה במשמע הני מילי דמזונותן עליך אבל דגים אפשר להם בלא מזונות שהם אוכלים שרשי עשבים וקרקע וגדול אוכל את הקטן:

אבל צדין חיה ועוף - המכונסים מאתמול קא סלקא דעתך השתא כיון דמוקפים גדר הוו להו כנצודין ועומדין אבל דגים נשמטין לחורים ולסדקים והויא צידה ביום טוב:

ונותנין לפניהם מזונות - בימי החורף צריכין מזונות ואף בימי הקיץ במקום דריסת בני אדם שאין עשבים עולים בו:

דף כד.

המחוסר צידה - שצריך לצודו:
גמ' הצד צפור - מן החוץ עד שהכניסו למגדל עץ שקורין מישטיי"ר או הצד צבי מן החוץ עד שהכניסו לבית בשבת:
חייב - דכיון דהכניס צפור למגדל ונעל לפניו הרי הוא אחוז ועומד ונגמרה צידתו וכן צבי לבית ונעל בפניו אבל צפור שהכניס לבית ונעל בפניו פטור שיוצא לו דרך חלונות ואין כאן צידה או צבי שהכניסו מן החוץ לביבר ונעל לפניו אין זו צידה:
וחכמים אומרים צפור למגדל - היא צידתו כאשר אמרת אבל צבי אין צריך עד שיכניסנו לבית דאף לגינה ולחצר ולביבר הוי צידה ומתניתין דקתני צדין מן הביברין ביום טוב רבנן היא דאמרי משנכנס לביבר הוא נצוד ועומד ובריייתא ר' יהודה:
אלא עופות קשיא - דהא כולהו מודו דאין צידתן אפילו לבית:
מקורה - שיש לו גג:
הכא - דקתני גבי שבת צפור למגדל ולא לבית:
בצפור דרור - שדרה בבית כבשדה שיודעת להשמט בזויות הבית לכל צד ולכך נקראת דרור על שם דירה שדרה בכל מקום:
השתא דאתית להכי - דעופות אעופות לא קשו אהדדי ולא דחיקא לאוקומי מתני' בפלוגתא דתנאי חיה אחיה נמי לא תוקמא כתנאי אלא תרוייהו כרבנן ומתניתין בביבר קטן וכן ההיא דשבת ובריייתא דקתני אין צדין בביבר גדול ויש לה להשמט ורשב"ג אף בביבר קטן פליג אם צ"ל הבא מצודה אי נמי לאו לאפלוגי אתא אלא לפרושי כדלקמן:
בחד שחיא - בפעם אחת שהוא שוחה עליו לתפשו אין לו להשמט ממנו:
עוקצי עוקצי - זויות:
דנפלי טולא דכתלי אהדדי - מרוב קטנו וקצרו:
הלכה מכלל דפליגי - רבנן עליה למימר כל הביברין שוין בתמיה והא אוקימנא בביבר קטן משום דנצוד ועומד:
מאי נפקא לך מינה - אי אמינא הלכה כ"ש דאי לא פליגי הלכתא היא:
אמר ליה גמרא גמור זמורתא תהא - משל שוטים הוא כמו זבון וזבין תגרא אקרי (ב"מ דף מ:) כך גמרא גמור אומר לתלמיד שוטה למוד הן אמת הן שבוש ויהא לך לזמר ושיר:

הבא מצודה - כלומר שצריך לבקש תחבולות לתפשו והיינו שיעורא דביבר גדול דלעיל ואידך ביבר קטן ורב אשי שערינהו לעיל בחדא שיעורא ורב יוסף בהאי שיעורא:
הרדיסאות - על שם מקומם וי"א ע"ש הורדוס והן הגדלים בבתים:
לכלובן - סל שמקננין בו כמו ככלוב מלא עוף (ירמיהו ה':כ"ז) אווזין ותרנגולין באין לערב לכלוב ונוח לתפשן שם הלכך הרי הן כנצודין ועומדים ומותר לצודן אפילו חוץ לכלובן:
יוני שובך ויוני עלייה - יוני הבר הן ושטין ואוכלין בחוץ:
בטפיחין בבירות - גרס כמין פכין נותנין בחומות הבירות והמגדלים לקנן שם עופות הבר:
ומזונותן עליך - הלכך כבהמה הן וחשיבי מזומן:
הני עבידי לרבויי - יוני שובך עשויין להשמט ולברוח מפני בני אדם:
לכלובן קאמרינן דעבידי לרבויי - פורחין עד קינן וצריך לעלות אחריהן וגם שם נשמטין ממנו ויורדין:
מתני' מותרין הן - בגמ' פריך מעשה לסתור:
אלא שאין רצוני לקבל הימנו - שאני שונאו:
גמ' מעשה לסתור - בתמיה וכי דרך המדברים לומר דבר ומביאין מעשה אחריו להכחיש דבור הראשון:
ספק מוכן - כלומר וזו שאמרנו לא יטול מהן מספק דהיינו ספק מוכן וספק מוקצה ואסור לאו דברי הכל היא אלא פלוגתא דרבן גמליאל ור' יהושע היא לקמן בשמעתין מייתינן לה בברייתא:
דמתני לה - להא דשמואל דאסר ספק מוכן:
אהא - מאן דמתני אמתניתין אמר אין הלכה כר"ג דלא שייך למימר הלכה כר' יהושע משום דלא תני ליה לדר' יהושע במתניתין:

דף כד:

שוחטין מן הנגרין - שוחטין חיות מן ביברים לפי שנצודים ועומדים ועל שם שעושין שם ניגרי מים וחריצין לשתות החיות שם קרי להו נגרים:
אבל לא מן הרשתות - מצא חיה במצודתו ספק נצוד היום ספק נצוד מאתמול:
בא מעי"ט - למקום שהיו פרוסים והן באורך מיל או חצי מיל וכשחיה נופלת בראשו אחד מתוך שמתפרקת ומתנתקת לצאת המצודות מתקלקלות כולן וראשו השני נתק ממקום שנתקע וסימן הוא לו שיש חיה בראש האחר:

נתקלקלו ביום טוב - ע"כ הכי משמע שודאי נתקלקלו בי"ט וכגון שבדקן משחשכה ולא היו מקולקלין ועכשיו מקולקלין ולהכי פריך הא גופה קשיא:

ה"ג טעמא דבא ומצאן הא ספק אסור הכי קאמר כו' - וכולה חדא מילתא היא בא ומצאן שנתקלקלו מערב יום טוב בידוע שמערב יום טוב נצודו ואם יש לחוש ולומר שנתקלקלו ביום טוב כגון שלא בא ומצאן מאתמול מקולקלין הרי הן כאילו ידוע שביום טוב נצודו:

הלכה כר' שמעון - דאמר ספק מוכן אסור והיכא דבא ומצאן מקולקלין מאתמול יש לסמוך דנצודו מבעוד יום:

לקבל - בטלטול דכולי האי לא אחמור מספק מוכן דלתסרו בטלטול אבל באכילה לא שרינהו רבן גמליאל:

ולוי אמר מותרין באכילה - קאמר רבן גמליאל ולאו דסבירא לרב ולוי כותיה אלא מלתיה הוא דמפרשי:

מפולמים - לחים אמ"י בלע"ז:

מותרין - והא על כרחך רבן גמליאל הוא דמיקל:

שפיר - ואע"ג דלאו ספק הוא אלא ודאי מוקצה איכא למימר דמתיר בטלטולו ולקמן פריך עלה פירות בני יומן בטלטול מי שרי נהי דמיקל רבן גמליאל בספק מוכן בודאי שאינו מוכן מי מיקל:

אלא בכוורי דאדימי - אדומים שלא נס ליחן ואדמומית שתחת לחייהן שבודקין אותן שם:

ופירי דכבישי בירקי - כשלקטום טמנום מיד בירק שלא יברח לחלוחן כבישי טמונין כמו רישא בכבשא (חולין דף צג:) והני ודאי מוכן נינהו דניכרין שמעי"ט הן ואשמועינן דאע"ג דדמו לבני יומן לא חיישינן למראית העין ורבותי פירשו כוורי דאדימי מנותחין הן כמו אדמויי אדמוה (ע"ז דף לח:) וקשיא לי א"כ מאי למימרא:

אם יש מאותו המין במחובר אסורין - משום מוקצה ואפילו לרבי שמעון יש מוקצה בגרוגרות וצמוקים ומחובר כגרוגרות וצמוקים דמי מדלא לקטן מאתמול אקצינהו מדעתיה ולא תחלוק במחובר בין שלו בין של נכרי:

ולערב אסורין בכדי שיעשו - כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט והא דקאמר ולערב אסורים בכדי שיעשו הא לאחר כן מותרים אפילו לערב ראשון נמי אע"ג דליל יו"ט שני הוא ממתין בכדי שיעשו ומותרין ממה נפשך אם הלילה חול הוא הרי המתין בכדי שיעשו ואם קדש הוא נמצא שנלקטו בחול כן דעתי נוטה ויש לי ראיות הרבה מההוא בר טביא דעירובין (דף לט:) ומביצה שנולדה בזה שמותרת בזה (לעיל דף ד:) אלמא האחד חול

הוא וממה נפשך מותר ולא זכיתי לשאול את פי רבי' יעקב בדבר זה כי היו נוהגים בו היתר במקומינו והיה לי דבר פשוט ולאחר פטירתו של רבי שמעתי את רבי' יצחק הלוי שהוא אוסר עד ליל מוצאי יו"ט שני וכל אנשי עירו כמותו וגם הלכות גדולות אוסרים כן ודנתי לפניו ולא הועיל לי הדבר וכל טעמו אינו אלא מדנקט בכדי שיעשו בלילה הראויה לעשיה קאמר ואני אומר צריך להמתין בכדי שיעשו משום שמא היום היה קדש והלילה חול ותדע מדלא קאמר לערב של שני אסורים בכדי שיעשו לערב הראשון קאמר ובתשובת רבי' גרשום מאור הגולה מצאתי כמותי גם עתה בא אלי מכתב מגרמייז"ש שבא לשם אדם גדול זקן ויושב בישיבה מן רומא ושמו ר' קלונימוס ובקי בכל הש"ס והורה כן ונחלק עליהן:

דף כה.

חוץ לתחום אסורין - לא שמעתי טעם מקובל בדבר דאי משום מוקצה אמאי מותר לישראל אחר ואי משום שנעשה בו איסור בשבילו א"כ לישראל אחר נמי אסור דנכרי שהדליק את הנר בשבת תנן (שבת דף קכב.) אם בשביל ישראל אסור ולא חלקו בינו לחברו וי"ל דגבי איסור תחומין דרבנן לא אחמור כולי האי ודיין אם אסרוהו על זה (טעם אחר נראה לי מחוץ לתחום אסורין גזירה שמא ישלח בשבילו והבא בשביל זה מותר לאחר דליכא למגזר בה שאינו מכירו):

הסוכר אמת המים - סותמה שלא יכנסו בה דגים מבחוץ משתחשך ואת אלה הכין והזמין על ידי מעשה זה:

מדברי רבינו - רב דשלשתן רב הונא ורב חסדא ורב נחמן דקרי ליה לרב חסדא חברין תלמידים של רב הוו:

בפרדס - מקום המשתמר ואין הולד יוצא שאינו יכול לברוח וקל לצודו ואינו צריך זמון דהא הכא מפני שהיא סתומה ואין יכולין לצאת קרי להו מוכנים ולקמיה פריך דזמון גדול הוא זה שעושה מעשה לשם הזמנה:

נפל חברין - רב חסדא:

ברברבתא - נכנס ראשו למחלוקות גדולות שירבו עליו בזאת ולקמיה מסיים קושיא אלא מפסקא מלתא באיכא דאמרי דמחלפי רב חסדא ברבה בר רב הונא:

נפל בר חברין - רב הונא חבריה הוה מתלמידיו של רב ורבה בריה קרי בר חברין:

וצפור דרור - שזימנה מבעוד יום צריך לקשור בכנפיה להיות סימן לה:

ומצא לפני הקן שאסורין - כדמתרצינן לה בפ"ק (דף י:) שהיו שני קנין וזימן את זו ולא זימן את זו ולמחר בא ומצא במזומנת ולא במקומן אלא בדף הבולט לפני הקן ובחברתה לא מצא כלום שאסורין דחיישינן שמא מקן שאינה מזומנת באו לכאן:

במה דברים אמורים - דבעינן זמון:

צפור דרור - קטנה היא והאם והבת שוות:

והמקושרים - בכנפיהם סימן הוא להם:

והמנוענעים - מאתמול לשם זמון והוא מכירן:

בבתים ובבורות - ובכל מקום שאינו מחובר:

מותרים - בי"ט:

והמקושרים והמנוענעים - הנמצאים בכל מקום אף בחול אסורין למוצאן משום גזל שהראשון שקשרן או נענען קנאן בהגבהתם שהפקר נקנה בהגבהה:

בה - בולד אינו צריך זמון שאינה יכולה לברוח ודעתיה עליה אבל אמה שהיא גדולה צריכה זימון:

בדידה - בולד:

בסמוכה לעיר - ידע בה ודעתיה עלויה:

מתני' בהמה מסוכנת - שהוא ירא שתמות ואינו צריך לה שכבר סעד סעודתו אלא מחמת הפסדו הוא שוחט:

לא ישחוט אא"כ - יודע שיש שהות ביום לאכול כזית צלי הימנה:

מבית טביחתה - שהוא מזומן ומופשט מעורו ועומד:

לא יביאנה במוט ובמוטה - בשני בני אדם משום דאוושא מלתא היא ומזלזל בי"ט:

גמ' הפשט ונתוח - פי' הכתוב בעולה שהיא אכילת גבוה וה"ה יש ללמוד לקצבים באכילת הדיוט:

מאי קמ"ל - דרך ארץ או איסור ולמימר דאסור לאכול ממנה עד שינתחה שמא ימצא לה סימן טרפה בסתר והחזיק לנו הבהמות בספק טרפות אף קודם שראה בהן טרפות:

לאפוקי מדרב הונא דאמר בהמה בחייה בחזקת איסור - אבר מן החי עומדת ונפקא מינה שאם אירע ספק בשחיטתה נעמידנה על חזקתה ואסורה עד שיודע לך ברור שנשחטה כראוי ומשנשחטה כראוי הרי היא בחזקת היתר דסתם בהמות אינן טרפות ואם נמצא בה נקב בריאה או בבני מעים ויש לתלותו לאחר שחיטה ולהכשיר ובקודם שחיטה ולאסור העמידנה על חזקתה שהיתה בה קודם שנמצא בה ספק זה ומותרת עד שיודע לך אמת שהיא טרפה:

מבית טביחתה ממש - קודם הפשט:

שטובחת אכילתה - מבני מעיה שהמאכל מתחתך ומתעכל שם:

דף כה:

אורח ארעא - ולא משום איסור טרפה:
כדתניא - מצינו אף תנאים שמלמדים הלכות דרך ארץ שלא יראה אדם עצמו על הבריות כרעבתן אף זה הממהר לאכול קודם הפשט נראה כרעבתן:
בצל - ציבול"ה:
מעליו - מצד העלין:
חצובא מקטע רגליהון דרשיעיא - עשב ששרשיו נוקבין ויורדין בעומק ואין מתפשט לצדדין כלל ונוטעין אותו בין גבולי שדות ובו תיחם יהושע לישראל את הארץ מקטע רגלי הרשעים ליום הדין שגוזלין וחומסים ומשיגין גבול ואין למדין ממנו:
נטיעה מקטע רגליהן דקצביא - נטיעת ערלה שאמרה תורה להמתין שלש שנים מלאכול פירות מקטע רגלי הקצבים הממהרין לאכול קודם הפשט ונתוח ופעמים שנמצאת טרפה וכן דבועלי נדות שממהרין ואינם יכולין להמתין עד שתטבול:
תורמוס - מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמעה קטנה והוא מר מאוד עד ששולקין אותו שבע פעמים ונעשה מתוק וטוב עד שיאכל למטעמים בקנוח סעודה:
מקטע רגליהון דשונאי ישראל - דכתיבי שבעה ע"ז בהאי קרא ולבסוף ויעזבו את ה' התורמוס הזה לאחר שהטריח את בעליו שבע פעמים הוא חוזר למוטב והן הטריחו את בוראן להביא עליהן פורעניות ולהכעיסו בשבעת אלה ולא חזרו בהן:
מאי ולא עבדוהו - לשון קבלה הוא שהוא קובל עליהם הקדיחוני והקניטוני שבע פעמים כבשול התורמוס ואחרי כל זאת לא נחשבתי בעיניהם:
שהן עזים - ונתנה להם תורה שיעסקו בה והיא מתשת כחם ומכנעת לבם:
מימינו אש דת למו - מימינו נתן להם התורה מפני שאש דת למו והרבה מקראות חסרים כזה:
דתיהן של אלו - מנהגם של אלו אש שהם עזים כאש:
עזים - קשים להנצח אנדרי"ש בלע"ז:
צלף באילנות - לא ידעתי מהו עזות שלו:
אין הסומא יוצא במקלו - דהוי דרך חול ואיכא זלותא די"ט:
ואין יוצאין בכסא - שטוענין אותם בני אדם והם יושבים בקתדרא:
בגלודקי - פלייידסטו"ל:
צריכין לו - לבית המדרש לדרשה:

מותר - להוציאו בו מביתו לבית המדרש:
אפיקתיה - בכסא:
מהיני לשילי - מקומות סמוכין ואין תחום שבת ביניהם:
לחמא בר אדא - כך שמו:
שליח ציון - רגיל היה לעלות לירושלים:
אקיף - הרבה בשבילי את הדרך להקיף ההר ולך דרך סולם מעלות הר של צור ששם יושב רבי יעקב בר אידי:
מה אתון ביה - מה אתם אומרים בו:
כי סליק - כלומר כי מטא לא"י ולאחר שעבר את צור:
אלונקי - שנביאיל"ש בלע"ז שנותן זרועו על כתף חבירו וחבירו על כתפו וזה בכסאו יושב על זרועותם דמתחזי דרך חול ופרהסיא ולהוליך למקום רחוק טפי משנושאים בין ידיהן בכסאו:
ילתא - שם אשתו של ר"נ:
דבעיתא - ליפול:
בשבתא דרגלא - שדורשין:
מכתפי להו - בבית המדרש עד מקומם:
משום בעתותא דצבורא - שהיו נבעתים מן הצבור העומדים על רגליהם מפניהם והיו יראים ליפול:
משום דוחקא - שעומדים על רגליהן וטורח צבור הוא הלכך מכתפי להו עבדיהם ותלמידיהם ומוליכין אותן מהר למקומן:
מתני' בכור שנפל לבור - בכור בזמן הזה אין נשחט בלא מום מפני שקדשים הוא דמאליו הוא קדוש והשוחטו כשהוא תם הוי שוחט קדשים בחוץ וענוש כרת:
שנפל לבור - וירא פן ימות שם:
מומחה - בקי במומין להבחין בין מום קבוע למום עובר:

דף כו.

אם יש בו מום - על כרחך ר' יהודה מוקצה אית ליה ובמום הנופל בו ביום טוב לא שרי דלאו דעתיה עלויה מאתמול וה"ק בכור בעל מום שלא הראהו לחכם מבעוד יום להתירו ונפל לבור בי"ט ירד מומחה ויראה מום שהיה בו אתמול אם מום קבוע הוא יעלה וישחוט משום דמוקצה ליכא דמאתמול דעתיה עלויה:

אין זה מן המוכן - לאו משום מוקצה אסר ליה דהא לית ליה מוקצה אלא לפי שמתירו בי"ט נראה כמתקנו דהוה ליה כדן דין דגזור ביה משום שבות וה"ק אין התרתו היתר ואינו מוכן להכשר:

גמ' אי נימא ברואין כו' - דהא ודאי משום מוקצה לא הוי טעמייהו דאפכא שמעינן להו אלא משום ראיית מום דר"ש סבר אין רואין כיון דהוה ליה כיושב ודן דין:

לפלגו בעלמא - בלא נפל לבור:

לערים - לומר ודאי ימצא בו מום:

ולסקיה כרבי יהושע - דאמר בפרק משילין (לקמן דף לז.) אותו ואת בנו שנפלו לבור מעלה את הראשון ע"מ לשחוט ואינו שוחט וחוזר ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט:

אי הכי - דנפילת בור דנקט לאשמועינן דלא יעלהו נקט ליה ואם לאו לא יעלהו מבעי ליה דהא עיקר משום העלאה נקט לה ושחיטה פשיטא לן:

לא צריכא דעבר ואסקיה - ומשמעותא דלא לסקיה מרישא ש"מ דקתני ירד המומחה ויראה ולא קתני יעלהו ויראה והדר אשמועינן אחריתי דאי עבר ואסקיה ולא מצא בו מום לא ישחוט:

דנפל ביה מומא - השתא וה"ק אם יש בו מום הקבוע מעי"ט יעלה וישחוט ואם לאו דלא היה מעי"ט אלא היום אפילו עבר והעלהו לא ישחוט:

והא מוקצה הוא - אי מאתמול לא הוה ביה מום כלל פשיטא דלא ישחוט דהא אשמעינן רבי יהודה בכמה דוכתי דאית ליה מוקצה:

קמ"ל - דאי לא הוה קבוע מערב י"ט לא ישחוט משום דמוקצה מחמת איסור הוה אי נמי משום דעבר ואסקיה:

בכור תם שנפל לבור גרסינן בברייתא דלית להו מוקצה להנך תנאי בבכור דכל שעתא דעתיה עלויה שמא יפול בו מום:

ר' יהודה הנשיא הוא רבי ולאו היינו רבי יהודה דמתניתין דסתם ר' יהודה הוא ר' יהודה בר אלעאי:

ירד מומחה - ולא לערים ולסקיה:

אם יש בו מום - אפילו נפל בו היום:

יעלה וישחוט - דלית ליה מוקצה בבכור:

ואם לאו - ועבר ואסקיה לא ישחוט אפילו נפל בו מום לאחר העלאה וקנסא הוא משום דעבר ואסקיה [א"נ] לא ישחוט לא יעלה בהערמת שחיטה קאמר דלא ישחוט לא אצטריך דהא תם הוא ומתניתין דלא שנינן הכי משום דמתניתין לא מצינן לאוקומה

בתם משום דרבי יהודה מוקצה אית ליה ולא מצי למימר אם יש בו מום שנפל בו בי"ט יעלה וישחוט וכיון דע"כ בבעל מום תוקמה לא אצטריך לשנויי סיפא בשנויא דחיקא ולמימר דלא ישחוט לא יעלה קאמר דהא מצי לשנויא שפיר כדשנינן דאשמעינן ואם לאו דלא היה קבוע מבעוד יום דאפילו עבר ואסקיה לא ישחוט ואע"ג דאתעביד ליה מום קבוע השתא: לשון אחר לא גרס בברייתא בכור תם אלא כי מתני' גרסינן בברייתא בכור שנפל לבור ומתוקמא הכי בכור שנפל לבור ר' יהודה הנשיא אומר ירד מומחה ויראה דלא נערים ונסקיה מעיקרא:

אם יש בו מום - אם ימצא בו מום הידוע שהיום לא נעשה יעלהו וישחוט ואם לאו אלא נפל בו מום היום אפילו העלהו לא ישחוט ולרבי יהודה נשיאה ליכא למפרך כדפרכינן לעיל פשיטא דלא ישחוט דהא מוקצה הוא דאלו לדידיה אצטריך דהשתא הוא דאשמעינן דאית ליה מוקצה:

א"ל ר' שמעון בן מנסיא הרי אמרו - רבותינו דורות שלפנינו אין רואין מומין דר"ש בן יוחי מדורות שלפניהם היה ורבי תלמידו היה כדאמר במסכת עירובין (דף צא.) ובמסכת שבת (דף קמז:) א"ר כשהיינו לומדים תורה אצל ר' שמעון בתקוע היינו מעלין לו שמן כו' וקאמר ליה ר' שמעון בן מנסיא לרבי הרי נחלקו בה דורות שלפנינו ונזיל לחומרא:

נולד בו מום מעי"ט - רבי שמעון בן מנסיא מפרש מלתיה דר' שמעון בן יוחי וה"ק הרי אמר ר"ש בן יוחי אין רואין מומין כיצד נולד בו מום מערב י"ט אין מבקרין אותו לכתחלה אבל אם עבר ובקרו שוחטו שהרי אינו מתקן כל כך שקרוב היה בין השמשות להיות מתוקן שלא היה מחוסר אלא ראיית חכם:

דף כו:

בי"ט - ואם נולד בו מום בי"ט היה ר"ש בן יוחי אומר אין זה מן המוכן ואפילו עבר ובקרו לא ישחוט שהוא כמתקנו לגמרי:

ושוין כו' - אבל בזו היו מודים חולקים שלפנינו ר' יהודה ור"ש שאם נולד היום ומומו עמו שזה מן המוכן שאין בזה משום תקון ומשום דין שלא היתה בו חזקת איסור מעולם וכדמוקי לה לקמן כגון דיתבי דייני התם:

אבא תני - על אביו קאמר:

מבוקר - ושוחטו לכתחלה:

כותיה דרבה מסתברא - דלכתחלה שרי:

מדקתני לה בתלתא בבי - בברייתא דלעיל בדרבי שמעון בן מנסיא:

אין מבקרין - לכתחלה משמע:
אין זה מן המוכן - משמע אפילו דיעבד אינה הכנה ועוד מדפלגינהו לתרי בבי:
שזה מן המוכן אפילו לכתחלה - קאמר דמוכן לבקרו דאי בדיעבד קאמר ומאי מוכן לשוחטו קאמר אמאי פלגינהו לתלתא בבי לתנייה להך סיפא בהדי רישא ולערבינהו ולתנינהו הכי נולד בו מום מערב יום טוב או שנולד הוא ומומו עמו אין מבקרין אותו ביום טוב דלהוי משמע לכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי:
ואייתי מתניתא בידיה גרסינן:
חכמים אומרים אין זה מן המוכן - אפילו דיעבד והא ר' שמעון היא דשמעינן ליה אין רואין מומין וכיון דבהנך תרתי ערב ותני להו איכא למימר דנולד הוא ומומו עמו דשרי דיעבד קאמר כרב נחמן וקשיא לאביי דסייעיה לרבה בר רב הונא מהך:
ואלא קשיא ההיא - דלעיל דמסייעא ליה לרבה ואהי מינייהו סמכינן:
ההיא - דלעיל:
אדא בר אוכמי הוא - חכם אחד שהיו מכירין בו שהיה גורס משניות ומשכח ומשבשן:
דיקא - כי הך דאייתי רב אושעיא:
אי נימא שאין מומו מאתמול כלל - שלא היה בו שום מום:
צריכא למימר - בתמיה וכי צריך היה רבי שמעון לומר לר' יהודה בן מחלוקתו כן והלא רבי יהודה אית ליה מוקצה ונהי דרואין מומין סבירא ליה האי מיהא אסור דמוקצה הוא:
אין זה מן המוכן - אפילו דיעבד ומהשתא על כרחיך ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן. בדיעבד קאמר:
יש מוקצה לחצי שבת - משום חצי שבת אם הוקצה בחציו מי הוי מוקצה לכולי שבת אם לא:
היכי דמי - מכדי סתם מוקצה היינו גרוגרות וצמוקין שמעלה אותן על מנת ליבשן ומקצה אותן לכך ומשמתחילין ליבש אין ראוין לאכילה עד שייבשו לגמרי והא חצי שבת דקא אמרת היכי מספקא לך:
אי דאחזו - שנגמרה מלאכתן בין השמשות אחזו ואין כאן אפילו חצי שבת בהקצאה כלל:
ואי דלא אחזו - בין השמשות ודאי אסורין דאין כאן הכנה מבעוד יום ומאן דאית ליה מוקצה הכנה מבעוד יום בעי כדכתיב ביום הששי והכינו את אשר יביאו (שמות טז):
לא צריכא דאחזו - בין השמשות:

נימא האי בכור מעיקרא - בין השמשות הוה חזי לשחוט את אמו והוא נאכל בין תם בין בעל מום לפי שאין בכור קדוש אלא בלידתו דכתיב אשר יולד בבקרך וגו' (דברים ט"ו:י"ט):

אדחיה ליה - שהיה בחזקת בכור תם ואסור עד שיראה מומו:

דיתבי דייני התם - כשנולד וכפוטרו את הרחם ראו את מומו דלא הוקצה כלל:

היה אוכל בענבים והותיר - רבותא נקט דלא תימא כיון דאוכל והולך לא ליבעי הזמנה וכן מפרש בפרק שלישי דשבת בכירה שהסיקוה (דף מה.):

ענבים - יבשין קרוין צמוקים ותאנין שנתיבשו קרוין גרוגרות:

אפרסקין - פרשקי"ש בלע"ז:

חבושין - קרוני"ץ:

אי דאחזו - בין השמשות:

למה לי הזמנה - הא ודאי כיון דחזא בהו דיבשו דעתיה עלוייהו שהרי לא הוקצו אלא ליבשן:

ואי דלא אחזו כי אזמין להו מאי הוי - הא לא חזי לאכילה ולא מהניא להו הזמנה דהוה ליה כמזמין עצים ואבנים לאכילה שאין בריה אוכלתן:

וכי תימא דלא ידע אי חזו אי לא חזו - וכי תימא הך הזמנה דקתני כגון דטורח הוא לו לעלות אליהן ולראות אם יבשו אם לאו ואינו יודע אם ראוין אם לא ראוין ומכין בהזמנה ואומר הריני אוכל מהן למחר אם ראוין הן ואשמעינן אי לאו דאזמינהו מאתמול כיון דלא הוה ידע שהן ראוין לא הוה אמרינן דעתיה עלוייהו ואסורים לאכול אפילו מצאן ראוין:

והאמר רב כהנא מוקצה - של גרוגרות וצמוקין:

שיבש - מבעוד יום:

ואין הבעלים מכירין בו - אין הבעלים יודעים שיבש שלא בדקוהו מבעוד יום ולמחר מצאוהו שיבש היה מאתמול:

מותר - דכי אסקיה מעיקרא לא אקצייה אלא ליבש והרי יבש והוכן מבעוד יום כך פירש רב אחאי בשאלתות שלו:

ואדחו - בשבת שנפלה עליהן גשמים ותפחו והדר אחזו ששזפתן השמש וקא מיבעיא לן הך שעתא דאתקצו מי אסרה להו כולי יומא או לא:

אלא לאו דאחזו ואדחו והדר אחזו - ע"כ לא מתוקמא הך הזמנה אי לאו להכי דאזמין להו דאם ידחו למחר ויתקנו לבו ביום יאכל מהן:

ה"ג אלא מאי יש מוקצה כי אזמין להו מאי הוי - הזמנה דקודם הקצאה מאי מהניא בלאו הזמנה נמי מוכנין ועומדין הן והאיסור בא אחרי כן:

ה"ג אלא דאחזו ולא אחזו - בהכי עסקינן שיבשו ולא כל צרכן:
דאיכא אינשי דאכלי ואיכא דלא אכלי - ואצטריך ליה לגלויי דעתיה אי אכיל אי לא אכיל:
תא שמע - דאין מוקצה לחצי שבת:
מפולין ועדשים - שאנו מבשלין ביום טוב:
דמעיקרא - בין השמשות:
חזו לכוס - חיין כל דבר הנאכל חי קרי אכילתו כוסס:
אדחו להו - כל זמן שרותחין:

דף כז.

גמר להו בשולייהו - אשתרו ולא אמרינן שעה אחת היו מוקצות וידחו:
ולטעמיך - דמשוית להו לרתיחתן תורת מוקצה וילפת מינה דאין מוקצה לחצי שבת:
תקשי לך - מהשתא דלא תוכל לתרץ היאך אנו אוכלים שום קדרות בלילי שבתות דעל כרחך המוקצה לבין השמשות מוקצה לכולי יומא והרי בין השמשות כל הקדרות מסולקות מרותחות מן הכירה ואכלינן מנייהו לאורתא:
אלא מידי דגמרו בידי אדם לא קא מבעיא לן - דכיון דבידו לתקנו בו ביום לא מקצה ליה מדעתיה מפני דחייתו הלכך פולין ועדשים אינם ראייה לכאן ומהאי טעמא נמי שרינן קדרות של בין השמשות:
כי קא מבעיא לן גמרו בידי שמים - ע"י חמה דכיון שאין בידו לתקנו מסח דעתיה מניה:
הוה ליה ההוא בוכרא - והיו לו בביתו כהנים סמוכין על שלחנו ואוכלין בכורות:
רבי יהודה ור' שמעון הלכה כרבי יהודה - הכי כיילינן להו בעירובין (דף מו:):
אמר ליה ר' זריקא - לר' אבא:
ואת מה בידך - דשבקת לרבי יהודה ובעית למעבד כר' שמעון ממי שמעת דהלכה כר' שמעון בזו:
אמר מאן דהוא - אחד מן התלמידים מי שהוא ולא נודע שמו:
אזכי ואסק - יהי רצון שאזכה לעלות לארץ ישראל למקום שרבי זירא שם דהוא מרה דשמעתא דאמרי משמיה הלכה כר' שמעון ואגמרה לשמעתא מפומיה:
אנא מסתברא אמרי - כן אמרת דמסתברא כרבי שמעון אבל לא שמעתי שהוקבעה הלכה למעשה כמותו:
בלשון חכמים - דקתני לעיל אתא ואייתי מתניתא בידיה בין שנולד בו מום מעי"ט בין שנולד בו מום בי"ט חכמים אומרים כו' ור' שמעון הוא דקאמר הכי וקרי ליה חכמים:

באשלי רברבי - בחבלים גדולים וגסים שקשין לינתק כלומר חכמים גדולים אמרוה ואין נוחין לבטל דבריהם:

ר' שמעון בן מנסיא וחביריו - אותן שאמר עליהן הרי אמרו אין רואין מומין בי"ט:

אמרו הלכה כר' מאיר - בבכורות השתא משמע שמעידין קהלא קדישא על ר' שמעון בן מנסיא שאומר עוד דבר זה ומפרש רב יוסף אמרו בתמיה וכי אפשר שקהלא קדישא אומרים דבר זה על ר' שמעון בן מנסיא וחביריו אמרו הלכה כר' מאיר ועבדינן כותייהו:

והא אינהו קדימי וקשישי מיניה טובא - קהלא קדישא דאמרה רבי להא שמעתא משמייהו קשישי מר' שמעון בן מנסיא טובא דהא ר' שמעון בן מנסיא בימי רבי ובניו היה כדתנן באבות [פ"ו] אמר ר' שמעון בן מנסיא אלו שבע מדות שמנו חכמים בתלמידים כלן נתקיימו ברבי ובבניו ולעיל נמי אפלוג בהדיה והיכי אמרו ההוא קהלא קדישא הלכה משמיה דר' שמעון בן מנסיא דקתני ר' שמעון וחביריו אמרו הלכה כר' מאיר:

אלא - הכי אמור קהלא קדישא ר' שמעון בן מנסיא וחבריו שאמרו אין רואין מומין בשיטת ר' מאיר אמרוה וכן אפשר שהזקנים נתנו דעתם על דברי הבחורים ואמרו דברי פלוני נוטין אחר דברי ר' פלוני שהיה לפניו:

השוחט את הבכור - קודם שהתירו חכם ואח"כ הראה את מומו לחכם:

אלמא קסבר ר' מאיר ראיית בכור - אינה קלה כראיית טרפה דאחשבוה רבנן וכל עצמה של התרת בכור תלויה בה שאף שחיטתו אסורה קודם שיראנו ואינו דומה לראיית טרפה שהתירו לבדקה אחר שחיטה:

ומינה - וממנה למדו ר' שמעון בן מנסיא וחביריו ואמרו כיון דחשיבא כולי האי הוה ליה כמתקן וכדן דין ואסור לראותו בי"ט ואע"פ שהטרפה נבדקת בי"ט והיינו תליא באשלי רברבי שאמרו קהלא קדישא דהא דר' שמעון כר"מ אזלא וקמו להו ר' שמעון בן יוחי ור' מאיר בחדא שיטתא וה"ל ר' יהודה יחיד ואין דבריו של אחד במקום שנים:

אמר ליה אביי - לרב יוסף:

אטו - ההיא דר"מ דבכור ברואין מומין לאחר שחיטה פליגי ומשום טעמא דחשיבותא אמרה ר"מ למלתיה והא קנסא קניס כדמפרש ואזיל ואלו אדם אחר שחטו וכסבור שהוא ניתר מפי מומחה אפילו ר"מ מודה דרואין:

בדוקין - טיי"א כמו הנוטה כדוק שמים (ישעיהו מ׳:כ״ב) אם מום זה דוק שבעין:

כולי עלמא - אפילו ר' יהודה מודה דאסור מפני שמשתנה לאחר המיתה ויש דוק שנראה לאחר שחיטה מום קבוע שאלו ראהו לפני שחיטה היה נראה עובר:

במומין שבגוף - כגון נקצצה אזנו נשברה ידו דלא נשתנה בשביל השחיטה:

מתני' - דבכורות נמי דיקא דמשום גזרה קאסר ליה וקנסא קניס כדי שלא ירגיל עוד מדלא קתני ר"מ אוסר דנהוי משמע דאסורו תלוי בגופו שאין ראייתו לאחר שחיטה כלום אלא הואיל ועבר ושחטו שמע מינה זהו טעמו של דבר מפני שהקיל לשחטו ותלה ר"מ הדבר ברשעו של כהן זה שהקיל בו:

אמי ורדינאה - נאה היה ועל שם ורדים היה נקרא ולי נראה מאותו מקום ששמו ורדינה כדאמרינן בעירובין (דף מט.) שנקרא מאנשי ורדינה ואנשים זקנים וצרי עין בממונן היו:

מאתמול הוה חזי - אם קבוע אם עובר:

דף כז:

וביו"ט שיולי קא משייל - פעמים שהיה טרוד בעיו"ט ומשראה המומין אומר לו לך עכשיו ובא למחר והיה שואלו על המום איך בא לו מפני שנחשדו כהנים על הבכורות להטיל בהם מום כדתנן (בכורות דף לה.) כל המומין הראויים לבא בידי אדם רועי ישראל נאמנים רועי כהנים אין נאמנים וצריך להביא עדים שמאליו בא לו:

ההוא גברא - כהן היה:

דלי עיניה - נשא עיניו:

הוה שדיין שערי בהך גיסא דהוצא - שעורין היו מושלכים מעבר לגדר והבכור היה לעבר השני:

הוצא - גדר של קוצים:

ופרטיה לשפותיה - קרע שפתיו והיא שנויה במומי הבכור שפתו שנפגמה שלעולם הוא ניכר:

את גרמת ליה - מדעת נתת השעורים שם שנחשדתם על הבכורות מפני טורח הגדול והיציאה שהוטל עליו שישראל אינו מטפל בו אלא שלשה חדשים ונותנו לכהן:

לא יהיה - קרי ביה לא יהיה:

ה"ג מום לא יהיה בו אין לי אלא כו' - אי כתב מום ולא כתב כל לא היה לי לאסור גרמא אלא נתינת מום ממש אבל עכשיו אמר מום לאסור נתינת מום ממש ואמר כל מום לאסור גרמא:

מתני' חלה שנטמא' - אינה ראויה לכהן היום דהא באכילה אסורה לעולם ובהסקה או לתתה לכלבו בי"ט אסור דאין מבערין קדשים טמאים מן העולם ביו"ט ואפילו ע"י אכילת בהמה דקי"ל שאין שורפין קדשים בי"ט ולא תימא דוקא שריפה משום דהבערה שלא לצורך היא דהא אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט הבערה לצורך היא דהדלקת נר ביו"ט לצורך אכילה היא ומותרת אפילו הכי בשמן שרפה לא והוא שמן תרומה

שנטמאת דגזרת הכתוב היא שאין קדשים טמאים מתבערים ביו"ט דרחמנא אחשבה להבערתן דכתיב באש ישרף (ויקרא ז':י"ז) הלכך מלאכה היא:

גמ' ואת הנבלה לפני הכלבים - וכשנתנבלה בשבת קאמר מדפליג רבי יהודה עלה ואמר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן:

בבעלי חיים - בהמה בריאה בין השמשות:

שמתו - בי"ט:

שאסורים - וכי שריא במסוכנת בין השמשות דדעתיה עלויה להאכילה לכלבים:

בבהמת קדשים - שאסורה בהנאה וטעונה קבורה ואינה נפדית דבעיא העמדה והערכה אי נמי אין פודין קדשים להאכיל לכלבים ואפילו למאן דאמר פודין בי"ט לא פרקי לה הלכך לא חזיא:

אלא טעמא דקדשים - כיון דדיקא מתני' למתנייה דומיא דחלה על כרחך שמעינן מינה דדוקא בקדשים נקט ופרכינן אלא טעמא דקדשים בתמיה:

הא דחולין שריא - לכלבים ולא מתסרא משום מוקצה:

הניחא למר בריה דרב יוסף כו' - איכא למימר מתני' דדיקא לאשמועינן דחולין שריא ר' שמעון היא דלית ליה מוקצה:

אלא למר בריה דאמימר - מני לא ר' יהודה ולא ר' שמעון:

הכא במאי עסקינן במסוכנת - לעולם ר' שמעון היא ומתני' במסוכנת דשרי ר' שמעון בה ואמר מחתכין את הדלועין כו' הלכך טעמא דקדשים לא יזיזנה הא דחולין שריא:

מתני' אין נמנין - בגמ' מפרש מאי היא:

אבל - שוחט הוא הטבח בלא פסוק דמים ומחלקין אותה ביניהם ולמחר יפסוק להם דמיה:

גמ' אין פוסקין דמים - דמקח וממכר בשבת וביו"ט אסור בספר עזרא (נחמיה י"ג:ט"ז):

היכי עביד - דקתני שוחט הוא ומחלקין ביניהן היכי עביד שידעו למחר כמה היתה שוה לפסוק דמיה:

מביא - להם ביו"ט שתי בהמות שוות ויאמר ראו שזו כזו ולמחר שמין את הנותרת:

הריני עמך - נמנה על בהמה זו בסלע והיינו כשמואל דאמר אין פוסקים לה דמים ביו"ט:

דף כח.

מתני' ר' יהודה אומר שוקל אדם בשר - טבח המוכר בשר במשקל אע"פ שאסור לשקול בליטרא דהיינו מעשה חול מותר הוא לשקול כנגד הכלי וכנגד הקופיץ סכין גדול שקוצבין בו בשר דאיכא שנוי ולא הוי מעשה דחול:

אין משגיחין - אין מעיינין:
גמ' מאי כל עיקר - מאי אתא לרבויי האי כל עיקר נימא וחכמים אוסרין:
אפי' לשמרו מן העכברים - אין נותנין אותו במאזנים התלויין ביתד גבוה:
והוא דתליא בתריטא - בטבעת שתולין אותן בה כששוקלין דמחזי כנותנו לשם משקל:
טבח אומן - שיודע לכוין משקל כנגד משקל בידיו:
אסור לשקול בשר ביד - לאחוז הליטרא בידו אחת והבשר בידו אחרת ולכוין דבחול נמי כיון דאומן הוא בכך אורחיה הכי:
במים - שיש לו שנתות וסימנים בכלי ונותנין בו מים והסימנים מודיעין אותו כמה המים עולין למעלה בשביל ליטרא בשר שכבר שיערו לכך:
בית יד - נקב לאחוז בו:
ובידא שרי - לנקוב באצבעו שרי דלאו דרך חול הוא אבל בסכין דרך חול הוא כשמוכר בשר עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו וביו"ט צריך לשנות לעשות היכר שאין מקח וממכר מותר בו:
סימן בבשר - שלא יחליפהו הנושאו:
אתלת קרנתא - כשהיה משלח הבשר לביתו היה רגיל לעשות כל חתיכה בעלת שלש קרנות (כזה △) וכבר היו מכירין אנשי ביתו שזה היה סימן שלו:
ר' חייא ורבי שמעון ברבי - כשהיו חולקין בשר ביניהם היו שוקלין אותה מנה כנגד מנה ביו"ט:
כנגד כלי אין - דבחול לאו הכי אורחיה אבל מנה כנגד מנה כך דרך כל החולקין:
הואיל ותנן בבכורות כותיה - דאסור לשקול ולמכור בכור בעל מום ששחטו כהן בליטרא שלא לעשות מעשה חול בקדשים דבזיון הוא וקתני דמנה כנגד מנה ויודע כמה משקל ראשונה ושוקל כנגדה מותר אלמא לאו עובדא דחול חשיב ליה:
דתנן פסולי המוקדשין הנאתן להקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור - סיפא דמתני' נקט ורישא הכי איתא כל פסולי המוקדשין נמכרים באטליז ונשקלים בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים אבל פסולי המוקדשין הנייתן להקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור וכן פירושה כל קדשים בעלי מומים שנפדו במומן אף על פי שעדיין מקצת קדושה עליהן שאסרן הכתוב בגיזה ועבודה כדאמרינן בבכורות (דף טו.) תזבח ולא גיזה וכו' אפילו הכי נוהגין מעשה חולין בהן בזו שנשחטין באטליז ונמכרין באטליז בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר שהניית מכירתן ביוקר אינה להקדש אלא לבעלים לפי שאין להם פדיון במומם להיות דמיהן נכנסין לקדושתן דבבכור נאמר לא תפדה ובמעשר נאמר לא יגאל (ויקרא כז) אלא נאכלין לבעלים במומן הלכך אין נוהגין בהן מעשה חולין

במכירת בשרם כשנפל בהן מום ושחטום הבעלים בעלים דבכור כהן ובעלים דמעשר ישראל אבל שאר פסולי המוקדשים הניית מכירתן ביוקר להקדש היא ואע"פ שכבר נפדו קודם שחיטה דהא קודם פדייה אין נשחטין דבעי העמדה והערכה אפילו הכי הניית מכירתן ביוקר להקדש שלפי מה שיודע שהנאתו יפה הוא מוסיף פדיונו מתחלתו לפיכך מבזין אותו למוכרו באטליז שהכל פונים שם ליקח בשר:

ושוקלין מנה כנגד מנה - כשמוכרו בתוך הבית אלמא כי האי גונא לאו משקל הוי:

לא היא - לא סבירא להו לרבנן דבכורות כר' יהושע בי"ט ולא ר' יהושע ס"ל בבכור דשרי:

ע"כ לא קאמרי רבנן התם אלא דלא עביד מעשה דחול - דהתם מכירה היא ואין דרך לשקול בשר הנמכר במנה כנגד מנה:

אבל הכא - גבי רבי חייא ור"ש ברבי קא עבדי עובדין דחול דהא חלוקה היא וכן דרך כל החולקין ולא סבירא להו לרבנן דבכורות כר' יהושע:

ומי קפדי אהדדי - ר' חייא ור"ש ברבי לחלוק בשר במשקל והלא מוותרין זה לזה ונוטלין זה משל זה משום חבה:

דהנהו שב בניתא - שבעה דגים שבאו לרבי ונמצא שנטל רבי חייא חמש והוליכן לביתו:

ולא קפיד רבי שמעון ברבי - לומר משל אבי הוא נזון יותר ממני:

אי ר' חייא ור' ישמעאל בר' יוסי - היו אותן שחלקו שהן היו רגילין ליקח זה עם זה אי ר"ש ברבי ובר קפרא:

מתני' אין משחיזין - אגוייזי"ר בלע"ז:

אבל משיאה על גבי חברתה - דמשני כדרך חול:

גמ' משחזת של אבן - דמתקנת ליה שפיר דמחזי כמתקן בחול:

מכלל דבשל עץ כו' - גמרא קא דייק מדאוקי רב יהודה איסורא בשל אבן בלחדדה מכלל דבשל עץ אף לחדדה שרי דמאי דאסר רב הונא בשל אבן שרי דכוותה בשל עץ:

איכא דמתני לה - להא דרב יהודה:

אסיפא - דמלתיה דרב הונא:

איכא דמתני לה - להא דרב יהודה אמתני' ולאו אמלתיה דרב הונא:

לחדדה - הוי תקון להעביר שמנונית אינו אלא כהדחה בעלמא:

מתיר אף מכשירי אוכל נפש - וטעמא משום דדריש יעשה לכם לכל צרכיכם:

דרשינן משמך - נדרוש משמך:

דף כח:

מעבר לסכינא אפומא דדקולא - משפשף סכין על פי הסל:

הלכה - כרבי יהודה ומותר כל איש לעשות אבל אין מורין לרבים כן שלא יזלזלו אף בשאפשר לעשותו מבעוד יום דכל הני דשרינן כגון שנתקלקלו ביו"ט או שהיה אתמול טרוד כדאמרינן לקמן דלא התיר ר' יהודה אלא במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יו"ט:

מהו להראות - הטבח סכין לחכם בי"ט לבדוק שהטילו חכמים על הטבחים להראות סכין לחכם קודם שישחוט שום בהמה ומהו לעשות כן בי"ט מי מחזי כעובדא דחול דאוושא מלתא שדעתו למכור באטליז או לא מחזי:

רואה לעצמו - בביתו סכין שלו דלא אוושא מלתא:

שעמדה - מחריפות שלה שאינה חותכת יפה אבל לא נפגמה:

מותר לחדדה ביו"ט - ואע"ג דמאתמול ומשלשום התחילה לקלקל ולילך דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה מאתמול דסבר לא צריכנא אבל נפגמה מאתמול לא הוי שרי דמוכחא קלקול שלה והוה ליה למעבד מאתמול:

והני מילי דפסקא אגב דוחקא - אבל אם אינה חותכת כלל אסור לחדדה דטרחא יתירא הוא:

אחד סכין שנפגמה ואחד שפוד שנרצם - בי"ט אשפוייניטי"ר בלע"ז שנשבר ראשו:

ואחד גריפת תנור - שנפל לתוכו מן הטיח שלו ולא היה יודע מבעוד יום:

באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן - נכנסנו בדבר זה למחלוקתן שממחלוקתן אנו יכולים ללמוד שאף אלו ממכשירי אוכל הן:

שפוד שנרצף - נמעך שדרסו עליו ונעקם אבל לא נשבר:

אסור לתקנו ביו"ט - שהרי יכול להשתמש בו כמו שהוא וטרחא דלא צריך הוא:

ואע"ג דמפשיט בידיה - שמתפשט בידים ואינו צריך להכות עליו בפטיש:

שפוד שצלו בו - בשר ביו"ט:

אסור לטלטלו - מיד לאחר שנצלה הצלי לפי שנמאס ומוקצה וכבר נעשה צורך יו"ט:

שומטו ומניחו בקרן זוית - שומטו מלפניו מהר בגרירא וטלטול מן הצד עד שיעבירו מלפניו לקרן זוית אבל לא טלטול גמור:

שרי לטלטולי - בטלטול גמור ולסלקו שלא יזוקו בו אנשי ביתו:

מידי דהוה אקוץ ברה"ר - דאמר בפרק כירה שהסיקוה (שבת דף מב.) דמותר להוליכה פחות פחות מד' אמות עד שמסלקנה לצדי רה"ר כדי שלא תזיק:

שפוד שפחות וגומות רב מלכיו - אלו שלש הלכות רב מלכיו אמרן ולא רב מלכיא מפני ששמותיהן דומין זה לזה ויש שמחליפין שמועה של זה בשל זה נתנו בהם סימן לסדר השמועות שפוד הא דאמרן שפחות משנה היא בכתובות ר"א אומר אפי' הכניסה לו

מאה שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זמה ואמר רב מלכיו הלכה כר"א גומות שמעתא היא ולא נאמרה על המשנה ולענין שתי שערות דאם נמצאו לה גומות של מקום שער אע"פ שאין שם שער גדולה היא וחולצת דאין גומא אא"כ היה בה שער אלא שנשרו:

בלורית - במס' ע"ז ועל ברייתא נאמרה הא דרב מלכיא לפרושא לברייתא דת"ר כותי המסתפר מישראל כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו מפני שהכותי כשהוא מסתפר מניחה לשם ע"ז ואמר עלה וכמה אמר רב מלכיא שלש אצבעות לכל רוח ורוח לכל סביבותיה לא יגע שאם יגלח וילך עד הבלורית נמצא מניח לו בלוריתו ותיקנה לו לשם ע"ז:

אפר מקלה - שמעתא היא במסכת מכות אמר רב מלכיא לא יתן אדם אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע:

גבינה - אפירושא דמתניתין אתמר במס' ע"ז מפני מה אסרו גבינות במשנתנו ואמר רב מלכיא מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר:

מתניתין ומתניתא רב מלכיא - אסימנא דאתנח ברב מלכיא פליג רב פפא:

שפחות - דמתניתין היא ומשוית ליה ברב מלכיו לאו דידיה היא דכל מתניתין ומתניתא דאית בהו רב מלכיא אמר פירושן אבל שמעתתא דאמרת ברב מלכיו כגון שפוד וגומות דידיה נינהו:

מתני' שקול לי בדינר בשר - שאסור להזכיר שם דמים:

אבל שוחט - הוא בלא פסוק דמים והן חולקין ביניהן:

גמ' היכי עביד - כשאינו רוצה ליקח כל הבהמה ולא מחצה ולא שליש ולא רביע אלא בדינר או בשנים מה יאמר לו:

דף כט.

בסורא אמרי - דרכן לומר לטבח תן לי תרטא או פלג תרטא ובנרש אמרי חלקא או פלג חלקא ובפומבדיתא אמרי אוזיא. כל הטבחין היו מנתחין בהמותיהם בשוה כך וכך נתחים מן הבהמה ולאותן הנתחים קרו להו בסורא תרטא ובנרש חלקא ובפומבדיתא אוזיא ובנהר פקוד רבעא:

מתני' אבל לא במדה - בגמ' מפרש לה ומאי פלוגתייהו:

שהיה ממלא מדותיו כו' - שאין מודדין ביו"ט:

אף בחולו של מועד עושה כן - בגמ' מפרש טעמא ולא גרסינן במתני' מפני ברורי המדות ואית דגרס ליה והן העלאת הרתיחות ובגמרא מפרש:

מפני מצוי המדות - כשהיה מוכר שמן היה לו מדות הרבה ומביאין הלקוחות כליהן ומודד לאיש ואיש במדה לעצמו ומתמצות והולכות לתוך כליהן כל הלילה:
גמ' המיוחד למדה - שמודד ומוכר בו:
העומד למדה - שכשישבר זה בא זה תחתיו אבל עדיין לא מדד בו:
ואתא רבי יהודה למימר - כיון דהוא עצמו מדה ולכך עשוי וכדי מדה מחזיק לא ימלאנו דמחזי שפיר כמודד ומוכר כעובדין דחול:
כלי וקופיץ - אין עומדין לכך:
כדעבדין בחול - במאזנים פעמים שאין הליטרא לפניו וכיון שיודע משקל כליו שוקל בו:
לא קא עביד כעובדין דחול - דעדיין לא יצא טבעו של כלי זה למדה:
שם מדה - רבעא או לוג אלא כך יאמר לו סתם כלי זה מלא לי:
הכא לא קא עביד כדעבדין בחול - שדרך לקוחות לומר תן לי לוג ואין דרכן לומר כלי זה מלא לי בדרך מקח אלא בדרך הלואה או מתנה ואע"ג דמיוחד למדה:
עבידי אינשי דמקרבי חמרא - לחבריהם:
במנא דכילא - של מדה:
תנא אף במועד עושה כן מפני בטול בית המדרש - שהיה חכם גדול ובאים רבים לשאול הימנו ובמועד רבים עוסקים בתורה שאין טרודים במלאכה והיה ממלאן בלילה שאין זמן בית המדרש כדי שיהא פנוי ביום ולמאן דגרס במתני' מפני ברורי המדות מפרש הכי מפני בטול בית המדרש של באי מועד לא יהיה פנוי לשהות ולברר מדותיו שלא ירתיחו לפיכך ממלאן בלילה:
הוא כנס כו' - משנתן יין בחבית כך וכך לוגין במדה ומכר ממנה עד שמכר חשבונו נמצא כל הנותר בחבית על ידי ברורין שהרתיח היין כשמוציאו ומעלה אופיא אישקומ"א בלע"ז ואין המדה מלאה והן נקראין ברורין לפי שמבררין אותן מן היין כששותה אי נמי על דקלישי וזיגי ושמן יש בו מצוי מפני שמודבק בשולי המדה ובדפנותיה וביין שכיחי ברורין ולא בשמן:
וחבריו כנסו כו' - כדפרישית בברורין:
לפני הגזברים - של הקדש לעשות בהן צרכי הקדש אם ירצו והם לא הקדישוה כסבורין אין יכולין להקדיש שאינו שלהם אי נמי יכולין הוה ליה גזל בעולה:
אמרו להם חכמים אין אתם זקוקין לכך - הואיל ומתחלה לא נתכונתם לגזול שהלקוחות מוחלין על ידי טרדן ומרוצתם שאינם יכולין לשהות עוד וידעי וקא מחלי:
אף אנו אין רצוננו לכך - לזה ליהנות משל אחרים:

אמרו להם - חכמים א"כ אין לכם לעשות הקדש אלא לעשות בהן צרכי רבים שהרי משל רבים היה ויהנו הבעלים מהן:
ואין יודע למי גזל - שגזל אנשים הרבה:
שיחין ומערות - שמתכנסין בהן מים ושותין מהן ובב"ק (דף נ:) מפרש מאי בור ומאי שיח ומאי מערה:
אדבריה - הנהיגו ומטייל עמו במבואות העיר:
לא ימדוד אדם קב שעורין - אפילו ליתן לבהמתו שנראה כמודד למכור:
אבל קודר הוא - בקב עצמו נוקב בכרי וממלאו שלא כדרך מדה לתת בידו לתוכו:
קודר - לשון נוקב:
נחתום - מבשל קדרות נמי קרוי נחתום:
יקדיח - ישרוף אאורשי"ר בלע"ז:
בעין יפה - שיעור חלה אחד מכ"ד לכהן וכשאינה יודעת מדת עיסתה היא מקמצת ואומרת אין כאן כל כך אבל כשיודעת מדת עיסתה יודעת מה תפריש ועינה יפה בה:
תנא דבי שמואל - בתוספתא שסידר שמואל מתנאים שלפניו כמו שסדרו רבי חייא ורבי אושעיא וכמו שסידר רבי את המשנה:
השתא דאמר שמואל אסור - והוא שנה במשנתו מותר שמואל בשמעתיה דאמר אסור הלכה למעשה אתא לאשמועינן שהבא לשאול הלכה לעשות מעשה מורין לו אסור ואי חזינן איניש דעביד לא מחינן בידיה דהלכה דמותר ואין מורין כן:

דף כט:

אין שונין קמח - שרקדו מאתמול ובא לשנותו בנפה ליפותו אין שונין דאפשר לו מאתמול:
שונין - דליכא טרחא ודבר הנראה הוא שזו היא פעם שניה ואין זה כמרקד לברור:
תני תנא קמיה דרבינא אין שונין - ואפילו נפל לתוכן צרור או קיסם אלא בודק הקסמין והצרורות ובוררן בידיו:
כל שכן דאסור - דמחזי כבורר ובורר אב מלאכה היא כהרקדה והשונה אינו מרקד שהרי נראה שהכל יוצא ואין כאן סובין:
לאבא - לחברי:
שקילא טיבותיך - אין אנו מחזיקין לך טובה בכך נטולה היא טובתך ומוטלת על הקוצים טיבותיך גרי"ר בלע"ז:
מהולתא - נפות:

הדרן בנהרדעא - שכולן יודעות שמותר:
אגבא דמהולתא - באחורי הנפה כדי לשנות:
רפתא מעליתא - אי את צריכה לשנות דשונין קמח ביום טוב:
אגבא דפתורא - אחורי השלחן שיש לו תוך שקורין טורנרוייר"א והיא היתה שונה הקמח על אחוריו משום שנוי:
הא דידן - זו אשתי ברתיה דרמי בר חמא היא:
מרא דעובדא - מדקדק במעשיו:
רועה - זה המגדל בהמות ופעמים שמוכר מהן:
הרגיל אצלו - שמתוך שרגיל אצלו מאמינו ונותנו לו בלא פסוק דמים:
פטם - המפטם עופות לשון משמין:
סכום מדה - קב או קבים:
סכום מקח - דמים:
מתני' המביא ממקום למקום - בתוך התחום או ע"י ערוב:
לא יביאם בסל ובקופה - לתת שלש וארבע בתוך קופה וישאם משום דנראה כמעשה דחול לשאת משאות:
אבל מביא על כתפו - אחת או שתים דמוכח דלצורך י"ט:
או לפניו - בידו:
וכן המוליך את התבן - להסק או לבהמה לא יפשיל קופה לאחריו דגנאי יו"ט שנראה כמתכוין למלאכה רבה או להוליך למקום רחוק כדרך חול:

דף ל.

ומתחילין בערמת התבן - להסק ואע"פ שלא זמנה מבע"י ולא היה רגיל להסיק ממנה והשתא משמע דלית ליה מוקצה:
אבל לא בעצים שבמוקצה - רחבה שאחורי הבתים קרויה מוקצה על שם שהיא מוקצה לאחור ואין נכנסים ויוצאין בה תדיר ושם נותנין עצים וכל דבר שאין דעתו ליטול עד זמן מרובה ובגמרא פריך סיפא לרישא דהשתא משמע דאית ליה מוקצה:
גמ' ואם אי אפשר לשנות - כגון שזמן אורחים הרבה וצריך להביא הרבה ביחד מותר:
דדרו בדוחקא - משאוי שאדם יחיד נושא על כתפו בחול בטורח אם בא לשאת אותו בי"ט לצורך י"ט כגון חבית או שק מלא פירות ישאנו בי"ט ברגלא עתר שקורין פורק"א כדרכי נושאי מלח למכור מפני שצריך לשנות וכשהוא משנה ישנה להקל משאו ולא

להרבות טורח בי"ט ועתר זה נוח הוא לשאת בו משא כבד וכשנושא בו חבית הנשאת בכתף משנה להקל הוא:
דדרו ברגלא - משוי חבית גדולה שרגילין לשאת אותה ברגלא:
לדרו באגרא - ישאוה בי"ט בשני בני אדם במוט על כתפיהם דהיינו נמי שנוי להקל:
דדרו באגרא - במוט על כתפיהם לדרו בי"ט לאותו משוי באכפא במוט בידיהם משום שנוי ואע"פ שאינו להקל מ"מ שנוי הוא ואינו מרבה טורח בשנויו:
נפרוס סודרא - קל הוא ואינו מכביד ושנוי הוא בעלמא ולהצנע:
ואם אי אפשר לשנות - שאין לו סודר לכסותו:
מליין מיא - שואבות מים מן הנהר:
תכסייה בנכתמא - כסוי של עץ העשוי לכדין:
זמנין דמפסיק - שצריך לקושרו שלא יפול בדרך וזמנין דמפסיק בהליכתו ואתי למקשריה וקשר העשוי להתקין אב מלאכה הוא:
דמטמיש במיא - שנשרה במים:
אין מטפחין - משום שיר או משום אבל:
מטפחין - ידיו זו לזו:
מספקין - כף על ירך:
מרקדין - ברגל וכולם נאסרו משום שבות גזרה שמא יתקן כלי שיר בפרק משילין (לקמן דף לו:):
אפומא דלחיא - לחי המתיר במבוי בשבת:
דלמא מגנדר ליה חפץ - ברה"ר חוץ ללחי:
ואתי לאתויי - מתוך שאינו במבוי מקורה להכיר שזה רה"ר וזה רה"י ומביאו: וקא מגנדר חצבייהו ומייתי להו לא גרסי':
ולא אמרינן להו ולא מידי - ואע"ג דעברן אדרבנן דאמור לא ליתיב ואינהו יתבן:
הנח להם - בדבר שהרגילו בו ולא יחזרו בהם:
מוטב שיעשו שוגגין ואל יעשו מזידין - לעבור כשידעו ולא יניחו בכך:
והני מילי - דהנח להם לישראל:
בדרבנן - היכא דארגילו למעבר אדרבנן כי הנך דמטפחין והנך דיתבן אפומא דלחיא:
תוספת יום הכפורים - שצריך להתחיל ולהתענות מבעוד יום דאורייתא היא דנפקא לן (יומא דף פא:) מועניתם את נפשותיכם בתשעה:
ואכלי ושתו עד שחשכה - גרס ולא גרס משחשכה:

באוצר - בדבר האצור שהיה מוקצה לאוצרו לזמן ארוך כהאי גוונא דסתמא אוצרין אותו לבהמה:

ארזי ואשוחי - אין אדם מסיק אותן דעומדין לבנין:

אשוחי - ארז נקבה:

דמוקצה מחמת חסרון כיס נינהו - שדמיה יקרין:

דמתני לה - לדרב כהנא:

תבנא סריא - נרקב ומסריח שאין ראוי למאכל בהמה וסתמיה לעצים ולא לאכילה והיינו לאוצר:

לטינא - לטיט ללבון לבנים:

דאית ביה קוצים - ואין יכול לגבלו בידיו וברגליו:

דף ל:

מתני' אין נוטלין עצים מן הסוכה - כגון בפסח או בעצרת ויושב בסוכה בגנה או בפרדס אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה השתא משמע אם הוא עב שנתנו קנים הרבה מותר ליטול מהם ובגמרא פריך הא סתר אהלא דכיון דבטליה לגבי סכך כל פורתא דשקיל מניה סתירה הוא:

גמ' סמוך לדפנות - קנים הנזקפים סביבות לדפנות כיון שלא נארגו עם הדופן לא בטלי לגבי דופן ואינו דומה לסמוך לסכך שהסכך אינו ארוג לפיכך הכל שוה העליון כתחתון סכך הוא:

אפילו תימא בשאין סמוך לדפנות - אלא סמוך לסכך:

וכי תניא - מתניתין באסורייתא חבילות של קנים שנתנן על הסכך מדלא התיר אגדן לא בטלינהו לגבי סכך אלא להצניעם שם:

בברייתא - נמי גרסינן אלא מן הסמוך לה:

ורבי שמעון מתיר - אפילו מן הסכך ולקמן פריך ליה והא סתר אהלא:

שהיא אסורה - אפילו בחוש"מ כדיליף לקמן:

ואם התנה עליה - לפני י"ט:

נופלת - שנפלה בי"ט דליכא סתירת אהל וטעמא דת"ק משום מוקצה דהא בין השמשות היתה קיימת ומוקצה היא מחמת איסור סתירה אבל הסמוך לה לאו מוקצה הוא דלית ביה משום סתירה:

מותר השמן שבנר ושבקערה - נר קרוייזי"ל מותר השמן שנותן בנר או בקערה שמן הניתן להדלקת הנר של שבת וכבה המותר יש בה משום מוקצה ואסור:

אדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו - שיודע שסופה לכבות הלכך בין השמשות דעתיה על המותר:

הכא אדם יושב ומצפה כו' - בתמיה וכי נביא הוא ויודע שעתידה ליפול למחר:

בסוכה רעועה - דמסיק אדעתיה דנפלה ולמחר נפלה הלכך לרבי שמעון מוקצה ליכא דאמרינן דעתיה מאתמול עלויה ולת"ק לא אמרינן דעתיה עלויה בשום מידי דלא חזי בין השמשות:

לה' - משמע כל שבעה לה' הוא הקדש:

על החגיגה - שלמי חגיגה ליאסר משהוקדשו:

חג - חגיגה:

סיפא - דקתני ואם התנה עליה אסוכה דעלמא קאי וארישא דברייתא קא מהדר דאיפלגו בה ת"ק ורבי שמעון דקתני אין נוטלין עצים מן הסוכה ואוקימנא בשנפלה ומשום מוקצה וקאמר אם התנה עליה מבעוד יום שאם תפול מחר יסיקנה הכל לפי תנאו:

ועטרה - יפה בסדינין ובקרמין המצויירין קרמין בגדי צבעונין שקורין אובריי"ץ סדינים לבנים של פשתן:

יינות שמנים וסלתות - בכוסות של זכוכית לנוי:

הכל לפי תנאו - מדקתני אסור להסתפק מהן ש"מ בטלי להו לגבי סוכה והוי להו כסוכה וקאמר דתנאי מהני:

אבייי ורבא דאמרי תרוייהו - דלא דמו לסוכה לענין תנאה ואע"ג דבטלי לגבה דכי מהני תנאה באומר מבעוד יום איני בודל מהם מהיות כוחי וזכותי בהם ליטלן כל שהות אורך של בין השמשות של ערב י"ט הלכך בשעת ביאת היום שהיתה קדושה צריכה לחול עליהם לא חלה לפיכך לא הוקצה אבל עצי סוכה שאינו יכול להתנות עליהם תנאי זה שהרי על כרחו יבדל מהם בין השמשות משום דסתר אהלא ובין השמשות ספק י"ט הוא חלה קדושה עליה ועל ידי קדושה זו הוקצה לשבעה:

ומאי שנא מהא כו' - דלא אמר באתרוג דמשום בין השמשות קמא ליתקצי כל שבעה אלא לחד יומא מכי אתני עליה לחד יומא:

דאתמר הפריש כו' יוצא בה - ביומה:

ואוכלה לאלתר - קסבר למצותה אתקצאי והרי נעשית מצותה:

ורב אסי אמר יוצא בה ואוכלה למחר - דכיון דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא והא עצי סוכה נמי כיון דאתני עלייהו ליהנות מהן בחולו של מועד כהפרישה ליום ראשון דמי ומשום דבין השמשות קמא קדיש קא אמרת דאתקצאי לשבעה:

דמפסקי לילות מימים - שאין מצותו בלילה:

דף לא.

מתני' מביאין עצים - התלושים מן השדה שבתוך התחום ביו"ט:
מן המכונס - אם כנסו מערב י"ט דגלי דעתיה דעלייהו סמיך ואינו מוקצה אבל המפוזרין מוקצין:
ומן הקרפף - שהוא משתמר ומוקף סביב אפילו מפוזרים שבו לא הקצה מדעתו:
סמוך לעיר - ממש:
אפילו בתוך תחום שבת - בסופו:
גמ' יחידאה היא - רבי שמעון בן אלעזר קאמר לה דאמר בית הלל הכי שרו ופליגי רבנן עליה:
כמפוזרין דמו - ואפילו לא פזרתן הרוח דמסתמא לא סמכה דעתיה סבר מבדר להו זיקא:
ואי אתנח מנא עלייהו - להכבידן שפיר דמי דסמכה דעתיה:
רבי יוסי לקולא או לחומרא קאמר לא גרסינן דהא מלתיה דרבי יהודה נמי מבעיא לן היכי אתמר וה"ג אבעיא להו היכי קאמר כל הסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת אפי' בתוך תחום שבת נמי או דלמא ה"ק כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת ואתא רבי יוסי למימר אפי' בתוך תחום שבת ודוקא דאית ליה פותחת אבל דלית ליה פותחת אפילו סמוך לעיר נמי לא תא שמע מדקתני רבי יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת ש"מ רבי יוסי תרתי לקולא קאמר והכי פי' היכי קאמר מתני' כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת מפתח שמשתמר והאי דלא תנא ליה בהדיא משום דקא סבר סתמן יש להן פותחת ואסתם קרפיפות אמרה למלתיה ואתא רבי יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת לא בעינן סמוך וממילא דאי לית ליה פותחת בעינן סמוך ואשתרי בהכי מדתלא שריותא בשאין סמוך בפותחת מכלל דסמוך בלא פותחת נמי שרי ומיקל בתרתי דרבי יהודה בעי תרוייהו ורבי יוסי סבר בחדא סגי באיזו שתהא שם:
או דלמא - כל שסמוך לעיר דקאמר ת"ק בהכי תלא טעמיה כיון דהוי סמוך בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה ואתא רבי יוסי למימר הטעם תלוי בפותחת בין סמוך בין רחוק והכי קאמר כל שנכנסים לו בפותחת הוא דמותר ואפילו הוא בתוך תחום שבת דלא מתלי טעמא בסמיכה כלל:
תרתי לקולא קאמר - כלומר מדרבי יוסי נשמע לרבי יהודה דלאו תרוייהו בעי ורבי יוסי בתרתי אקיל דמכשיר בסמוך בלא פותחת ובפותחת בלא סמוך דשמעינן לרבי יהודה דקאמר כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת וא"ל רבי יוסי כל

שיש לו פותחת אפי' הוא בתוך התחום ואי סמוך לא בעי פותחת דאי רבי יוסי בפותחת תלא טעמא דאפילו הוא סמוך בעי פותחת לא הוה ליה לסיומי ואפילו בתוך תחום שבת אלא הכי הוה ליה למימר רבי יוסי אומר כל שנכנסין לה בפותחת דכיון דהוה תני כל הוה משמע דצריך פותחת סמוך או רחוק למה לי דסיים ואפילו בתוך תחום שבת אלא לאשמועינן דלא בעי פותחת אלא למשרי שאין סמוך ורבי יהודה דלא בעי תרתי נמי מרישא דרבי יוסי שמע מינה מדנקט כל שנכנסין לה בפותחת כיון דכולהו פותחת אית להו הכי אבעי' ליה למתני רבי יוסי אומר אפילו בתוך תחום שבת:

מתני' אין מבקעין עצים לא מן הקורות כו' - לפי סוגיא של גמרא היא מתפרשת:

לא בקרדום - סתם קרדום עשוי כמין כלי אומנות שעושין בו אוכפות וסרגות שקורין איישי"ש ויש שעשוי כעין כלי האומן שקורין בירגוא"ה שראשו הקצר דומה לקרדומות שלנו וראשו השני דומה לכלי אומני אוכפות וסרגות הסוסים:

ולא במגרה - שיג"ה כעין סכין מלאה פגימות וממהר לקוץ בו עצים וכלי אומן הוא:

מגל - דולוייר"א או שרפ"א וכולן כלי אומן הן ונראה כעושה בו מלאכה לפיכך אסור:

אלא בקופיץ - סתם קופיץ הוא סכין של קצבים דומה לקרדומות שלנו שאינן כלי אומן ויש שעושין בו שני ראשין והשני דומה קצת לקרדום האוכפות כדשמעינן מיניה בגמרא ומיהו סתמיה לאו למלאכת אומן הוא:

דף לא:

גמ' והאמרת רישא אין מבקעין כלל - סברה דטעמא דמתני' לאו משום מוקצה תנא ברישא אין מבקעין עצים אלא משום מלאכה וטרחא והכי קאמר אין מבקעין עצים לא מן הקורות הנשברים מערב י"ט ועומדין להסק ולא מן הקורה כו' וזו ואין צריך לומר זו קתני והיינו דמותבי' והאמרת רישא אין מבקעין כלל והדר תני דבקופיץ שרי:

חסורי מחסרא כו' - וטעמא דרישא משום מוקצה:

סואר של קורות - המושכבות לארץ של בנין:

ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט - ואע"ג דהשתא להסקה קיימא בין השמשות לאו להכי קיימא:

תניא נמי הכי - כשמואל דטעמא דמתניתין משום מוקצה:

לא שנו אלא בנקבות שלו - בראש הרחב שקוצצין בו העץ לרחבו דדמי למלאכת אומן:

אבל בזכרות שלו - בראש הקצר שמבקעין בו עצים מותר:

פשיטא אלא בקופיץ תנן - וקופיץ כולה זכרות היא:

ואיכא דמתני לה - להא דרב חיננא אסיפא דמתניתין ובאתריה דהא דמתני לה להא דרב חיננא אסיפא היו עושין לקופיץ זכרות ונקבות כמו שעשוי כלי אומן שקורין בידגוא"ה:
פשיטא ולא בקרדום תנן - משום דכולו נקבות וממילא שמעינן דכי שרו קופיץ משום זכרות הוא דשריוה:
מהו דתימא - ה"מ דאסר קרדום לחודיה דכוליה נקבות ואינו עשוי לבקע אלא לכלי אומן אבל מי שיש לו שני ראשין אחד זכרות כקופיץ ואחד נקבות כקרדום אימא דמוכחא מלתא דלבקע הוא וכי היכי דהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי קמ"ל:
מתני' ונפחת - מאליו:
נוטל ממקום הפחת - ולא אמרי' מוקצין מחמת איסור הן דאין יכול לפחתו ביו"ט ואסח דעתו מינייהו דכיון דלא הוה פחיתתו איסורא דאורייתא כדמוקמינן לה באוירא דלבני לאו מוקצה נינהו כדאמר גבי טבל בשלהי פרקין (דף לד:) שהוא מוכן אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן:
אף פוחת לכתחלה - כדמפרש טעמא בגמרא:
גמ' באוירא דליבני - סדור של אבנים בלא טיט:
דאייתור מבנינא - שנשתיירו לו לאחר שגמר בנינו:
שרי לטלטלינהו - דמעתה לאו לבנין קיימי אלא למזגא עלייהו ותורת כלי עליהן:
שרגינהו - סדרן זו על זו גלי דעתיה שמקצן לבנין ואסור לטלטלינהו ומתני' נמי נתסר מדרבנן שהרי מטלטלן:
א"ר זירא ביו"ט - התיר ר"מ כיון דמדרבנן הוא דאסור ומשום שמחת יו"ט שרי שהרי מותר בו אוכל נפש אבל לא לשבת משום טלטול כרב נחמן:
חותמות - פרמדורי"ש:
חותמות שבקרקע - כגון דלתות פתחי בורות ומערה הסגורים בקשרי חבלים:
מתיר - את הקשר דהא לאו קשר של קיימא הוא שהרי להתיר תמיד הוא עשוי:
אבל לא מפקיע - החבל לסתור עבותו וגדילתו:
ולא חותך - דהא סתירה היא ויש סתירה בבנין של קרקע:
ושל כלים - כגון תיבה הנעולה ע"ו קשר חבל מתיר ומפקיע וחותך דאין סתירה בכלים:
מיתיבי חותמות שבקרקע כו' ביו"ט מתיר ומפקיע וחותך - אלמא חותמות הקשורים אין בהן משום סתירה מדאורייתא ובשבת מדרבנן הוא דאסור:

דף לב.

הוא דאמר כי האי תנא - שמואל דאמר לעיל דאפי' ביו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי בחותמות שבקרקע דאפילו ביו"ט אין מפקיע:

תרצת לך רישא - דמלתא דשמואל בחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא:

סיפא קשיא - דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחותך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך:

הא מני רבי נחמיה היא - כלומר לעולם מותר להפקיע ולחתוך דאין בהם משום סתירה ולהאי תנא גופיה אם יכול להפקיע ולנתק בידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר בערובין (דף לה.) אפילו תרווד ואפילו טלית אין ניטלין אלא לצורך תשמיש שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות ובהא לא סבירא ליה לשמואל כוותיה:

אי הכי - דרבי נחמיה היא:

שבות שבת - דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כבשל שבת:

מסיקין בכלים - דבני טלטול נמי נינהו ומטלטלן נמי להסיקן:

אין מסיקין בשברי כלים - שנשברו בי"ט דהשתא לא חזי לטלטול ואי משום דחזו להסקה אתמול לא להכי קיימי:

מסיקין בין בכלים כו' - דלית להו מוקצה:

אין מסיקין לא בכלים - דאין ניטלין אלא לצורך תשמישן וכ"ש בשברי כלים דנולד הוא והא רבי נחמיה היא ומציעתא ר"ש וקמייתא רבי יהודה וש"מ ביו"ט א"ר נחמיה דהא הסקה ביו"ט קאי:

תרי תנאי - חד אמר שני ליה שבות שבת משבות י"ט וחד אמר לא שני ליה:

מתני' אין פוחתין את הנר - ליטול אחד מן הביצים של יוצר ולתחוב אגרופו לתוכו לחקוק נר קרוייזי"ל בלעז מפני שעושה כלי:

ואין עושין פחמין - דאינהו נמי כלי נינהו לצורפי זהב ופתילה נמי כלי היא להדלקה שצריכה עשייה ותקון:

חותכן באור - בגמרא מפרש מאי שנא אור מסכין:

גמ' דפחיתת נר מנא הוא - קודם שצרפו בכבשן:

משנגמרה מלאכתן - חקיקתם:

משיצרפו - משיחזקם ע"י צירוף האור בכבשן מצרף בלשון חכמים מחזק ומקשה כלי חרס וכלי מתכות בדבר המחזקן בין (ביד) [במים] בין באור:

וממאי - דס"ל לר"מ בנר כשאר כלי חרס בשלמא שאר כלי חרס גדולים הם ואם אינן ראויין למים ולייין ולדבר לח מפני שממחן חזו מיהו לדבר יבש כגון פירות אבל נר קטן הוא וכי לא חזי למלתיה למאי חזי ומשני חזי לקבולי ביה פשיטי:

איכא דאמרי אמר רב יוסף - מתני' דקתני פחיתת הנר מנא הוא ר"א ברבי צדוק היא דאמר לפני חקיקה לאו מנא הוא אבל חקיקה משוי ליה מנא:

אלפסין חרניות - מפרש לקמן קערות של בני עיירות שאינן בני כרכים גדולים ואין מקפידין על כלים נאים ומשנפשטה הקערה של חרס אוכלין בה בשר ואין ממתינין עד שתתחקק ותצרף בכבשן:

טהורות באהל המת - דלגבי אהל המת בעינן תוך לכלי חרס דכתיב וכל כלי פתוח (במדבר י"ט:ט"ו) משמע דיש לו פתח וכן לכל טומאת מגע:

וטמאות במשא הזב - שהזב מטמא כלי חרס בהסט דנפקא לן בתורת כהנים מוכל כלי חרס אשר יגע בו הזב וגו' (ויקרא ט"ו:י"א) ודרשינן התם זה הסטו וכיון דמטמי ליה הסט מאבראי לא בעי תוך וקסבר ת"ק כלי נינהו הואיל ומשתמשין בהן כמות שהן הלכך מקבלין טומאה בדבר הראוי לטמאן:

ר"א אומר - אין להם שום טומאה דלאו כלי נינהו:

לפי שלא נגמרה מלאכתן - חקיקתן הא נחקקו מטמאות מדאפלוג באלפסין אלמא לר"א חקיקה משויא להו מנא:

דחזי לקבולי מידי - משנחקקו ומיהו קודם חקיקה לא דסופן ליחקק:

לאולייריו - מחמי חמין ומרחצאות ואע"ג דלצורך י"ט הן עושין:

מי שרי - להחם והלא גזרו על הרחיצה במסכת שבת (דף לח: ודף מ.) ואפילו הוחמו מבעוד יום וכל שכן להחם חמין לא הותר מעולם:

להזיע - מכניס הפחמים לתוכו ובני אדם נכנסין ומזיעין וקודם שגזרו על הזיעה נשנת משנה זו:

דף לב:

דקמתקן מנא - אחת היתה ועושה אותה שתים:

בפי שתי נרות - נותן שני ראשיה בתוך שתי נרות אם צריך להדליקן כאחת ומדליק באמצע דלא מוכח דלתקוני מנא מכוין אלא להדלקה בעלמא:

לעדויי חושכא - כשהיא נעשית בראשה פחם מעבירה:

לעדויי - להסיר:

חושכא - פחם המחשיך אורה:

נאמרו בפתילה - ביו"ט:
ממעכה ביד - תקון כלאחר יד הוא:
יורדי גיהנם הן - שאינן מרחמים לעשות צדקה:
עסקא - סחורה להשתכר למחצית שכר:
מזוני - שאל מהם מזונות מיזן נמי לא זינוהו:
ונתן לך רחמים - שתרחם על הבריות:
כאשר נשבע לאבותיך - מי שיש לו רחמים מזרעו של אבות:
בעדו - כנגדו כמו שכת בעדו (איוב א':י') כלומר חשך פרוס לפניו הכל עליו כחשך:
נכון בידו - מזומן אצלו:
מי שאין לו אלא חלוק אחד - אין יכול לכבסו וכנים מצערין אותו:
דמעיין במניה - מפלה את כליו מן הכנים:
מתני' אין שוברין את החרס - כשצולין דגים על האסכלא שקורין גראדיל"א בלע"ז חותכין קנים או קש שבלים או שוברין חרסים או חותכין נייר ושורין במים וסודרין הנייר על גב האסכלא מפני שהמתכת מתחמם ושורף את הדג:
מליח - דג:
ואין גורפין תנור וכירים - אם נפל לתוכו מן הטפל והטיח אין גורפין אותו דמתקן מנא הוא ואתיא כרבנן דאמרי מכשירי אוכל נפש אסירי:
מכבשין - משכיבין את האפר והעפר שיהא חלק משפילו ומשווהו שלא יגע בפת שמדובקים בדפנותיו וישרפו מכבשין פרימבר"א:
מקיפין - מקרבין זו אצל זו כמו (אין) מקיפין בריאה (חולין דף נ.) וכמו לתרום שלא מן המוקף (גיטין דף ל:). היינו סמוך וכמו מקפת וקורא לה שם (נדה דף עא:):
לשפות עליהם קדרה - והאור בין שתי החביות:
לשפות - להושיב כל הושבת קדרה על האור קרי שפיתה כשאין לו כלי ברזל שקורין טרפיי"ד או שאין לו כירה של חרס חלולה ואסר לה משום דדמי לבנין ומדרבנן משום דמתחזי כאהלא:
ואין סומכין קדרה בבקעת - קסבר לא נתנו עצים אלא להסקה לפיכך מוקצין הן אצל כל תשמיש:
וכן בדלת - השתא משמע וכן אין סומכין קדרה בדלת ובגמרא פריך עלה:
ואין מנהיגין את הבהמה במקל - ברשות הרבים השתא קס"ד משום דאין משתמשין בעצים שלא נעשו כלי מערב יום טוב דלא נתנו אלא להסקה:
גמ' ואם אי אפשר לו כו' מותר - כר"י:

אריחא - חצי לבינה ונתק מכותל התנור:
רפתא מעלייתא בעינא - כלומר גרפי התנור:
טוי לי אווזא - צלה לי אווז בתנור שתנוריהם היו קטנים ופיהן למעלה ותולה הצלי לתוכו וסותם פיו והוא נצלה:
ואזדהר מחרוכא - שלא יתחרך כלומר גרוף את התנור שלא יהא בו בשוליו דבר גבוה כמו אריח או אבן שהוסק בתנור שנוגע בצלי ושורפו:
דמר - רב אשי:
שרקין ליה תנורא - עבדי אדוני טחין סביבות כסוי פי התנור בטיט שלא יצא חומו כשהצלי בתוכו שהרוח קשה לצלי ותימה לן מלתא משום דגבול טיט תולדה דלישה הוא:
ארקתא דפרת סמכינן - על שפתו של פרת אנו נסמכים בדבר שאין אנו צריכים לגבל טיט ששפת פרת טיט מגובל הוא:
והוא דצייריה מאתמול - עשה בו סימן ונתקו לצד אחר:
וקטמא שרי - לגבלו ולטוח בו דלאו בר גבול הוא:
אבנים של בית הכסא - אבנים גדולות שמצדדין אותן להיות כמין מושב חלול ויושבין עליהם בשדות במקום המיוחד לבית הכסא:
דקא עביד אהלא - שיש לו גג אבל הכא ליכא גג:
אצטבא - כסא של בנין לבנים וטיט:
בנין עראי - שאינו להתקיים:
והכא - גבי בית הכסא משום כבוד הבריות לא גזור:
האי מדורתא - היסק גדול שעושין לפני שרים כדרך בנין עושין לו כתלים מד' רוחות וסודרין עצים למעלה ודומה לאהל:
מלמטה למעלה - לסדר העצים של כתלים תחלה לעשות עליהם הגג אסורין שדרך בנין הוא:
מלמעלה למטה - להתחיל תחלה מן הגג ואח"כ יסדרו תחתיו עצי הכתלים שרי:

דף לג.

וכן ביעתא - ביצים גסות הנתונות ע"פ כלי חלול כעין טרפי"ד או על האסכלא אין מושיבין את הכלי תחלה ואח"כ יסדר עליו אלא יאחזנו בידו ויושיב הביצה עליו ואח"כ יושיב הכלי על הגחלים שלא יעשנו כסדר בנין:

וכן קדרה - שמושיבין על ב' חביות לא יקיפנה תחלה ואח"כ יושיב הקדרה עליהם אלא העליונה יתלה באויר ויאחזנה בידו ויסדרו החביות תחתיה סביב:

וכן פוריא - מטות השרים שפורקין אותן ומחזירין לא יזקוף הכרעים תחלה לתת הארוכות בכרעים ואח"כ יפרוס העור למצע ששוכבין עליו אלא פורס העור תחלה ויאחזוהו בני אדם בידיהם ואח"כ יביאו הארוכות ויקשרו הרצועות של עור בהן ואח"כ יזקפו הכרעים ויתנו הארוכות לתוכן:

וכן חביתא - חביות שמסדרים באוצר ומושיבין אחת על גבי שתים:

בדלת ס"ד - ומי זה הסומך קדרה בדלת והלא תשבר:

אימא וכן הדלת - אין סומכין אותו בבקעת:

ור"ש מתיר - דלית ליה מוקצה:

בהא אפי' ר"ש מודה - כלומר הך פלוגתא לאו במוקצה היא ואפי' ר"ש מודה כת"ק דאסור ולא משום מוקצה אלא נראה כמוליכה ממקום למקום שהוא צריך להנהיגה הרבה כגון למכור בשוק:

חנגא - מחול ועל שם שבני אדם סובבים והולכים בשוק כעין סובבות במחולות קרי ליה חנגא:

חזרא - ענף עץ שהוא חד כקוץ וראוי לתקעו בצלי כמין שפוד ולצלות בו:

ר"נ אסר - ביו"ט משום דמוקצה נינהו לטלטל שלא עשאו לכלי מבעוד יום:

ברטיבא - שאינו ראוי לטלטלו אפילו להסקה דכ"ע לא פליגי דאסור:

מה לי לצלות בו - לתחבו לתוכו:

מה לי לצלות בגחלתו - הרי ראוי לטלטלו לעשותו גחלת וצולה בה:

והלכתא כו' - הך הלכתא אליבא דמאן דאית ליה מוקצה אקבע אבל אנן כר"ש ס"ל בין במוקצה בין בדבר שאינו מתכוין וכר' יהודה במכשירי אוכל נפש וכולהו שרו בין חזרא בין סמיכת קדרות והקפת חביות ומדורתא וקדרה וכל האמוראים שאסרו את אלו למעלה תלמידי דרב הוו ורב סבר לה כרבי יהודה במוקצה ואנן קיימא לן כרבי שמעון:

דרש רבא כו' - דכרבי יהודה ס"ל:

לדיר - דיר עצים:

אוד - עץ לעשות אוד לתנור פורגי"ן בלע"ז וטעמא משום דלא נתנו אלא להסיק אא"כ נעשה כלי מבעוד יום:

ואוד שנשבר - ביו"ט:

ושדי מעיה לשונרא - השלך בני מעים לחתול ולר' יהודה אסור לטלטלו ולתתו לחתול דמאתמול מוכן לאדם היה ולא לכלבים דקאמר אם לא היתה נבילה מע"ש אסורה:

כיון דמסרחי - אם יניחם לצורך מחר והיום לא היה צריך להם מאתמול דעתיה עלוייהו להשליכם לחתול:

מתני' נוטל אדם קיסם משלפניו - ממה שלפניו בבית:

לחצוץ בו שיניו - ליטול בשר החוצץ בין שניו בורגיי"ר בלע"ז ומשלפניו לאו דוקא דלר"א אף מן החצר נמי דקאמר כל מה שבחצר מוכן הוא ורישא לא אתא לאשמועינן אלא היתר טלטול עצים אף שלא להסקה דאפלוג רבנן בה כדלקמן בברייתא בגמרא והא דנקט משלפניו משום רבנן דפליגי דאפילו משלפניו להדליק אין לחצוץ לא:

מגבב - קסמין דקין וקשין מן החצר ומדליק בהן:

וחכ"א מגבב משלפניו ומדליק - אבל מן החצר לא הואיל ודקין הן וטורח לקוששן מאתמול לאו להכי קיימי ודקאמרת נוטל קיסם לחצוץ שניו (מאתמול) אנן אית לן דאף משלפניו לא יטול אלא להדליק דלא נתנו [אלא] להסקה ובתרתי פליגי:

ואין מוציאין את האור - משום דמוליד:

מן המים - נותנים מים בכלי זכוכית לבנה ונותנו בחמה כשהשמש חם מאד והזכוכית מוציאה שלהבת ומביאין נעורת ומגיעים בזכוכית והיא בוערת כך שמעתי בפיוט יוצר שיסד אחד מגאוני לומברדיא"ה:

מן העפר - קרקע קשה כשחופרים אותה מוציאה אור כעין גרגישתא שלנו ממקום מחפורת שלה:

רעפים - טייבלו"ש:

אין מלבנין - באור ובגמרא מפרש טעמא:

דף לג:

גמ' אוכלי בהמה - כגון קש ועלי קנים אין בהם משום תקון כלי ומותר לקטום ולתקן קש של שבלין בשבת לחצוץ שניו:

להניף - ווכטלייי"ר משום הבלא:

ומוללו - בין אצבעותיו להוציא ריחו:

ולא יקטמנו להריח בו - שיהא מקום הקטימה לח וריחו נודף גזירה דלא ליתי לקוטמו לחצוץ בו שניו דהתם כלי משוי ליה ואיכא איסורא דאורייתא:

פטור - דאינו לשם כלי:

חייב חטאת - בשבת ויש עצי בשמים שהן אוכלי בהמה ואפ"ה חייב:

א"ל - רב יהודה השתא פטור אבל אסור קא קשיא לי כלומר תשובה גדולה חזרת להשיבני אם מצאת ברייתא אומרת לחצוץ בו שניו פטור אבל אסור אף היא היתה

תשובה לדברי שאני אומר מותר לכתחלה וכל שכן שהבאת לי חיוב חטאת אבל אינה תשובה דכי תניא ההיא בעצי בשמים קשין שאינן ראויין למאכל בהמה:

קוטמו ומריח בו - ואפי' לכתחלה דהא אף לחצוץ בו שניו שרי אלא אורחא דמילתא נקט שאין דרך רכין לתקנן לחצוץ:

בקשין אמאי לא - להריח בו מי גזור רבנן כשאין מתכוין לכלי אטו מתכוין:

והתנן שובר אדם חבית - מגופה שיש בה גרוגרות ואוכל ובלבד שלא יתכוין ליפות השבירה להיות לה לפה שתהא עוד כלי:

הוה מפשח - אייבריי"ר בלע"ז כשמסעף בידו ענפים מעץ גדול כמו ויפשחני (איכה ג':י-י"א) עשה לי גדר בסעיפות בענפי עצי היער סביבות דרכי כדי שלא אצא כדרך שעושין בני היערים שקורין פלייש"ץ:

הוה מפשח - לן מן התלושין:

אלותא - מקלות גדולים כמו ולא באלה ולא ברומח במסכת שבת (דף סג.):

ואע"ג דחזיא לקתתא דנרגי וחציני - שהיא קשה וראוי לעשות ממנו בית יד לקרדום ולפסל שקורין דולוי"ר והוא היה שוברה להריח:

לא יטול אלא מן האבוס של בהמה - דדבר הראוי לאכילה מוכן לכל צורך אבל עצים הואיל ודרכן לדבר האסור כגון לעשות כלים לא התירו לטלטלן אלא להסקה:

שלא יקטמנו - אקיסם קאי:

אחד זה ואחד זה - אחד שבת ואחד יום טוב:

אינו אלא משום שבות - דקטימה תקון כלאחר יד הוא ולא תקון מעליא הוא אלא א"כ מחתכו וממחקו בסכין והשתא קא מהדר לתרוצי קושיא דלעיל הא דתני לעיל בקשין לא יקטמנו להריח ר' אליעזר דאמר בקוטם לכלי חייב חטאת הכא גבי קוטם להריח פטור אבל אסור גזירה שמא יקטמנו לכלי והא דרב יהודה דמפשח להריח כרבנן דאמרי בקוטם לכלי פטור אבל אסור הכא להריח מותר לכתחילה:

ולית ליה לרבי אליעזר כו' - והא הכא דכי מתכוין לעשות כלי איכא חיובא דאורייתא וכי לא מתכוין לא גזור רבנן לכתחילה:

כי תניא ההיא - דמותר:

במוסתקי - חבית שבורה שמדבקין שבריה בשרף של עץ שקורין שף שעושין הימנו זפת וקורין אותו ריישינ"א וריחו דומה לריח לבונה ובלשון ערבי קורין אותו מוסתק"י ומדבקין בו קערות חרס הנשברים כך אמר לי רבי שמואל המכונה חסיד מן ברבשט"א וכיון דרעועה היא ליכא למגזר בה שלא יתכוון לעשות כלי:

דף לד.

שצריך לבודקן - אם יוכלו לקבל לבונה הלכך ביו"ט לא דלמא פקעי ואשתכח דטרח שלא לצורך:

ואמרי לה שצריך לחסמן - להקשותם בהסק ראשון הם מתחזקין ומתקשים הלכך אע"ג דלצורך יו"ט נמי הוא דהא צולין עליהם מיהו כיון דבהסק זה נעשה כלי אסור:

תנן התם - באלו טרפות:

דרסה וטרפה בכותל - אדם שדרס על העוף או שזרקו וחבטו בכותל:

או שרצצתה בהמה ומפרכס' - ואינה יכולה לעמוד:

ושהתה מעת לעת - יום א' שלם ושחטה כשרה:

ה"ג א"ר אלעזר בר' ינאי משום ר"א בן אנטיגנוס צריכה בדיקה - כי שהתה מעת לעת נמי צריכה בדיקה לאחר שחיטה שמא נשתברו רוב צלעותיה או נשברה השדרה ונפסק החוט שלה או אחד משאר מיני טרפות ושהייה דמעת לעת אצטריך דאי לא שהתה אע"פ שבדקה ולא מצא סימן טרפות טרפה שזו היא אחת משמנה עשרה טרפות ונקרא רסוקי אבריה שאבריה מתפרקין כולן ואע"פ שאין רושם ניכר בה וזהו סימנה אם שהתה מעת לעת בידוע שלא נתרסקו אבריה דקים להו לרבנן מסיני דרסוק אבריה אינה חיה מעת לעת אבל שאר מיני טרפה חיה כל שנים עשר חדש:

מהו לשחטה ביו"ט - מי חיישינן הואיל וצריכה בדיקה ואיתיליד בה רעותא:

מי מחזקינן רעותא - בגוה משום חשש איסור מלאכה ביו"ט דלמא משתכח טרפה ונמצא שוחטה שלא לצורך בשלמא שאר בהמות אע"ג דמחמרינן אנפשין ובדקינן מיהו סמכינן ארובא ורוב בהמות אינן טרפות הכא מאי:

ביו"ט - כלומר משום חומר מלאכה ביו"ט:

מפני שצריך לבדקן - וחיישינן דלמא פקעי אלמא מחזקינן רעותא משום חומר יו"ט שלא ללבנן:

מפני שצריך לחסמן - ולא משום חשש פקיעה אלא דודאי משוי ליה מנע בהסק זה:

שופת את הקדרה - מושיבה רקנית על האור:

מגיס - מנער בכף שקורין קומיבר"א:

כולן חייבין - מביא את האור משום מבעיר את הגחלת דכשהוא מוליכה היא מתלבנה מרוח הליכתו ומביא את העצים לאור משום מבעיר שופת קדרה לקמיה מפרש מאי עביד נותן מים ותבלין ומגיס משום מבשל שאף הוא אב מלאכה:

דאייתי אור מעיקר' - כולהו עבדי מעשה כדפרישי':

דאייתי אור לבסוף - איהו הוא דעבד והנך לא עבדי מידי:
בקדירה חדשה עסקינן - שנותנין אותה רקנית על האור לחסמה:
ומשום לבון רעפים נגעו בה - משום הך גזירה גופה שאסרו ללבן רעפים נגעו גם בזו:
חדשים - וכ"ש ישנים:
הרי הן ככל הכלים הנטלין - בשבת בחצר דחזו למיתב בגווייהו מידי:
אין סכין אותן שמן - להחליקן ולצחצחן:
טשין - שפין:
ואין מפיגין אותן - לאחר הסקן אין מפיגין הסקן בצונן לחסמן שמתקשין ע"י הצונן וכולהו משום דמתקן מנא:
ואם - להפיגה בשביל לאפות שהוסקו הרבה וחושש שלא תשרף הפת מותר:
מולגין - ברותחין:
אין טופלין אותן - בסיד להסיר שערן דהוי דרך העבדנין:
ואין גוזזין אותן במספרים - דמחזי כצריך לשער:
ואין גוזזין הירק - התלוש שיש בו ראשי עלין נרקבין וכמושין אין גוזזין אותן בתספורת שלו שגוזזין בה מן המחובר דמאן דחזי סבר שלקטן היום:
קונדס ועכביות - מיני ירקות הן שיש טורח בתקונן:
פורני - הן תנורים שלנו הגדולים ופיהם בצדם ולא חיישינן לטרחא אם יש לו אוכלין הרבה דלא סגי ליה בתנור:
שמא תפחת - ע"י שחדשה היא ונמצא טורח שלא לצורך:
אין נופחין במפוח - דמחזי כאומן עושה מלאכה:
ואין מתקנין את השפוד - ודלא כר' יהודה אי נמי בנרצם מערב י"ט ודברי הכל:
אין מפצעין את הקנה - לתת קרומיותיו תחת המליח על האסכלא שעושה כלי דכל מידי דעביד להשתמש בו הוי תקון כלי:
ואין חוששין שמא תקרע - ואפי' נקרעת לא אכפת לן דאין זה קורע על מנת לתפור:
מתני' ועוד אמר ר' אליעזר - משום דתנא אחת לקולא גבי מוקצה והדר אמר אחריתי קאמר ועוד וקשיא לי בגוה והא אפסקוה רבנן במילי טובא באין מוציאין את האור והנך דבהדיה והיינו מלתא אחריתי דלאו מלתיה ואמאי לא אותביניה בעירובין (דף כג.) גבי ועוד דר' יהודה בן בבא דאותביה מר"א דסוכה ושנינן לא אפסקוה אלא במלתיה ואלו אותבינה מהא לא הוה ליה לשנויי הכי ואומר אני שגרסת המשנה שלא כסדר:
עומד אדם על המוקצה - הצריך הזמנה והזמנה מועלת לו כגון אחזי ולא אחזי דאמר באין צדין (לעיל דף כו:):

דף לד:

ערב שבת בשביעית - שאין מעשר נוהג בה ואין מחוסר אלא הזמנה וה"ה במעושר ובשאר שני שבוע אלא אורחא דמלתא נקט דסתם מוקצה לאו מעושר הוא דגרוגרות וצמוקים הן סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה:

ואומר מכאן אני נוטל למחר - וסגי בהכי דיש ברירה:

עד שירשום - בסימן דאין ברירה:

גמ' תינוקות שטמנו תאנים - בשדה או בגנה לאכילת שבת ושכחו ולא עשרו כו' לא יאכלו ואף על גב דקי"ל אין הטבל מתחייב במעשר לאוכלו אכילת עראי עד שיראה פני הבית או פני החצר בב"מ בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פח.) אכילת שבת חשובה ועראי שלה הרי הוא קבע והרי הוטמנו לאכילת שבת והוקבעו והאי דנקט תינוקות רבותא היא דאשמעינן דיש להם מחשבה ע"י מעשה המוכיח כדאמרינן בהכל שוחטין (חולין דף יג.) ותאנים דבר שנגמרה מלאכתן הוא אא"כ חשב עליהן לקציעות או לגרוגרות ושמעינן מינה בדבר שנגמרה מלאכתו שבת קובעת למעשר בלא ראיית פני הבית ובדבר שלא נגמרה מלאכתו לא שמעינן אי קבעה אי לא קבעה:

ותנן המעביר תאנים - השוטח תאנים בחצרו:

לקצות - ליבשן לעשות מהן קציעות ולאחר שנעשו קציעות דורסן בעגול:

בניו ובני ביתו אוכלין מהן עראי ופטורין - מלעשר דאין חצר קובעת בראיית פנים אלא בדבר שנגמרה מלאכתו ומבעיא ליה לרבא שבת מי הוה כחצר או עדיפא מיניה:

מהו שתקבע מוקצה למעשר - מוקצה היינו לא נגמרה מלאכתו:

בדבר שלא נגמרה מלאכתו - לישנא יתירא הוא והוא פי' של מוקצה ונכתב בספרים:

כיון דכתיב וקראת לשבת עונג - כיון דאקרי אכילה דידיה עונג קבעה שאין בה עוד שם עראי אלא שם קבע:

שבת קובעת - אם יחדה לשבת אסורה אף למוצאי שבת ואם לא יחדה לשבת בשבת אסור לכל שאכילתה לעולם קבע היא קרויה אבל למוצאי שבת מותר כדלקמן:

על המוקצה - וסתמיה לא נגמרה מלאכתו עד עתה:

שביעית - לאו בר עשורי היא נפקא לן במכילתי' מואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה (שמות כ"ג:י"א) מה חיה אוכלת שלא במעושר אף אדם אוכל שלא במעושר:

הכי נמי דאסיר - לאכול למחר משום מעשר:

מאי טעמא - בשאר שני שבוע לא הא בשאר שני שביעית לא קבע למעשר בלא ראיית פני הבית ואפי' בבית אינו נקבע אלא בכניסתו דרך שערים כדאמרינן בהשוכר את

הפועלים (ב"מ דף פח.) וזה כשנכנס לא נקבע דהא לא נגמרה מלאכתו ואמר לעיל דאין חצר קובעת אלא בדנגמר ובית וחצר שוין כדאמרי' התם בהשוכר ואמאי נקט מתניתין שביעית למיסר שאר שנים לאו משום קביעות דשבת:

שאני התם כו' - דאיהו אחשבה בדבורו שקראה אכילה:

אי הכי - דטעמיה משום דבוריה הוא:

מאי אריא שבת - מאי אריא דאשמעינן הך בשבת לשמעינן בחול ובסדר זרעים והכא ליפלגו בהכנה דגוזלות כדאפלגו ב"ש וב"ה בברירה:

הא קמ"ל דטבל מוכן הוא כו' - להכי נקט גבי שבת לאשמועינן מלתא אחריתי אגב אורחיה דאצטריך לאפלוגי בהכנה תנא נמי הא בהדיה דבשאר שני שבוע אינו אסור משהזמינן אלא משום מעשר בלבד אבל הכנה איתא שאם בא אדם אחד ועבר ותקנו מתוקן ומותר לאכול ולא אמרינן לא מהניא ליה הזמנה כל זמן שלא נתקן דהא מוקצה מחמת אסור טבל הוא ואסחיה מדעתיה קמ"ל כיון דהגבהת תרומה ומעשר מדאורייתא בשבת שרי אין זה מוקצה מחמת איסור והכי שמעינן ליה ממתניתין מדקתני עומד אדם על המוקצה לכתחלה בשביעית ולא מצי למידק מינה איסור בשאר שני שבוע אלא הכי קאמר הא בשאר שני שבוע לא יעמוד ויאמר כן דקבע ליה בדבוריה ומחייב במעשר ולמחר אכיל ליה בטבליה דאי ס"ל לתנא דאיסור מוקצה נמי לא פקע מיניה הכי הוה ליה למתני העומד על המוקצה ערב שבת בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר הרי זה מן המוכן ודייקינן מיניה הא בשאר שני שבוע אינו מוכן אי נמי עומד אדם על המוקצה ע"ש בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר והרי זה מן המוכן ודייקינן מינה הא בשאר שני שבוע אינו מוכן אבל השתא לא שמעינן מדיוקא דנתסר משום מוקצה אלא משום מעשר:

דף לה.

והלא מותרו חוזר - היכי מצית למימר דקביעותא משום דבורא הוא והלא אפי' נוטל הרבה מן הטבל בחול ונותן לפניו דמחזי דקביע ליה באכילה מרובה אם דבר הראוי להחזיר המותר אחר אכילתו למקום שנטלו משם הא שמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר לא קבע בנטילה קמייתא וכל שכן בדבורא בלא מעשה לא מקבע:

מעטן - כלי גדול שצוברין בו את הזיתים כדי שיתחממו ויתבשל שמנן בתוכן ויהא נוח להוציאו בבית הבד:

טובל אחת אחת במלח ואוכל - בלא מעשר ולא אמרינן טבולן במלח משוי ליה קבע הואיל ואחת אחת אוכלן מיד:

מן המעטן טהור חייב - לעשר שאין ראוי להחזיר מותרו כדמוקי לה לקמיה בגברא טמא שנטמא במגעו וכשמחזירן מתערבין הטמאים עם הטהורים ומטמא השמן וכיון דאין ראוי להחזיר מותרן ודאי כי שקלינהו מעיקרא אדעתא למיכל לכולהו שקלינהו ושוייה אכילת קבע:

מן המעטן טמא פטור - מפני שראוי להחזיר המותר וכי שקלינהו מעיקרא ברישא אדעתא למיכל פורתא ואהדורי מותר שקל:

מאי שנא רישא - דאין יכול להחזיר משום דמעטן טהור והא אפשר להיות גם אם האדם טהור:

וא"ר אבהו - כולה בגברא טמא מתוקמא רישא דמעטן טהור לא מצי למהדר וא"ת הרי נטמאו זיתי המעטן כשנטל מהן לא טמא אלא מקום מגעו ויכול לסלקן משם:

ה"ג רישא במעטן טהור וגברא טמא דלא מצי למהדר סיפא בגברא טמא ומעטן טמא דמצי למהדר:

ומשנינן מתניתין נמי - דקבע בדבוריה במוקצה טהור וגברא טמא עסקינן דלא מצי למהדר מותרו:

ופרכינן והלא מוחזרין ועומדין - והלא לא נטלן אלא דבורא בעלמא הוא וכיון דכי נטלן ואפשר בחזרה מהניא ליה חזרה ולא מקבע כי לא אפשר בחזרה נמי ולא נטלן אלא דבורא בעלמא אין לך חזרה כזו דאפילו משקל נמי לא שקלינהו:

ה"ג אלא אמר רב שימי בר אשי כו' - אלא לעולם שבת הוא דקבעה במתני' וכי מסלקת ליה למר זוטרא מסייעתיה דלא לסייעי' לאבוה ממתני' הכי תסלקיה:

ר"א קא אמרת - מיניה מייתית סייעתא דשבת קבעה אף בשלא נגמרה מלאכתן:

ר"א לטעמיה דאמר תרומה קובעת - דבר שלא נגמרה מלאכתו שאם הגביה תרומתו נאסר לאכילת עראי עד שיפריש שאר מעשרות:

וכ"ש שבת - דחשיבא אכילתה אבל רבנן אימא לך כי היכי דפליגי בתרומה פליגי בשבת:

ת"ש מסיפא - דלא אפלוג רבנן עליה אלא לענין ברירה אבל מודו ליה דדוקא ע"ש בשביעית הא בשאר שני שבוע אסור משום מעשר:

דטבל מוכן הוא כו' - כדפרי' והכא לא מצי למפרך והרי מותרו חוזר כדפריך לעיל אליבא דר"א משום דרבנן שמעינן להו דאפילו מותרו חוזר דחיילא עליה קביעותא הלכך איכא למתלי טעמייהו דרבנן במתני' נמי משום דאיהו קבעיה ולא משום שבת:

ורמינהי - דר"א אדרבי אליעזר:

היה אוכל באשכול - וסתם אשכול לאו גמר מלאכה היא דסתם ענבים לדריכה קיימי:
ונכנס מגנה - שלקטם משם ובא לו לחצר:
ר"א אומר יגמור - אם רצה לגמור בחצר ויגמור אכילתו דאין חצר קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו:
רבי יהושע אומר לא יגמור - קסבר חצר קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו:
הכי גרסינן חשכה לילי שבת רבי אליעזר אומר יגמור - אם רצה לגמור כי היכי דאמר בחצר אמר בשבת יגמור אכילתו דאין שבת קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו ומתניתין אוקימנא טעמא דר"א דבשאר שני שבוע לא משום דשבת קבעה דמשום דבוריה לא מצינא למימר דהא לרבי אליעזר מותרו חוזר:
הכי גרסינן רבי נתן אומר לא כשאמר רבי אליעזר יגמור בחצר יגמור אלא יצא חוץ לחצר ויגמור ולא כשאמר יגמור בשבת יגמור אלא ימתין כו' - ותרוייהו אדרבי אליעזר קאי דאית ליה לרבי אליעזר שבת קבעה ומיהו למוצאי שבת יגמור דלא דמיא לתינוקות שטמנו תאנים דתנן בהו לעיל למוצאי שבת לא יאכלו דהתם לאכילת שבת יחדום הלכך קבעה עלייהו אבל זו לא יחדה לשבת יש ספרים שהיא כתובה בהם בשבוש וכן גרסינן לה במשנה דמסכת מעשרות דרבי נתן בתוספתא דמעשרות הכי איתמר:
ואחד מקח - אם מכרן לחבירו קודם גמר מלאכה לא אמרינן אחשבינהו בהכי ואצטריכא ליה לרבי יוחנן לאשמועינן משום דאיכא למאן דאמר קבעה כדלקמן:
שבת - איצטריך לרבי יוחנן למימר:
לאפוקי מדהלל - דלית הלכתא כותיה אלא כרבנן דפליגי עליה:
הלל לעצמו - הלל לבדו אוסר משמע דכל דורו חלוקין עליו:

דף לה:

חצר - אצטריך לאשמועינן לאפוקי מהאי תנא דקתני ר' יעקב מחייב דלית הלכתא כוותיה אלא כרבי יוסי ברבי יהודה דפוטר:
ה"ג מקח כדתנן הלוקח תאנים כו' - אצטריך לאשמועינן דהלכתא כי הך ולא כאידך מתני' דפליגי עליה לקמיה:
הלוקח תאנים מעם הארץ במקום שרוב בני אדם דורסין - שרוב בני המקום עושין תאניהם קציעות ודורסים אותם בעגולים הוו להו סתם תאנים דבר שלא נגמרה מלאכתו:
אוכל מהן עראי - דאין מקח קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו וכולהו כשלא ראו פני הבית קא מיירו:

ומעשרן דמאי - כשבא לעשרן מעשרן דמאי כדין כל הלוקחים מעם הארץ שאין צריך להפריש תרומה דלא חשידי עלה ולא אמרינן הני ודאי לא מעשרי דקודם גמר מלאכה לא עשרינהו עם הארץ דקסבר האי תנא יש שמעשרין קודם גמר מלאכה ומדה הנוהגת היא ותלינן ביה לקולא:

רוב עמי הארץ מעשרין הן - מדאזלינן לקולא דקאמר מעשרן דמאי וחומרא בעלמא היא דאחמור לאפרושי מספיקא שאר מעשרות שנחשדו עליהן:

ולאפוקי מהא דתנן - אדרבי יוחנן קאי רבי יוחנן דאמר לעיל מקח אינו קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו אתא לאשמועינן דהלכתא כי הא דאמרי' לעיל ולאפוקי מהך:

המחליף - היינו מקח:

לקצות - דהיינו לא נגמר:

חייב - דמקח קבע אפילו בשלא נגמר:

לאכול חייב - זה שדעתו לאכול חייב דלדידיה גמר מלאכה הוא:

מתני' משילין פירות דרך ארובה - מי שיש לו חטין ושעורין שטוחין על גגו להתיבש וראה גשמים ממשמשין ובאין התירו לו לטרוח ולהשליך דרך ארובה שבגג והן נופלין לארץ דליכא טרחא יתירא ודוקא ארובה דכל ארובה מלמעלה למטה היא בתקרת הגג אבל חלון כגון גג שמוקף מחיצה וחלון בכותל וצריך להגביהו עד החלון ולהשליכו לא טרחינן כדלקמן:

ומכסין את הפירות - ולא אמרינן טורח שלא לצורך יום טוב הוא דשרו ליה רבנן משום הפסד ממון:

דלף - גשמים הנוטפים מן הגג:

וכן כדי יין - נמי מכסינן מפני הדלף:

תחת הדלף - לקבלו בתוכו מפני טנוף הבית:

גמ' לא משתבש - דכולהו לשון השפלה נינהו:

כי ישל זיתך - אילן זית יפיל את פירותיו ולא יגיעו לבשול:

הכסול והשחול - מומין בבכור משום שרוע שאחד מאבריו גדול מחבירו:

שנשמטה ירכו - אלמא לשון השפלה הוא:

שאחד מירכותיו גבוהה - מקום חבורה בכסלים והוא בוקא דאטמא גבוה למעלה מן הכסלים וקרוב לגג האליה יותר מחבירו:

אדמה - גלייש"א:

מאן דתני - כלומר אי הוה תנא דתני הכי לא משתבש:

השחור - תער על שם שמשחיר את השער אלמא לשון השפלה הוא:

והזוג של מספרים - יש להן שני סכינין להכי מקרו זוג ויש להן חליות ופורקין אותן זה מזה:
אע"פ שנחלקו - מקבלין טומאה שראוין למלאכה כל אחד לעצמו:
שנשרו - נפלו במים:
מהלך בהן - והן מתנגבין והולכין ואינו חושש שיחשדוהו שכבסן:
עד כמה - יהא בהן דלא אמרינן טרחא יתרא הוא:
מפני האורחים - שזימן לאכול ואין מקום להסב:
בטול בית המדרש - שאין לתלמידים מקום לישב:
ודלמא - התם הוא דשרינן כולי האי דאיכא בטול בית המדרש והוא הדין לכבוד אורחים אבל משום הפסד ממון לא שרו רבנן כולי האי:
אי נמי לאידך גיסא - יש לתת טעם לצד אחר שיתירו כאן יותר משם:

דף לו.

התם תנן כו' - כלומר ועוד שאלה אחרת:
שלא יגמור את האוצר - אם לא היו שם אלא ארבע או חמש קופות שהתירו לו במקום שיש יותר כאן לא התירו לפנותן כולן ולגלות את הרצפה דלמא הוי בה גומא ומשוה לה:
והכא תנן - כלומר ועוד יש לשאול:
באותו הגג - שהארובה בגג שהפירות בו:
אין מטלטלין - בפירות שבגג שבא להשילן מפני הגשמים קא מיירי ואפילו בגגותיהן של שני בתים ששוין שאין זה גבוה מזה שיהא שם טורח עלייה וירידה:
בחלונות - כגון אם מוקף מחיצה ואין בו ארובה אבל יש חלון במחיצה לחצר או לבית לא ישלשלם בשקין דרך החלון בחבל מפני שיש טורח להעלות מן הגג לחלון ומשם לארץ:
סולמות - כל מדרגה קרי סולם ואף הכבשים שלנו:
ואפילו אוירא דלבני - לבנים הסדורים ומוקצים לבנין וגשמים נוטפים ומתירא שלא ימוחו מותר לטלטל כלים לצרכן ולכסותן ולא אמרינן הואיל והן עצמן אין נטלין אף הכלי לא ינטל לצרכן:
ור' יצחק אמר - דוקא פירות הראוין לטלטול הוא דשרו רבנן לטלטל כלים לצרכן אבל מידי דלאו בר טלטול אין כלי ניטל לצרכו:
אלא לדבר הניטל - לצורך דבר הניטל:

ואיידי דתנא רישא - פירות הראוין דעל כרחך בדחזי לטלטול אצטריך למנקט שהרי מטלטל הן עצמן ומשילן נקט נמי לענין כסוי פירות הראוין ומיהו סיפא לאו דוקא והוא הדין ללבני:

תנן וכן כדי יין - מכדי בהני לא איירי לעיל וכיון דתנן הכא ובא לאשמועינן דברים אחרים לבד פירות היה לו להשמיענו לבנים וכ"ש אלו:

הכי גרסינן הכא במאי עסקינן בדטיבלא - כלומר לא בא להשמיעך כי אם כיוצא בלבנים (וכדברך) דהנך כדי יין דקא מוסיף ותני בדטיבלא עסקינן שאסורים בטלטול דאשמועינן ברישא פירות הראוין דומיא דמשילין והדר נקט להנך לאשמועינן אף שאין ראוין:

הפסד מועט - גשמים הנוטפין על יין הפסד מועט הוא עד שתחשך ויסלקם אבל הפירות מרקיבין:

נותנין כלי תחת הדלף - הרי שהכלי ניטל לקבל בו מוקצה כי האי דלא חזי למידי:

בדלף הראוי - שהן צלולין וראוין לבהמה:

על גבי אבנים - שנגובין לבנין וכשהן מתלחלחין צריך לחזור ולנגבן שאינן מקבלות את הטיט יפה והבנין שוהה ליבש:

מקורזלות - אגוד"ש:

לבית הכסא - לקנח:

שתי חלות - של צפיחית מניחין בכוורת כשרודין אותה ומהן פרנסה לדבורים כל ימות הגשמים אותן שתי חלות מותר לכסות כל דבש הכוורת עשוי עליות עליות של חלות:

מוקצות נינהו - לדבורים:

דחשב עלייהו - לאדם:

אדתני ובלבד שלא יתכוין לצוד - משמע דלא ימצא לחלק את דבריו ולאסור עד שדלג מאיסור טלטול לאיסור צידה:

לפלוג ולתני בדידה - באיסור טלטול גופיה יכול לחלק את דבריו ולמצוא צד איסור לדבר בדלא חשב עלייהו לא יטלטל המחצלת לצרכם:

הכי קאמר אף על פי שחשב עליהם כו' - אף בשחשב בא ללמדך שיש צד איסור במתכוין לצוד ואף על גב דעיקר להצלה מפני הגשמים מכוון:

במאי אוקימתא כרבי יהודה - כלומר מדהוה לך לתרוצי אריש הא מני ר' שמעון דלית ליה מוקצה ומהדרת אשנויי דחיקי למימר משום שתי החלות כרבי יהודה בעית לאוקמא משום דרבי יצחק דמותבינן ליה הנך תיובתא אית ליה מוקצה כר' יהודה:

ובלבד שלא יתכוין לצוד - ואף על פי שהוא צדן:

דאית ביה כוי - חלונות יש בדפנותיה ואף על פי שמכסה את פיה אינן נצודין אם לא יכסה גם את החלונות ולא תימא ובלבד שלא יתכוין אלא בלבד שלא יעשנה מצודה שלא יסתום החלונות:

דף לו:

פשיטא - כיון דאית ליה לרבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור למה ליה למיתני ובלבד שלא יעשה מצודה דהא צידה אב מלאכה היא:

מהו דתימא דבר שבמינו נצוד - שדרך לצוד את בני מינו כגון חיה ועוף אסור אבל האי דאין במינו נצוד שרי קמ"ל:

רב אשי אמר - לעולם כדשנינן מעיקרא דאיכא דבש למאכל אדם ודקשיא לך בימות הגשמים מי איכא דבש לא קשיא דמי קתני ימות החמה וימות הגשמים:

שופך - לחוץ:

ושונה - יחזירנו למקומו תחת הדלף:

ואינו נמנע - מלשנות כל היום אם צריך לכך:

בי רחיא דאביי דלוף - הדלף היה נופל על הרחים שלו והיו עשוין בטיט ונמוחים מפני הגשמים ולא היה מספיק לכלים הצריכים לתת תחת הדלף:

זיל עייליה לפוריך להתם - לבית שהוא שם דלהוי כגרף של רעי שיהו מאוסים הרחים לך להיות לפני מטתך ואתה מותר לטלטלן ולהוציאן לחוץ כדאמר לקמן דגרף של רעי מותר להוציאו לאשפה:

וכי עושין גרף של רעי לכתחלה - וכי מותר לגרום שיהא הדבר מאוס לו כדי שיוציאנו:

תיתי לי דעברי אדמר - תבואני זאת בשכרי שעברתי על דברי רבי:

גרף ועביט כלי חרס הן אלא של רעי קרוי גרף ושל מימי רגלים קרוי עביט:

נותן בו מים ומחזירו - דמוקצין מחמת מאוס הן ואי לאו אגב מיא לא מצי לטלטלינהו ולהוציאו הוא דשרו ליה משום כבודו:

סבור מינה - מדשמואל היו סבורים התלמידים דדוקא גרף נקט דאגב מנא שרי לטלטל את הרעי אבל בפני עצמו ליטול את הרעי או דבר מאוס ממש בידו ויוציאנו לא שרו ליה:

באספרמקי - בשמים:

בצוציתה - בזנבה:

מתני' כל שחייב עליו - מדברי סופרים שלא לעשותו בשבת משום שבות או משום רשות שיש בו קצת מצוה אבל לא מצוה גדולה וקרוב הוא להיות דבר הרשות ויש בו איסור מדברי סופרים:

או משום מצוה - או שיש בו מצוה ממש ואסרוהו חכמים לעשות בשבת:
חייבין עליו - שלא לעשותו ביו"ט:
ואלו הן - דברים שאסורין משום שבות שהטילו עליו חכמים לשבות מהן ואין בעשייתן שום מצוה:
לא עולין באילן כו' - כולהו מפרש בגמרא אמאי גזור בהו רבנן:
אין מטפחין - ביד:
ואין מספקין - על ירך:
ואין מרקדין - ברגל וכולן לשמחה ולשיר ובגמרא מפרש גזרה שמא יתקן כנגדן כלי שיר דקא עביד מנא:
ואלו הן משום רשות - כלומר שהיה לנו להתירן משום שהן קרובין למצוה ואסרום חכמים האי דקרו ליה רשות משום הנך דבעי למתני בסיפא דהוו מצוה גמורה ולגביהן קרי להנך מציעי רשות ולהנך קמאי קרי שבות דאיסור שבות גמור יש בהן לפי שאין בהן צד לסלק גזירות חכמים מעליהן שאין בהן לחלוחית מצוה:
לא דנין - דין:
ולא מקדשין - אשה ובגמרא מפרש אמאי קרי ליה רשות (ומאי טעמא גזור עלייהו):
ולא מקדישין - הקדשות:
מעריכין - ערכך עלי ונותן כפי שנים כמו שכתוב בפרשת ערכין (ויקרא כז):
ולא מחרימין - הרי בהמה זו חרם וסתם חרמים לבדק הבית:
גמ' שמא יעלה ויתלוש - דהוי אסורא מדאורייתא דהיינו קוצר שתולש מן המחובר:
שמא יצא חוץ לתחום - מתוך שאינו מהלך ברגליו אינו רואה סימני התחומין:
שמע מינה תחומין מדאורייתא - מדגזור רכיבה אטו תחומין דאי מדרבנן לא הוו אסרי מלתא אחריתא משום דידיה:
שמא יחתוך זמורה - להכותה והוי קוצר מן המחובר:
חבית של שייטין - כלי של גומא שאורגין אותו ועושין כמין חבית ארוכה ולמדין בו לשוט:
הא מצוה קא עביד - ואמאי קרי ליה רשות:
ולא מקדשין הא מצוה קא עביד - שנושא אשה לפרות ולרבות ואמאי קא קרי ליה רשות:

דף לז.

דאית ליה אשה ובנים - שני זכרים לב"ש או זכר ונקבה לב"ה ותו לא מיפקד כולי האי כדאמרינן ביבמות (דף סא:) ומיהא קצת מצוה איכא כדאמר בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך (קהלת י"א:ו'):

מצוה בגדול - האחים ליבם ונפקא לן מוהיה הבכור (דברים כה):

שמא יכתוב - פסק דין לדינין ושטר אירוסין לקדושין ושטר חליצה לחולצת וכתובה ליבמה:

משום מקח וממכר - דלמקח וממכר דמו שמוציא מרשותו לרשות הקדש ומקח וממכר אסור מן המקרא דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר (ישעיהו נח) אי נמי מקח וממכר אתי לידי כתיבה שטרי מכירה וא"ת הויא לה גזרה לגזרה כולה חדא גזרה היא:

תני רב יוסף אפי' ליתנם לכהן בו ביום - דאיכא למימר לאו מוכחא מלתא היא דלתקוני טבלא מכוין דאין ידוע שיהא הוא צריך לשיריים ורואים שמוליך תרומה לכהן ומחזי דכולה מלתא משום שמחת יו"ט דכהן שצריך לה הוא אפ"ה אסור:

והני משום רשות איכא משום שבות ליכא - אאמצעיתא קאי דקאמר אלו הן משום רשות וכי אין בהן משום שבות והלא אסרום כדאמרינן כל שחייבין עליו אלמא כלהו לאסורא והני בתראי משום מצוה איכא בעשייתו ומשום שבות ליכא לאסרה בשבת בתמיה והלא אסרום והיכי פלגינהו תנא דמתני' דבקמאי אדכר שבות ובאמצעי ובתראי לא אדכר שבות:

ה"ק לא מבעיא כו' - כלומר כולם משום שבות יש בהן והראשונים איסור יש בהן ואין בהן לחלוח מצוה והאמצעיים יש בהן שבות ואע"פ שיש בהן קצת מצוה והאחרונים מצוה גמורה הן ואעפ"כ גזרו עליהן שבות ולא זו אף זו קתני לא תימא קמאי הוא דאסירי דה"ל שבות גרידתא כלומר שעבר על השבות דאין עם עבירה זו שמץ מצוה אלא אפי' מצעי דה"ל שבות דאיכא רשות קרבות מצוה גבה נמי אסור:

משילין פירות כו' - אלמא גזרו שבות על שבת שלא גזרו ביו"ט:

הא ר' אליעזר - סיפא דקתני אין בין יו"ט לשבת דכל שבות דגזרו על שבת גזרו על יו"ט ואפי' בהפסד ממון ר"א היא שלא התיר להעלות אותו ואת בנו מפני הפסד ממון ורישא דקתני משילין ביו"ט מפני הפסד ממון ר' יהושע היא:

אותו ואת בנו - שאינן מותרין לשחוט שניהן היום:

דאפשר לאערומי - דלא מוכחא מילתא דלהצלת ממונו מכוין דהרואה אומר הראשון שהעלה כחוש הוא והשני יפה הימנו:

אבל הכא לא אפשר לאערומי - דהכל יודעין שלא יניחם ואינו עושה אלא להציל ומזלזלין באיסור יו"ט:

אין מוציאין את הקטן וכו' - דלא הותרה הוצאה שלא לצורך וגבי טלטול שלא לצורך נמי גזרינן ואפילו גבי הפסד ממון ולב"ה דאמרי הוצאה שלא לצורך מותרת מה"ת בטלטול נמי לא גזור רבנן:

אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא - תחילת הוצאה ע"י טלטול היא וכל מה שגזרו אינו [אלא] משום הוצאה והאי דלא גזרו על טלטול כלים ואוכלים מפני שלא יוכלו לעמוד בהן לבטל עונג שבת ושמחת יו"ט:

מתני' הבהמה והכלים כרגלי הבעלים - אין אדם יכול להוליכה ביו"ט אלא במקום שבעליה יכולין לילך ואם לא ערב יש לה אלפים לכל רוח העיר ואם ערב לצפון גם היא תלך לצפון ולא לדרום:

ושאינן מיוחדין - לאחד מהן אלא לכולן:

הרי אלו כמקום שהולכין - למקום שכולן יכולין לילך מותר להוליך את הכלים אבל אם ערב אחד מהם לסוף אלפים לצפון והשאר לא ערבו הוא מעכב על ידם מלהוליכם לדרום אפילו פסיעה אחת מפני חלקו והן מעכבין על ידו מלהוליכם לצפון אלא אלפים שהן מותרין בהן:

הרי הוא כרגלי השואל - שהרי קנה שביתתו אצלו בין השמשות דבין השמשות שהוא כניסת היום קונה שביתה:

ביו"ט - ואם שאלו ביו"ט משחשכה:

הרי הוא כרגלי המשאיל - לפי שקנה שביתה אצל בעליו:

האשה ששאלה מחברתה תבלין - לקדרתה:

ומים ומלח לעיסתה הרי אלו - הקדרה והעיסה:

כרגלי שתיהן - אין מוליכות אותם אלא למקום ששתיהן יכולות לילך דכיון דביו"ט שאלה קנו התבלין או המים והמלח שביתה אצל בעליהן:

שאין בהן ממש - אין ניכרות לא בקדרה ולא בעיסה הלכך אין מעכבות הולכתן ובגמ' מוקי לה בתבשיל עבה שאין המים ניכרים בו ובמלח לא פליג דמוקמינן לה בגמ' במלח אסתרוקנית שהיא גסה וניכרת:

גמ' מתני' - דקתני המוסר בהמתו לרועה ביו"ט הרי אלו כרגלי הבעלים ולא כרגלי הרועה דלא כר' דוסא:

דף לז:

כאן ברועה אחד - שאין בעיר אלא רועה אחד כל בני העיר מעמידין בהמתם ברשותו ונקנית שביתתו הלכך בין מוכר בין לוקח דעתו שלא תקנה הבהמה שביתתו אצלו אלא בשביתת הרועה ומתניתין בשני רועים דלא ידעינן להי מנייהו הויא לה דעת בעלים הלכך הרי הן כרגלי הבעלים אם אינם אצל הרועה מבעוד יום:

דיקא נמי - דמתני' בשני רועים:

שנים ששאלו חלוק - מבעוד יום להיות ברשות שניהם:

זה לילך בו שחרית - של יו"ט לבית המדרש:

וזה לילך בו ערבית - של יו"ט לבית המשתה:

עליו לצפון - על מנת אותו חלוק להוליכו לצפון:

זה שערב עליו לצפון מהלך - מוליכו לצפון:

כרגלי מי שערב לדרום - מה שרגליו של דרומי יכולין ליללך לצפון מוליכו זה לצפון ולא יותר:

וזה שערב עליו לדרום - מוליכו זה לדרום כרגלי מי שערב עליו לצפון כמו שרגליו של צפוני מותרות ליללך לדרום מוליכו זה ולא יותר מפני חלקו של צפוני כגון אם נתנו שניהם עירובן בסוף אלף אמה זה לצפון להיות לו שלשת אלפים לצפון ואלף לדרום שהרי ממקום ערובו יש לו אלפים אמה לכל רוח וזה לדרום לסוף אלף להיות לו שלשת אלפים לדרום ואלף לצפון אין יכולין להוליכו אלא אלף אמה לכל צד ששניהם מותרים בהם:

ואם מצעו עליו את התחום - תחום שבת מצפון לדרום ארבעת אלפים שנים לצפון ושנים לדרום ואם נתנו עירובן זה לסוף אלפים לצפון וזה לסוף אלפים לדרום ונמצא תחום שלם ממוצע להפסיק בין שני עירוביהן לא יזוז ממקומו לא לצפון ולא לדרום שהצפוני אין לו לדרום אפילו פסיעה וכן הדרומי לצפון שממקום עירובו יש לו אלפים לכל רוח שהרי לכך ערב שתסתלק שביתתו ממקום לינתו ותקנה במקום עירובו:

שנים שלקחו - מעיו"ט לחלקן ביו"ט:

חבית מותרת - להוליך כל אחד חלקו למקום שערב:

ובהמה אסורה - להוליך אלא למקום ששניהם הולכים:

אפילו חבית אסורה - דאין ברירה וי"ל חלק שבא לזה היה ראוי לחברו ובין השמשות קנה חלק זה שביתת חברו:

לעולם קסבר יש ברירה - הלכך חבית מותרת ושאני בהמה שהיתה בחייה בין השמשות וכל אבריה בחייה יונקים זה מזה ומשחשכה ינק כל אבר ואבר משל חברו ואין כאן לברור:

ינקי תחומין - חלקי הבהמה שראוין לשני תחומין:

לאיסור מוקצה לא חששו - אנן סהדי דכל חד מינייהו אקצי דעתיה מחלקו של חברו ואם היו רוצים לאכלה כאן אינה אסורה עליהם משום מוקצה לומר כל חלק ינק מחבירו ויש כאן מוקצה ולהוליכה איש לתחומו אתה אוסר עליהם מפני יניקה זו אם יש לחוש צריך לחוש אף משום מוקצה:

יש ברירה - וחבית ובהמה מותרין:

אין ברירה - ושניהם אסורין:

המת בבית כו' - מפורש בפרק קמא:

ואתמר עלה א"ר אושעיא - הא דאמרי ב"ה אף משימות המת חשב מועלת לטהר כלים הבאים בפתחים ממחשבה ואילך הוא דקאמרי אבל כלים דמעיקרא לא דאין ברירה לומר הוברר דקודם שימות נמי דעתיה להאי פתחא:

אפוך - קמייתא:

לקוחות הן - ולא אמרינן הוברר לכל אחד חלק ירושתו וירושה אינה חוזרת ביובל אלא שמא חלק הבא לזה לא היה שלו והרי החליפו חלקיהם והוו להו לקוחות ומחזירין זה לזה ביובל:

בדאורייתא - לעמוד כנגד דבר תורה כגון יובל לא סמכינן אברירה:

אבל מדרבנן - לעמוד כנגד איסור תחומין דרבנן סמכינן אברירה הלכך חבית ובהמה מותרים:

ובדרבנן מי אית ליה והתני איו - שם חכם:

אין אדם מתנה על שני דברים כאחד - בעירובין תנן מתנה אדם על עירובו ומניח שני עירובין ששמע שעתיד חכם לבא סמוך לעירו בתוך ד' אלפים לדרוש ברבים ואינו יודע אם למזרח אם למערב אומר אם בא חכם למזרח ערובי שבמזרח יקנה לי שביתה בא למערב ערובי שבמערב יקנה בא לכאן ולכאן אם יבאו שנים למקום שארצה אלך ואברור למחר יהא ערובי דבין השמשות קונה לאותו רוח למפרע ואי אפשר כן אלא ע"י ברירה דכי בורר למחר אומרים הוברר דבין השמשות נמי דעתיה לגבי האי ובא ר' יהודה לחלוק ולומר אינו מתנה על שני חכמים לומר למחר אברור דכי בורר למחר מי יימר דערוב של אותו רוח קנה לו בין השמשות והוברר למפרע לא אמרינן:

אלא אם בא חכם כו' - על חכם אחד ואינו יודע לאיזה רוח יבא אפשר להתנות:

דף לח.

והוינן בה כו' - דקא ס"ד זימנין דחכם לא בא עד לאחר בין השמשות כגון שחשכה לו בתוך התחום שבאותו מקום בית המדרש או בתוך ד' אלפים והוא מכיר אילן או גדר לסוף אלפים למקום שחשכה לו ואמר שביתתי תחתיו דיכול להלך משחשכה ד' אלפים אמות כדאמר בעירובין (דף מט:) הלכך היכא דבשעת קניית עירוב לא אתי חכם להוא אתרא והדר אתא מי יימר דקנה ההוא עירוב למפרע דלמא חכם בין השמשות לא היה דעתו לבא לכאן אי לא סמכינן אברירה לומר הוברר דלרוח זה היה חכם עתיד לבא וזה התנה דלמקום שיבא החכם יהא ערובו קונה למפרע:

וא"ר יוחנן גרסינן:

וכבר בא חכם - הא דאמר רבי יהודה אם בא חכם למזרח וכו' דעל חכם יכול להתנות בשכבר בא קודם בין השמשות עסקינן אך זה אינו יודע לאיזה רוח בא וקאמר לאותו רוח שבא לו יהא ערובי קונה דאין קנייתו על ידי ברירה אלא קנייה ודאית ולמחר גלוי מילתא בעלמא הוא דלרוח שישמע זה שהיה בו החכם קנה ערובו ומדאצטריך ר' יוחנן לאוקמה בשכבר בא חכם ש"מ לית ליה ברירה ואפי' בתחומין דרבנן:

אלא לעולם לא תיפוך - ורבי אושעיא הוא דאמר יש ברירה ודקשיא לך לטהר את הפתחים מכאן ולהבא:

בדאורייתא - כגון טומאת מת לית ליה ברירה ודרך יציאתה הלכה למשה מסיני כדאמרי' בסוכה (דף ו.) דהלכות טומאה הכי גמירי להו:

אבל בדרבנן - כגון תחומין אית ליה:

שור של פטם - שמפטם שוורים למכור:

הרי הוא כרגלי כל אדם - אפי' בן עיר אחרת שבא לכאן ע"י עירוב מוליכו למקומו כיון דאורחיה לזבוניה מאתמול אוקמיה ברשותי דמאן דאתי למחר וזבין ליה:

שור של רועה - אדם שמגדל בהמות שלו ופעמים שמוכר מהן לשכיניו ומכיריו:

הרי הוא כרגלי אנשי אותה העיר - אלפים אמה לכל רוח ואפילו עירב רועה זה ד' אלפים אמה לרוח אחת אינו מעכב על אחד מבני אותה העיר שלקחו הימנו ביו"ט מלהוליכו לרוח שכנגדה אלפים דמאתמול אוקמיה ברשות בני העיר לפי שרגילין ליקח הימנו אבל כרגלי בני עיר אחרת לא דאין לרועה שם סוחר בהמות כמו פטם שיכירוהו בני עיר אחרת ליקח הימנו:

פשיטא - דכי שאלו מבעוד יום ברשותיה קאי:

קמ"ל כו' - והשואל דקא תני בדבורא בעלמא ולא משך מבעוד יום וקמ"ל כיון דאסמכיה ברשותי' אוקמיה:
ביו"ט הרי הוא כרגלי המשאיל פשיטא - כיון דרישא בדבורא בעלמא מוקמינן וסיפא נמי הכי איתא דאפילו דבורא לא הוה אלא ביו"ט:
מימר אמר - האי משאיל:
דלמא - כיון דלא אתי ואמר לי איניש אחרינא אשכח:
כי סליק רבי אבא - כשרצה לעלות או כשהיה בדרך אמר תפלה זו:
יהא רעוא - כי אמטי להתם:
אימא מילתא - דשמעתתא:
דתתקבל - לחכמי המקום שלא אבוש:
כי סליק - כלומר כי מטא להתם:
אמאי - כרגלי שתיהן לבטל איסור תחומין דמים ומלח דזוטרי לגבי עיסה דנפישא:
אמר להו רבי אבא - ומשום דחלקה של זו מועט בה יאבד שמה מלקרות על עיסה זו וכי מי שנתערב לו כו' יאכל הלה זה שהרוב שלו:

דף לח:

וחדי - וישמח בדבר שלא עמל בו כך זו אין שמה בטל מכאן הואיל וקנו המים שביתה אצלה דהא לא קשיא לן משום שהשאילתן לה או נתנתן במתנה יהא מותר דהא אמר ביו"ט הרי הוא כרגל המשאיל דבתר בין השמשות אזלינן וכי קשיא להו משום מעוטא ורובא קא קשיא להו:
גולתיכו שקלי - מלבושכם לקחתי שאתם משחקים עלי:
גולתא - תכריך נאה שמתעטף בו תחת טליתו וכשיושב מעביר טליתו וזה נראה:
מאי שנא חטין בשעורים דלא קאמר להו - למי שנתערב לו קב חטין בי' קבין שעורין של חבירו יאכל הלה וחדי מכלל דסבירא ליה בה דודאי יאכל וחדי דכיון דשאינו מינו הוא בטל מועט במרובה:
חטין בחטין נמי כו' - פלוגתא דרבי יהודה ורבנן במנחות בהקומץ רבה (מנחות דף כב.):
אמר רב ספרא - לרב אושעי':
משה - ביקרא דמשה קא משתבע:
שפיר קא אמרת - בתמיה כלומר אמאי קא מודית להו בחוכא ולאקשויי אמתני':
ולא שמיע להו - להנך רבנן דמקשו אמתני' הא דאמר וכו':
משלם לו דמי חטין - שאין דרך לבוררן והן נמכרין בתוך החטין:

אלמא כילא חסריה - מפני שחסר מדתו מתחייב לו ואע"ג דלא מידי שוו וכ"ש מים ומלח דלא בטלי במעוטייהו דמידי דטעמיה הוא משום חיובא דממונא לא בטיל במיעוטה:
אמר ליה אביי - לרב ספרא והיכא מתרצא מתניתין בהכי:
ולא שני ליה כו' - ומתני' ממון שאין לו תובעין היום הוא דאושלתינהו ניהלה עד לאחר יו"ט ואין לה בעיסה זו אלא איסור שביתה משום ממונא המעורב בה וכיון דמעוטא ברובא הוא וממון שאין לו תובעין הוא לא חשיב ממונא ולבטל:
אמר ליה - רב ספרא לאביי ומשום דאין לו תובעין פקע שם ממונא מיניה ונוח ליבטל וכי טעמא דבטול ברוב בבעלים ולא בעלים קאי:
ולטעמיך הא דאמר רב חסדא נבלה בטלה בשחוטה - אליבא דר"י אמר' במנחות דאמר מין במינו לא בטיל מין בשאינו מינו בטיל ותני רבי חייא נבלה ושחוטה בטלות זו בזו לר"י ואשמעינן רבי חייא דכי אמר ר"י היכא דאפשר לו להיות כמותו אבל אי אפשר לו להיות כמותו מין בשאינו מינו הוה ובטל ופריש רב חסדא דהאי אפשר ולא אפשר דרבי חייא בתר המבטל דהוא רובא אזלינן דאם אפשר לו להיות כמועט בהלכותיו הוי מין במינו ואי לא הוי מין בשאין מינו הלכך כזית נבלה שנתערבה בהרבה זיתים של שחוטה בטלה כמי שאינה שם והנוגע בהן אין טמא דמין בשאין מינו הוא דאי אפשר לשחוטה שהוא המבטל להיות מטמא במגע ובמשא כנבלה אבל שחוטה שנתערבה בנבלה דרובה נבלה אין השחוטה בטלה להיות הנוגע בהן טמא ודאי לשרוף תרומה על מגעו לפי שאפשר לנבלה שהוא המבטל שתעשה טהורה כשחוטה דלכי מסרחה ואינה ראויה לגר שוב אין קרויה נבלה:
הכי נמי - דאי הוו לה בעלים לא בטלה:
וכ"ת הכי נמי והתני' - דמשום דלאו בעלים לא פקע חשיבותא דממונא:
דאמר רבי יוחנן חפצי הפקר - הנמצאים קונין שביתה והמוצאן מוליכן ממקום מציאתן אלפים לכל רוח ואינו מוליכן למקום שערב שם דיש להם שביתה לעצמן אלמא חשיבי בלא בעלים ושפיר תנן במתני' דאע"ג דאין לו תובעין לא לבטול:
ר' יוחנן בן נורי אומר כו' - ולא בהדיא תנן לה הכי אלא מדבריו שמענוה בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מה:):
א"ל - אביי לרב ספרא אכתי מתני' לא מתרצא דאפי' יש לו תובעין איכא לאקשויי ליבטל מדמייתית על זה הבורר צרורות מי קא מדמית איסורא לאפסודי ממונא איסורא אמור רבנן לבטיל ברובא אבל ממונא לא בטיל מועט ברוב להיות קנוי ממון המועט לבעליו

של מרובה ומתניתין נמי לא קאמרינן דלפקע רוב ממונא אצל חברתה להפסיד אלא איסור תחומין שיש לה בה הוא דקשיא לן דלבטל:

וטעמא מאי - הש"ס בעי לה דכיון דלאו תירוצא נינהו הנך שנויי טעמא דמתניתין דלא בטיל מאי הוא:

ה"ג אביי אמר כו' ורבא אמר כו' ולא פליגי אלא מר שני עיסה ומר קדרה:

אביי אמר גזרה שמא תעשה עיסה בשותפות - אי אמרת מים ומלח לא אסרי עלה אתי למימר נמי בעיסת שותפות דיוליכוה כל אחת ואחת למקומה:

ורבא אמר כו' - ולא פליג אדאביי אלא מר שני חדא ומר שני חדא:

דף לט.

שיש לו מתירין - למחר יוליכוה או היום יאכלוה כאן:

סדומית - דקה היא מאוד ובטלה ותדע שהסדומית דקה היא דאמרינן (חולין דף קה:) מפני מה אמרו מים אחרונים חובה מפני שמלח סדומית יש שמסמא את העינים אלמא דקה היא מאד ונדבקת ביד ואינה נכרת:

ואין בטלין המים בקדרה מפני רוטבה - הניכר לעינים ומתניתין פוטר במים תנן לא שנא עיסה ולא שנא קדרה דמתניתין בתרתי איירי מדקתני תבלין דהיינו לקדרה:

עבה - תבשיל עבה שאין רוטבו ניכר והוי כעיסה:

מתני' ושלהבת - כגון הדליק נר בשלהבת חברו אינו מעכב באיסור תחומין:

מועלין בה - הנהנה ממנה מביא אשם:

ושלהבת לא נהנין - לכתחלה מדרבנן ואם נהנין לא מועלין אין חייבין קרבן מעילה דלית ביה ממשא:

המוציא שלהבת פטור - מפרש בגמרא:

גמ' גחלת של ע"ז - שנאמר ולא ידבק בידך מאומה מן החרם (דברים י"ג:י"ח) אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו:

מאי שנא של ע"ז דשרי - לגמרי דאפילו מדרבנן לא גזור בה דקתני ומותרת ובשל הקדש קתני לא נהני:

הקדש לא מאיס ולא בדילי אינשי מינה - כולי האי כע"ז דבדיליתא דהקדש לאו משום מאיסותא אלא משום אסורא ונהי דבעלמא אמרינן לגבי חולין בדילי אינשי מהקדש אבל לגבי ע"ז לאו בדילותא היא:

כל שהוא - בלא שיעור:

הא דתני חייב כשהוציאו בקיסם - דכיון דיש לו דבר להדבק בו חשובה היא בכל שהוא ומתניתין דקתני פטור כדאוקימנא לקמן בדאדייה אדויי שהיתה דולקת ברשות היחיד סמוך לרשות הרבים ונפח בידו ונתק שלהבת והפריחה לרשות הרבים:

ותיפוק ליה משום קיסם - אמאי תני המוציא שלהבת כל שהוא חייב בלאו שלהבת נמי חייב משום קיסם:

בדלית בה שיעורא - להוצאת שבת:

ביצה קלה - שהיא קלה לבשל מכל הביצים ושיערו חכמים זו ביצת תרנגולת:

אביי אמר הא דתני חייב כגון דשייפיה למנא משחא כו' - ומשום דיש לה דבר להאחז בו היא חשובה אבל בקיסם לא סבירא ליה לאביי משום דמועט הוא וממהר לכבות אי נמי רבותא אשמעינן אביי ואפי' בחספא בעלמא נמי שאינה נאחזת כל כך חשיבא הוצאה:

חרס - לענין הוצאת שבת:

כדי ליתן בין פצים לחבירו - פצים כמו פצימי פתחים (סוכה דף יח.) ופצימי חלונות (ב"ב דף יב.) הקבועים בחומה והן של עץ וסודרין אותם למטה ולמעלה ומשתי רוחות ופעמים שהן קצרים ברוחב ומושיבין שנים זה בצד זה וצריך להושיבן בשוה שלא יהא זה נמוך מזה ולא יהו עקומים וכשהאחד נוטה נותן לתחתיו חרס או אבן להשוותו או בשאין די ברוחב שניהם מבדילן זה מזה מעט ונותן חרסים דקים ביניהם:

אלא הא דתנן - מתני' פטור היכי משכחת לה:

ומשני דאדייה אדויי - כמו וידו אבן בי (איכה ג':נ"ג):

מתני' כרגלי היחיד - אין מוליכין המים אלא כרגלי בעל הבור:

כרגלי אותה העיר - אלפים לכל רוח חוץ לעבורי':

ושל עולי בבל - העשויין לעוברי דרכים באמצע הדרך ועשאום בני הגולה לשתות בעלותם:

כרגלי הממלא - מפני שהוא הפקר והפקר נקנה בהגבהה ואם בא אחד ושאל לו מימיו אינו מוליכן אלא כרגליו ולית ליה דרבי יוחנן דאמר חפצי הפקר קונים שביתה לעצמן במקומן וכ"ת א"כ הוה ליה למימר הרי הן כרגלי כל אדם ואמאי קתני כרגלי הממלא קסבר יש ברירה להחמיר ואמרינן הוברר דמאתמול נמי הוברר דלהאי גברא חזו וברשותיה קיימי ובעירובין (דף מה:) נמי דלא כרבי יוחנן בן נורי מתוקמא:

גמ' נהרות המושכין - היינו סתם נהרות שיש להם משך להלאה ממקום מקור נביעתן:

ומעינות הנובעין - ואין יוצאין מגומות נביעתן לימשך הלאה:

הרי הן כרגלי כל אדם - אין להם שום שביתה לא במקומן ולא כרגלי הבעלים ולא כרגלי הממלא אלא כל אדם מוליכן ברגליו דכל מידי דנייד לית ליה שביתה והכי מפרשי' בעירובין בפרק מי שהוציאוהו:

מילא ונתן לחבירו - וכגון שמילא לצורך חבירו דאי מלאו לעצמו הא תנן בהדיא כרגלי הממלא:

כרגלי מי שנתמלאו לו - דנעשה זה שלוחו וקנה לו:

רב ששת סבר בירא דהפקרא הוא - והמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו כדאמרינן בבבא מציעא בשנים אוחזין (בבא מציעא דף י.) דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים אלא המגביה קנה ורב נחמן סבר בירא דשותפי הוא לא הפקירוהו בני הגולה אלא נתנוהו לכל ישראל שיהיו שותפין בו וכשאמר זה לחבירו למלאות לו מחלקו והלך בשליחותו נעשה שלוחו ואין זה מגביה מציאה:

המודר אסור - מי שהוטל עליו הנדר אסור ליהנות מזה שנדר הנדר דה"ק ממוני עליך הקדש:

דף לט:

הרי אתם עלי חרם - הכי קאמר ליה הרי ממונך עלי כסתם חרמים שהן לבדק הבית הלכך הנודר אסור ליהנות משל המודר דכתיב לא יחל דברו (במדבר ל׳:ג׳) ורשאי הוא לאסור עצמו בממון חברו:

ומותרין בדברים של עולי בבל - שעשו בני הגולה לפי שהפקירום לכל ישראל ונתנום להם ולא להיותם שותפין בו שיהא להם כח לאסור זה חלקו על זה:

של אותה העיר - שהן דרין בה מפני שהן שותפים בהן וזה אסור מפני חלקו של זה:

הכא במאי עסקינן למלאות - הא דקתני ובור של אמצע הדרך מותרין לא לכל תשמיש הותרו כגון לירד ולרחוץ בתוכו דבירא דשותפין הוא וכשהתירו למלאות מימיו התירו דסמכינן אבריר' ואמרי' מר מדידיה קא ממלא מים שעלו בכדו הן המבוררין מן השמים לחלקו:

האחים השותפין - אחים שהן שותפין בירושת אביהן:

כשחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה וכשחייבין במעשר בהמה פטורים מן הקלבון - כל ישראל הוזקקו לתת מחצית השקל לקרבנות צבור והטילו חכמים עליהם להוסיף מעה קטנה להיות קלבון לפרוטרוט מפני שהן חצאי שקלים חתיכות דקות ונוחין לאבד ופעמים שמחליפין אותן במנים ונותנין הקלבון בחלוף ואף כשמצטרפין שנים לתת שקל

שלם הטילו עליהם שני קלבוני' שלא לפחות מחבריהם ולמעט את ההקדש אבל האב שוקל בשביל שני בניו שקל שלם ופטור מקלבון שני:

מעשר בהמה נוהג בכל שנה בולדות הנולדים ועדר של שותפין פטורים הולדות ממעשר כדתניא בבכורות (דף נו:) כל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך (שמות י"ג:י"ב) ולא של שותפות ופרכינן והא בבכור כתיב ומשנינן אם אינו ענין לבכור דאיתיה בשותפות דכתיב ובכורות בקרכם וצאנכם (דברים י"ב:ו') תנהו ענין למעשר יכול אפי' קנו בתפיסת הבית כגון אחין שלא הספיקו לחלוק ירושתן עד שנולדו להם ולדות ת"ל יהיה הלכך אחים שהן שותפין ששותפותן לאחר חלוקה כגון שחזרו ונשתתפו חייבין בקלבון כשאר שנים המתחברין לשקל שלם ופטורים ממעשר בהמה דשותפין בעלמא נינהו דבטלה לה תפיסת הבית וכשחייבים במעשר בהמה כגון שנשתתפו משנפלה להם הירושה דקיימא תפיסת הבית פטורין מן הקלבון כאילו היה אביהן קיים שממונן אחד ופוטרן יחד:

ואמר רב ענן לא שנו - דבשביל חלוקה בטלה תפיסת הבית מנייהו:

אלא כשחלקו - על פי שום בדמים גדים כנגד תישים זקנים או כנגד טלאים דבטלו מהן שם ירושה ונתנו בה תורת לקוחות וכי חזרו ונשתתפו הוו להו כלקח זה בשלו וזה בשלו מן השוק ונתערבו ואין כאן עוד שם תפיסת הבית אלא שם שותפות אבל חלקו טלאים כנגד טלאים וגדים כנגד גדים דזהו משפט ירושה לכל אחד חלק בכל מין ומין אומרים זה חלקו המגיעו דיש ברירה ועדיין שם . יורשים עליהן וכשחזרו ונשתתפו חזרה תפיסת הבית למקומה ויש פותרים הטעם משום לקוחות דתנן הלוקח פטור ממעשר בהמה (בכורות דף נה:) וטעות הוא בידם דכשהולדות לקוחין הן פטורין מלהתעשר אבל הלוקח עשר בהמות וילדו חייבין במעשר והכא לגמרי פטר להו:

אין אומרים כו' - ופטור אלמא אין ברירה אלא על כרחך לרב נחמן בירא דהפקרא הוא מדאשתרו ביה מודרי הנאה גבי מילא ונתן לחברו:

במגביה מציאה לחברו קא מפלגי - לא גרסינן במגביה מציאה קנה חברו קמפלגי ולא גרס מר סבר קנה חבירו כו' דאם כן קשיא דרב נחמן אדרב נחמן דאבעי לן לפרושי הכא דרב נחמן סבר קנה חברו דקאמר כרגלי מי שנתמלאו לו ובשנים אוחזין (ב"מ דף י.) אמרינן רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו אלא ה"ג במגביה מציאה לחברו קא מפלגי ותו לא ופי' במגביה מציאה לחברו קא מפלגי ודכולי עלמא לא קנה חברו בהגבהתו של זה אלא אם קנה המגביה אם לא קנה פליגי רב נחמן סבר לא קנה המגביה דלאו אדעתיה למקני אלא מי שנתמלאו לו קנאם במשיכה כשיקבלם כשבאו לרשותו ודעתו לקנות דכי אמר לא קנה חברו כל זמן שהוא ביד

המגביה אמרינן דיכול לומר אני אזכה בה לעצמי אבל משנתנה לו קנה דתנן התם [דף ט:] ואם משנתנה לו אמר זכיתי בה תחלה לא אמר כלום ורב ששת סבר קנה המגביה תחלה ומיד קבלם זה הלכך כרגלי הממלא ואית דגרס כמו שכתוב בספרים ומפרשין הכי רב נחמן סבר קנה חבירו משנתן לו ורב ששת סבר לא קנה חברו אלא המגביה:

מתני' לא יביאו - מפירותיו הואיל והוא לא ערב לשם דהכל כרגלי הבעלים:

ואם ערב הוא - ללכת לשם:

פירותיו כמוהו - ומותר להביאם:

דף מ.

מי שזמן אצלו אורחים - מעיר אחרת ויבואו אצלו על ידי עירוב:

לא יוליכו - לאחר סעודה מנות בידם לביתם לסעודת לילה:

אלא אם כן זכה להם - ע"י אחר:

מנותיהם מערב יו"ט - שמסרם בעל בית זה לאדם אחר במשיכה ואמר לו זכה במנות הללו לפלוני ולפלוני דזכין לו לאדם שלא בפניו והיו שלהם מבעוד יום ללילך כרגליהם:

גמ' אם הכניס ברשות - שורו וקדרותיו ופירותיו לחצר חברו בעל חצר חייב בנזקין ורישא דהך מתני' בבבא קמא דכי אמר ליה עול עול ואנטר קאמר ליה:

לימא - הך פלוגתא דהכא כי הך אזלא משום דאמר רב הלכה כרבנן דקיימי ברשותיה לענין שמירה הוא הדין לתחומין:

אמר לך רב - בהך אנא דאמרי אפי' לרבי דאילו רבי לא פליג אלא בדלא פריש אלא עול סתמא אמר ליה וסבר רבי עול ותנטר את קאמר ליה אבל מפקיד פירות דהכא לאו בסתמא עסקינן אלא בדקביל לנטירותא:

ושמואל אמר אנא דאמרי - בהא אפי' לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם דקיימי ברשות בעל חצר אלא לענין שמירה דכיון דסבירא להו דמסתמא עול ואנטר לך קאמר ליה כ"ש דבעל השור מינח ניחא ליה דמוקי שורו ברשותו דבעל חצר לשמרו דאי מזיק האי שור לבעל חצר לא מיחייב עליה אבל הכא לענין תחומין מי ניחא ליה לאיניש כו':

תנן ואם ערב הוא פרותיו כמוהו - אלמא כרגלי המפקיד נינהו:

שיחד לו קרן זוית - דאושליה ביתא הלכך ברשות המפקיד הן אבל הכא דמשכן שומר וקבל עליו שמירתן הרי הן כרגליו:

אא"כ זכה - וכי זכה מיהא מוליכין והרי בידו הופקדו לאחר זכיה וש"מ כרגלי המפקיד הן:

זכה שאני - שהרי כל עצמו לא עשה אלא להוציאו משביתתו ולהעמידו בשביתה שלהן וברשותן:

תלא בשרא בעברא דדשא - בבית אושפיזכניה שנתנו לו טבחי העיר מבעוד יום והוא היה בן עיר אחרת שמערבין לו לבוא לכאן:

ה"ג א"ל אם את תלית זיל שקיל ואי אינהו תלו לך - לצרכך לא תשקול להוליכן לעירך ולקמיה מפרש טעמא ואזיל:

שאני עברא דדשא - כלומר שאני הכא דתלינהו איהו גופיה בעברא דדשא והם לא קבלוהו מידו לשמרו דכמי שיחד לו קרן זוית דמי:

א"ל רב הלל לרב אשי ואי אינהו תלו ליה לא שקיל והאמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם. אלמא כיון דאוקמיה במחשבתו ברשות כל מי שיקנהו מותר הקונה להוליכו למקומו והכא נמי הא ברשותיה אוקמיה במחשבתו ברשות כל מי שיקחנו:

א"ל רבינא לרב אשי ואי אינהו תלו ליה לא שקיל והא"ר יוחנן הלכה כר' דוסא - דאמר הרי הוא כרגלי הרועה אלמא כיון דאין רועה בעיר אלא הוא ואנן סהדי דכל מי שיש לו בהמה דעתו שתהא כרגליו אמרינן בתריה אזלה וכל שכן הכא דאוקמוה בהדיא ברשותיה ואדעתא דידיה תלו ליה:

כרגלי הבעלים - וכיון דלצרכו תלאוה שם הוה ליה איהו בעלים:

אלא שאני רב חנא בר חנילאי כו' - וטעמא לאו משום תחומין אלא רב הונא דאורי ליה הכי תלמידיה דרב הוה ורב אמר בשחיטת חולין (חולין דף צה.) בשר כיון שנתעלם מן העין אסור ואפי' תלוי ביתד בבית ישראל ורב חנא אגב טרדא דשמעתיה משכח שאר עסקיו:

והכי קאמר ליה - רב הונא:

אי את תלית - מידי דעביד איניש בידיה לא מנשי ולא מסח דעתיה:

ואי אינהו תלו לך - אתה לא היה דעתך לכך והם אינם זהירים בשלך ואסחו דעתייהו ולא תשקול לשון אחר משום מוקצה:

מתני' אין משקין ושוחטין את המדבריות - משום מוקצה ובגמרא מפרש אמאי נקט משקין:

גמ' מלתא אגב אורחיה - דתנא דה"ל לאורויי בבהמות מי מותרת ומי אסורה נקט אורחיה בלישנא דמשמע מינה מילתא חדתי בדרך ארץ:

משום סרכא דמשכא - שתהא נוחה להפשיטה שהוא נדבק יותר מדאי בבשר:

ונכנסות - לישוב:

ברביעה - במרחשון:

פצעילי תמרה - תמרים שאין מתבשלות באילן לעולם וגודרין אותן מהאילן ועושין להן חותלות הן כלי כפות תמרים וכונסין אותן לתוכן ומתבשלות:
מהו - לאכול מהן ביום טוב:

דף מ:

אלא בגרוגרות וצמוקין - שהן מתחלה ראויין לאכילה והוא דחה אותן בידים להעלותן ליבשן ושוב אינן ראויין עד שייבשו אבל אלו לא דחה אותן בידים ואיכא דאכיל מנייהו הכי קא סלקא דעתיה מדפריש ליה מילתיה דר"ש אלמא כר"ש ס"ל:
איבעית אימא הני - מדבריות שאין נכנסות לישוב כלל כגרוגרות וצמוקין דמיין שמקצה אותן מאצלו בידים:
ואיבעית אימא - אין מוקצה לר"ש קאמר ליה אבל לדידי יש מוקצה:
ואב"א - מתני' לדבריהם דרבנן דאית להו מוקצה קאמר להו: